

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer
Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer 1
Versie 1, juli 2010
© Ed Buijsman, Houten

De *Mededelingenreeks Natuurmonument De Beer* beoogt informatie over het voormalige natuurmonument De Beer toegankelijk te maken.
De uitgaven zijn beschikbaar via de website www.natuurmonumentdebeer.nl.

Afbeelding voorpagina
Deel van de afbeelding 'De Beer' door J. Voerman jr.,
in J.P.Thijssse, 'Onze groote rivieren', Verkade, Zaandam, 1937

Correspondentieadres
Bovencamp 57
3992 RX Houten
030 6373498
info@natuurmonumentdebeer.nl

Deze uitgave of delen eruit mogen vrijelijk worden verspreid en vermenigvuldigd op voorwaarde dat te allen tijde duidelijk is welke de herkomst van de informatie is.

Inhoud

Voorwoord v

1. Praktikalia 1

2. Archieven 3

Leeswijzer 3

Stichting Natuurmonument De Beer 3

Rentmeesters prins Frederik en hun opvolgers, 1546-1932 18

Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam 24

Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam: ir. F. Posthuma, directeur 27

Stichting Havenbelangen 28

Dr. J.F.G.M. August de Meijer en Staalstudiestichting 29

Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming 30

Vereniging tot behoud van natuurmonumenten 32

Staatscommissie belast met het Onderzoek omtrent de Verbetering van de Waterweg langs Rotterdam naar Zee, 1877-1884 33

Ministerie van Defensie, Defensie Archieven-, registratie- en informatiecentrum, Centraal

Archievendepot, Rijswijk 35

Staalstudiestichting te Rotterdam, (1953) 1957-1965 36

Blanken-Crucquius-Florijn 36

Rijksdienst voor het Nationale Plan 37

Inspectie Domeinen Rotterdam 41

Ministerraad 41

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, afd. Rotterdam (KNNV) 42

Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming 42

Groep Albrecht 43

Wayss und Freytag - Aussenstelle Rotterdam 43

Geheime Dienst Nederland 43

Diverse archivalia bij de Vereniging Natuurmonumenten 43

Heidemij, Publikaties en Documentatie 44

Rijkswaterstaat, Directie Benedenrivieren 44

Westfront Vesting Holland, 1939-1940 45

Ministerie van Financiën 45

J.Th. van Rossum en J. van Rossum, 1970-1992 46

3. Literatuur 47

4. Films 58

5. Foto's en dia's 59

Overzicht 59

Nederlands Fotomuseum, Rotterdam 61

6. Kaarten 63

7. Kranten- en tijdschriftenartikelen 64

8. Tekeningen, aquarellen ed 67

9. Overig 68

Gedichten 68

Postzegel 70

Voorwoord

Het boek 'Een eerste klas landschap' over de geschiedenis van het natuurmonument De Beer verscheen in oktober 2007. Het boek was het resultaat van een onderzoek van vijf jaar. Een onderzoek waarbij veel archieven bestudeerd werden en bibliotheken zijn aangedaan. Er is vaak naar mijn bronnen gevraagd, nadat het boek was verschenen. Deze publicatie geeft een eerste overzicht van veel van wat tijdens het onderzoek is bestudeerd. Daarbij is soms ook enige inhoudelijke informatie over de bewuste bronnen opgenomen.

Deze informatie kan desgewenst in de toekomst gebruikt worden om verder onderzoek te doen naar de geschiedenis van De Beer. Het verhaal over de teloorgang van De Beer is immers niet af; zeker zal bij verder onderzoek nieuw materiaal gevonden worden. Zo is geschiedenis: het gaat over het verleden, maar het blijft levend.

Houten, juli 2010,
Ed Buijsman

1. Praktikalia

In hoofdstuk 2, Archieven, worden een groot aantal organisaties genoemd. Hieronder een overzicht van contactgegevens van deze organisaties.

Brabants Historisch Informatie Centrum

Zuid-Willemsvaart 2
Postbus 81
5201 AB 's-Hertogenbosch
073 6818500
info@bhic.nl
www.bhic.nl

Defensie Interservice Commando

Diepenhorstlaan 30
Postbus 20701
2500 ES Rijswijk
070 3168600
Herman van Bruggen
h.van.bruggen@mindef.nl

Gelders Archief

Markt 1
6811 CG Arnhem
026 3521600
info@geldersarchief.nl
www.geldersarchief.nl

Gemeentearchief Delft

Oude Delft 169
2611 HB Delft
015 2602341
archief@delft.nl
thema.delft.nl/archief

Gemeentearchief Rotterdam

Hofdijk 651
3032 CG Rotterdam
010 2675555
www.gemeentearchief.rotterdam.nl

Heimans en Thijse Stichting

Secretariaat en documentatiecentrum
Hugo de Vries Centrum
Plantage Middenlaan 2c
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam
020 6228115
heimans-en-thijse-st@planet.nl
www.heimansenthijsestichting.nl
Contact: René van Hees

Nationaal Archief

Prins Willem Alexanderhof 20
Postbus 90520
2509 LM Den Haag
070 3315400
info@nationaalarchief.nl
www.nationaalarchief.nl

Natuurmonumenten, bibliotheek

Schaep en Burgh
Noordereinde 60
Postbus 9955
1243 ZS 's-Graveland
035 6559701

Nederlands Fotomuseum

Wilhelminakade 332
3072 AR Rotterdam
010 2030405
info@nederlandsfotomuseum.nl
www.nederlandsfotomuseum.nl
Contact: Loes van Harreveld
Ivanharreveld@nederlandsfotomuseum.nl

Stadsarchief Amsterdam

Vijzelstraat 32
Postbus 51140
1007 EC Amsterdam
020 2511511
informatie@stadsarchief.amsterdam.nl
stadsarchief.amsterdam.nl

Streekarchief Voorne-Putten-Rozenburg

De Rik 22
Postbus 79
3232 LA Brielle
0181 418043
info@streekarchiefvpr.nl
www.streekarchiefvpr.nl

Hoogheemraadschap van Delfland

[studiezaal]
Phoenixstraat 32
2611 AL Delft
info@hhdelfland.nl
www.hhdelfland.nl/wat-doet-delfland/historie/archief/

Regionaal Historisch Centrum Delft

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Oude Delft 169
2611 HB Delft
015 260 23 41
archieff@delft.nl
<http://thema.delft.nl/archief/>

Nuttige of anderszins relevante websites

Natuurmonument De Beer
www.natuurmonumentdebeer.nl
info@natuurmonumentdebeer.nl

2. Archieven

Leeswijzer

Het belangrijkste archiefmateriaal over De Beer bevindt zich in het Stadsarchief Amsterdam. Daar berust namelijk het archief van de Stichting Natuurmonument De Beer. Dit archief is een onderdeel van het archief van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. De reden hiervan is dat de terreinen die in beheer waren bij Stichting Natuurmonument De Beer, bij de opheffing van de stichting in 1975 zijn overgedragen aan de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten.

Daarnaast is belangrijk archiefmateriaal over de ondergang van De Beer te vinden in het archief van Prins Frederik in het Brabants Historisch Informatie Centrum in Den Bosch en in de archieven van het Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam en in het archief van ir. F. Posthuma in het Gemeentearchief Rotterdam.

Meer fragmentarische informatie over De Beer is nog te vinden in groot aantal andere archieven, die hieronder eveneens de revue zullen passeren.

Dit overzicht pretendeert geen volledigheid te geven. Wie archiefonderzoek doet, weet dat volledigheid een illusie is. Altijd weer kunnen op onverwachte plaatsen relevante documenten gevonden worden.

Stichting Natuurmonument De Beer¹

Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer: 999

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Stadsarchief Amsterdam (stadsarchief.amsterdam.nl).

- **2599 Kranteknipsels betreffende het natuurmonument De Beer alsmede betreffende de vogels in Nederland. 1929-1967**

[Gedigitaliseerd]

Grote hoeveelheid krantenknipsels; onder andere:

- Bij de sterns op Rozenburg. Enkhuizer Courant 8 oktober 1929.
- Naar “de Beer” als de sterns broeden. 14 juni 1933.
- Twee dagen op De Beer. Provinciale Overijsselsche en Zwolse Courant, 15 juni 1933.
- Vogels van diverse pluimage. Het Volk. 26 juli 1933 (slecht leesbaar). Met foto van De Jager.
- Een meeuwenplaag in Nederland. 1936. A. de Graaff: ‘te ver gedreven bescherming’
- “De Beer”, het vogelparadijs op Rozenburg. Wereldkroniek, 2 juli 1938.
- De Beer. De Rotterdammer 8 oktober 1938. Over Pols.
- Bij de vogels op “De Beer”. Panorama 25 mei 1939.
- Op het eiland der gelukzaligen. De Telegraaf 14 april 1936.
- Op het eiland der gelukzaligen. De Telegraaf 15 april 1936.
- Een tocht naar “De Beer”, De Nieuwe Courant, 15 oktober 1935.
- Het mooie land – zoo bij de hand. Nieuwe Rotterdamsche Courant 27 oktober 1935.
- Van het eiland Rozenburg. Panorama 27 mei 1937. Met foto van De Jager.
- Waar “De Jager” koning is. De Telgraaf 18 juni 1936.
- Natuurmonument bij Hoek van Holland. De Maasbode, 16 augustus 1936. Oprichting stichting.
- Op het eiland der gelukzaligen. De Telegraaf, 15 april 1936.
- Waar in het duinstruweel broeden zoveel nachtegalen? Nieuwsblad voor de Hoeksche Waard, IJselmonde en Putten, 6 december 1957.
- Wij moeten het landschap van de Beer eerbiedigen. Algemeen Handelsblad, 30 november 1957.
- Een pleidooi voor “De Beer” is een pleidooi voor een verloren zaak. De Tijd, 28 november 1957 [Zelfs Amerikanen komen hierheen om De Beer te bewonderen].

---

¹ Onderdeel van het archief van de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten. Stadsarchief Amsterdam.

- Is het gedaan met “De Beer”? [door Hans Haven] Opstelling Contact-Commissie: vroeger natuurbehoud ten behoeve van wetenschap; nu nadruk op bescherming van het landschap voor recreatieve doeleinden.
- Verloren in de wijde, ijle ruimte waar het water speelt met honderden dode kwallen en rozestruiken laaiende vlammen lijken. Nieuwe Rotterdamsche Courant, 5 november 1955.
- Differentiatie naar scheepstype is niet bevredigend. Verslag van de behandeling van het rapport Lange in de Provinciale Staten van Zuid-Holland, mr. J.J. Oyevaar (liberaal). Er zijn nog geen olietankers van 100.000 ton! Gedeputeerde Mevr. C.A. de Ruyter de Zeeuw. ‘Wat de toekomst zal brengen weet niemand, maar voorlopig verdient het de voorkeur een deel van Rozenburg braak te laten liggen om reserveringsmogelijkheid en de toekomst van De Beer te behouden.’
- Het werk aan Europoort ingeluid met explosie en sirenegeloei. Nieuwe Rotterdamsche Courant, 11 juni 1958. Opblazen van twee bunkers. Van Walsum zegt: aanwezigheid Drees betekent werk van nationale betekenis. Burgemeester J.C. Aschoff van Rozenburg: graag volledige medewerking verleend. Schaduwzijde: boerenbedrijven. Drees: supranationaal, voortzetting van een logische ontwikkeling, (vluchtig) het ‘recreatieprobleem’.
- Europoort haven, het hart van Rotterdam. De Groene Amsterdammer, 19 april 1958 [door Wim Alings jr.]. ‘Het plan Europoort is gebaseerd op reële aanvragen voor aan diep vaarwater gelegen terreinen’. ‘Ieder zinnig mens begrijpt dat De Beer verloren is, nog voor hij geschoten werd..’. Citeert bronnen in het gemeentelijk apparaat: ‘en dan hebt u daar het terrein van die vogeltjes, weet uw wel?’ Aspecten: onvermijdelijk, werkgelegenheid, sterke bevolkingsgroei (20 miljoen), vooruitzien.
- De Buitenhaven, een nieuw groots project. Aanleg slechts een kwestie van tijd te achten. Het monsterschip moet Rotterdam niet voorbijgaan. Dordrecht Nieuwsblad, 20 oktober 1956. Fraaie paginabrede tekening van havencomplex. ‘Het vogelreservaat De Beer is helaas ten offer gevallen.’ Plan Lange voorziet niet in faciliteiten voor schepen van 100.000 ton, dus apart plan Maasvlakke.
- Rotterdam-1980: werkgebied verdubbeld, 4 dochtersteden. Het Vrije Volk, 17 oktober 1957. Plan Lange. Zuidwaartse uitbreiding. De Beer blijft behouden.
- Vogeleiland, zeldzame oase van rust, kind van de industrialisatierekening. 19 april 1958.
- Geen Hoogovens op De Beer zeggen natuurbeschermers. Nieuwe Vlaardingsche Courant, 25 januari 1960. Artikel naar aanleiding van het Jaarverslag van de Contact-Commissie.
- Rotterdam, poort van Europa. Nederlandsche Gedachten, 14 december 1957. ‘Wij moeten echter Rotterdam de eer geven, die haar toekomt. .... Men mag echter hopen en verwachten dat bij de uitvoering van het plan Europoort tevens aandacht zal worden geschonken aan de nodige recreatieruimte voor het Nederlandse volk en zo mogelijk aan het althans gedeeltelijke behoud –wellicht in de vorm van verplaatsing naar elders- van een welhaast onvervangbaar natuurreservaat als “De Beer”.’
- Rotterdam ontvouwt plan-“Europoort”. De Volkskrant 8 november 1957. ‘Nu of nooit’. ‘Het ertsoverslagbedrijf joeg daarbij het tempo wel heel hoog op, omdat de betrokken buitenlandse belanghebbenden (in dit stadium wenst de gemeente nog geen namen vrij te geven) al elders in West-Europa met onderhandelingen bezig waren en de knoop zo snel mogelijk wilden doorhakken.’
- “De Beer” gedoemd tot verdwijnen. De Volkskrant 8 november 1957. ‘Nu gaat de strijd dan ontbranden. Olie tegen sterner, steenkool tegen koekoekshommels, erts tegen gele hoornpapavers, hoogovens tegen jeugd kamphuizen. De uitslag staat al vast.’
- De toekomst van ’t Waterweggebied. 16 februari 1957. Plan Lange, Plan Van Veen, Rotterdams plan. ‘Het mag als vaststaand worden aangenomen dat het gehele eiland Rozenburg voor de vestiging van industrie en de aanleg van havens zal worden gebruikt. Eveneens staat vast, dat het natuurreservaat “De Beer” binnen kortere of langere tijd gedoemd zal zijn te verdwijnen. Het bestaan van dit prachtige recreatiegebied is zelfs niet eens meer afhankelijk van de vraag of er wel of geen hoogovens komen...’ Minister J. Algra: ‘de tankerhaven krijgt een eigen uitgang naar zee’.
- De Beer is de Beer niet meer. Algemeen Handelsblad 24 oktober 1953. Betonnen bouwsels. Boze brief van De Voogd aan de redactie.
- Gaat “De Beer” als reservaat verloren? 30 juni 1956.
- Verdwijvende landschapstypen bij Rotterdam. Het Vrije Volk, 22 november 1956. Prof. J.T.P. Bijhouwer van de Landbouwhogeschool Wageningen: ‘De Beer met zijn heiligdom van pietjes is mij als sociaal voelend mens al lang een doorn in het oog. Stel het beschikbaar aan de mens!’
- Industrie neemt bezit van Rozenburg. Het Vaderland, 12 juni 1957.
- Degradatie van De Beer tot Stadspark. De Telegraaf 30 november 1957 [door Jan Pieter Strijbos].
- “De Beer”: ondanks Europoort kostbaar reservaat. De Tijd-Maasbode [door VicLangenhoff].
- U vergist U: De Beer is nog springlevend. Rotterdamsch Nieuwsblad, 28 juli 1961. 10 kilometer naar nieuwe ingang: ‘Men moet rijden over een hobbelige klinkerstraat, eerst drie kilometer in de richting Rozenburg, daarna terug, langs het Shell-complex. Hotsend en botsend over een stukgereden weg. Over kronkelende paadjes bereikt men ten slotte de ingang van De Beer.’ Korfmaker: ‘ ’t Is hier mooier dan ooit.’
- Europoort kan natuurmonument De Beer niet verdringen. Haagsche Courant, 29 april 1961.
- Waardevolle gids en interessante expositie. De Havenloods 4 mei 1961. Boekje kost f 1,-. Tevens melding van een tentoonstelling in het Natuurhistorisch Museum, Kastanjesingel 107, Schiebroek.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- Expositie over De Beer. NRC, 4 mei 1961. Georganiseerd door de afdeling Kunstzaken van de gemeente Rotterdam samen met de Stichting Schiebroekse Gemeenschap.
- Weer sterns op de Beer. Het Vrije Volk, 4 mei 1961.
- Heden en toekomst van De Beer. Toeristen Kampioen, nummer 13, 1 juli 1960.

▪ **2600 Tijdschriftartikelen betreffende het natuurmonument De Beer. 1930, 1935-1937, 1939, 1946, 1960-1961 en z.d** [Gedigitaliseerd]

Onder andere tijdschriften met de volgende artikelen:

- Frans Wegman. Rotterdam heeft De Beer geschoten. Land en Water 1957 nummer 4.
- De Beer, ons mooie vogelreservaat is in gevaar. Toeristen Kampioen 19, no 14, 1956.
- W.G. van der Kloot. De Beer (Hoek van Holland). Natura 35, no 6, 1935, 134-139. [Bevat ook aanmeldingsformulier voor het Zomercongres van Nederlandsche Natuurhistorische Vereeniging van 27 t/m 30 augustus 1936 in Rotterdam. Op zondag 30 augustus een excursie naar De Beer].
- D. van Sijn. Winterwandeling langs de Waterweg. Toeristen Kampioen 4, no 4, 1939, 128-130
- S. de Waard. 1936. Een novemberdag op De Beer. De Wandelaar, 8, no 11, 365-373.
- F. Niesen. 1935. Morinelplevieren op De Beer. De Wandelaar, 7, no 11, 331-334.
- F. Niesen. 1935. Een dagje naar De Beer. De Wandelaar, 7, no 11, 331-334.
- S. de Waard. 1939. Een dagje bij de vogels op "De Beer" (I). In weer en wind, 3, no 6, 172-178.
- S. de Waard. 1939. Een dagje bij de vogels op "De Beer" (I). In weer en wind, 3, no 7, 194-197.
- S. de Waard. 1939. De kleine plevier broedvogel op "De Beer". In weer en wind, 1, no 8, 252.
- A. van der Most van Spijk. 1935. De Morinelplevier. Buitensport 1, no 24, 537-538.
- Ons Nederland, 7, no 2, 1935.

▪ **2601 Ingekomen en minuten van uitgaande stukken, 1933-1945, 1948-1950.**

Bevat onder andere:

Correspondentie over interessante aspecten als 1) voornemen om te komen tot een natuurmonument; 2) om te komen tot een werkkamp voor dienstweigeraars; 3) over De Beer als Sperrgebied tijdens WO2; 4) over de inpoldering van het Rietgors tijdens WO2; 5) brief van de bestuursvoorzitter Van Beek waarin hij zijn functie ter beschikking stelt.

Het 'lied' van Korfmaker over De Beer. ²

In dit archief bevindt zich ook de persoonlijke toegangskaart van bestuurslid Bakker.

Brief over de bouw van de bewakerswoning.

Brief over aanstelling De Jager als bewaker.

▪ **2602 Ingekomen en minuten van uitgaande stukken, 1951-1960.**

Bevat onder andere:

Offerte van de Nederlandse Heide Maatschappij voor het onderwerken van bunkers in de stelling Brielle.

Kosten opruimen prikkeldraadversperringen in 1946

Acte verpachting van de jacht aan Van Beuningen.

Offerte herstelling oorlogsschade en het bedekken met zand van de aanwezige bunkers.

Rekeningen van de Nederlandse Heidemaatschappij voor het herstel der duinen na WO2.

Kaart met voorgenomen afsluitwerken Brielsche Maas.

▪ **2603 Ingekomen en minuten van uitgaande stukken, 1964-1972.**

- **2604 Verslagen betreffende vogelwaarnemingen en plantengroei op het natuurmonument De Beer, opgemaakt door particulieren, 1934-1963.**
[Gedigitaliseerd]

---

² Zie ook hoofdstuk 9, Overig.

- **2605 Jaarverslagen en verslagen van het broedseizoen betreffende het natuurmonument De Beer. 1934, 1936, 1939 en 1941-1942.**

- **2606 Notulen van de bestuursvergaderingen van de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1935-1951.**
[Enige details uit de verslagen]
- 29.11.1935 » Beplanting (met vlier, meidoorn, liguster) nodig, want er is sprake van sterke verstuiving, ca 20 ha. » 'Sporen van verval', omdat vee nog toegang heeft tot Vlierenbos en Vlierenlaan. » De Jager voorgesteld als opzichter. » Drijver wordt belast met het 'toezicht op de vogelterreinen'.
- 5.2.1936 » Drijver heeft een reglement voor bezoekers opgesteld. 'Ook de Bestuursleden dienen zich te kunnen legitimeren'. Aanstelling De Jager: in de broedtijd in het 'houten huisje'; in de winter in het 'huisje van Domeinen'. Combinatie 'voorzitter der Stichting en Rentmeester der Domeinen in één persoon waarborgt eenheid in leiding en uitvoering'. » Over het 'opruimen van konijnen' zegt Van der Oye: '... dat met het opruimen der konijnen niet te ver moet worden gegaan, zulks met het oog op de waarde van de jacht'.
- 30.3.1936. » 'Ten behoeve van het publiek zal op de toegangskaarten worden gedrukt: "GEEN FOOIEN".' Suggestie om een huis te bouwen bij de aanlegsteiger.
- 20.9.1936. » Eerste bericht van Defensie over aanleg van 'noodige werken voor kustverdediging'.
- 1.12.1936. » De Jager krijgt een revolver om zich 'tegen kwaadwillige bezoekers van "De Beer"' te kunnen verdedigen. » Bestrijding van de meeuwen: 'dat zulks feitelijk in strijd is met het beginsel van vogelbescherming'. De Jager krijgt strenge instructie omtrent geheimhouding, de eieren moeten 's avonds worden gelegd en 's morgens weer worden opgeraapt. » Van Steyn bepleit volkomen uitroeiing van de konijnen. Meninge n zijn echter verdeeld. » Drijver: '... meeuwenvraagstuk acuut is. Hele Sternkolonies verdwijnen. Er dreigt gevaar, dat een groot deel van de belangrikheid van het natuurmonument verloren gaat.'
- 13.5.1937. » Meeuwen: toestand is 'onrustbarend'.
- 7.12.1937. » Besluit tot het bouwen van een nieuwe bewakerswoning, met een 'kleine ruimte voor het overnachten met het oog op vogelwaarnemingen en wetenschappelijk onderzoek'.
- 10.10.1938. » Bewakerswoning: 'een eenvoudige inrichting van de kamer ter beschikking van de Stichting': f 100,-. » Een boekje over het natuurmonument; het zal worden verzorgd door Drijver. » Eerste klachten over De Jager: 'ontactvol optreden tegenover ambtenaren van politie en bezoekers', 'weigering om handenarbeid te verrichten', 'eigenmachtig optreden, door het aanneemen van arbeiders voor werk dat jij zelf moet verrichten', 'dat de Jager het verkeerde van zijn gedragingen ernstig onder het oog zal worden gebracht'. De Jager mag geen toegangsbewijzen meer afgeven. » Besluit tot de samenstelling van een 'werkje' met tekeningen, kaartje en foto's. Drijver zal een deel van de tekst leveren. Begroot of f 300.
- 30.5.1939. » Klachten over De Jager: 'de bewaker om verschillende redenen niet aan de verwachtingen voldoet'. Nu is er ook sprake van ontslag van De Jager: 'hij het vertrouwen mist van het bestuur', 'niet in staat is een proces-verbaal op te maken', 'eieren van vogels heeft doen medenemen'. » Speciale commissie (Heymeijer, Drijver en J Bakker) 'om te onderzoeken of het vertrouwen in de Jager dient te worden bevestigd of opgezegd'. » Heymeijer heeft ontslag aangevraagd als rentmeester. » Voldoening over het resultaat van de bouw van de nieuwe bewakerswoning.
- 26.1.1940. » Beschadigingen door aanleg van de verdedigingswerken.
- 5.3.1940. » Over De Jager. Van Doorn meldt: 'mist echter de noodige ontwikkeling', wordt verdacht van de verkoop van koffie, het aannemen van fooien, 'interpreteert de voorschriften en beetje op zijn eigen wijze'. De Jager is zich er van niet bewust dat hij fouten maakt. Heymeijer: 'onvoldoende ontwikkeling, beschaving en verstand'. 'Achterbaks, vraagt de voorzitter nooit om raad'. Niettemin is er niet voldoende grond tot ontslag. De Jager krijgt een instructie en een uniform, zodat hij meer gezag zal uitstralen.
- 19.3.1940. » Korfmaker wordt aangesteld als tweede bewaker.
- 18.7.1940. » Korfmaken op 13 april 1940 in dienst. Vertokken op 9 mei en vervolgens na terugkeer weer op 11 juni. Daarna ontslag. Argumentatie: 'dat De Jager Korfmaker aan zijn lot had overgelaten in moeilijke omstandigheden na beloofd te hebben gezamenlijk weg te gaan.' En: 'Daar de verhouding de Jager en Korfmaker geen goede bleek, werd Korfmaker in overleg met den voorzitter ontslagen.' » Over de Jager: 'dat de Stichting niets heeft aan de Jager'. Ook 'Het onverzorgde uiterlijk van de Jager niettegenstaande het verstrekken van twee nieuwe uniformen', 'het niet opvolgen van een opdracht inzake het verwijderen van dood hout uit de dennenboschjes en zijn afwezigheid van zijn werk des middags om 3 uur.' Het ontbreekt hem aan werklust. Voorzitter moet de Jager meedelen: '... dat hij op het oogenblik kan worden gemist en dat hij in zij eigen belang wordt verzocht zijn domicilie te verleggen'. » Het zogeheten 'Rietgors' ligt buiten het terrein van het natuurmonument en wordt beweid. Citaat:

- ‘... dit terrein ter plaatse door ambtenaren van het domeinbestuur is onderzocht en dat door het bestuur een beslissing is uitgelokt om het rietgors te omkaden. ‘Daar het “rietgors” zeer belangrijk wordt geacht als broedterrein wordt besloten te trachten het betreffende gebied aan het natuurmonument toe te voegen.
- 2.8.1940. » Bezoek van het bestuur aan De Beer in verband met de Rietgorskwestie.
- 19.2.1941. » ‘Het rietgors is, naar hun eenparig oordeel, reeds in landschappelijken zin, zoo nauw met de onder het beheer der stichting gestelde terreinen verbonden, dat deze misvatting geenszins te verwonderen valt en zulks te minder, omdat het op 10 augustus gemaakte proces-verbaal van toewijzing der gronden, uitdrukkelijk vermeldt dat tot de aan de stichting toegewezen terreinen o.m behooren de “bies- en rietvelden”.’
- 27.6.1941. » Opnieuw discussie over positie De Jager: geen ontslag, want ‘huidige abnormale omstandigheden’. Animositeit tussen Pols en De Jager en tussen Van Doorn en De Jager.
- 4.8.1941. » ‘Het bestuur constateert met toenemende ongerustheid dat de plannen tot inpoldering van het zgn. Rietgors nog steeds niet van de baan zijn en dat er nu weer sprake is van een verkleind inpolderingsplan’. » De voorzitter meldt rechtstreeks overleg tussen Deutsche autoriteiten en het Ministerie OW en C met medeweten van de afdeling Domeinen van het Departement Van Financiën. » Commissie van advies inzake natuurmonumenten van Staatsbosbeheer heeft een rapport geschreven over de inpolderingsplannen op verzoek van Van Steijn ‘nadat de commissie “Weevers” op 30 juli 1941 een bezoek aan “De Beer” had gebracht’. De commissie adviseert tegen de inpoldering en stelt uitbreiding in oostenlijke richting voor ‘zulks op grond van de groote natuurwetenschappelijke waarde van dit gebied.’ » Citaat: ‘Opgemerkt wordt, dat de Deutsche autoriteiten ongetwijfeld aandacht zullen schenken aan de door de Stichting geopperde bezwaren en deze zullen eerbiedigen, daar uitvoering van e inpolderingsplannen een mismaking van dezen hoek van het land beteekent.’
- 22.11.1941. » Zes pagina’s, geheel gewijd aan De Jager, inclusief beschuldigingen van Pols en Van Doorn. Van Tienhoven en Drijver zijn tegen ontslag. Van Beek vraagt, ‘hoe de Jager op de minst pijnlijke wijze zal worden verwijderd, waarbij het nadeel zo klein mogelijk zal zijn. » De voorzitter mag het afhandelen, maar mag ‘tegemeetkomend’ optreden, maar ook ‘zo noodig moet de Jager zijn huis uit worden gezet’. » Van Doorn kan in de woning van De Jager trekken en de bewakingstaken overnemen.
- 22.12.1941. » Over de inpolderingsplannen: ‘In herinnering wordt gebracht, dat dit plan niet de instemming van het bestuur heeft, doch is opgedrongen.’ » De Jager vertrekt per 7 januari. De Jager ‘gaat in goede harmonie heen’.
- 9.3.1942. » Mogelijk bescherming van meeuwen in verband met de ‘voedselschaarste’. De verkoop van de geraapte eieren kan voor de stichting een bate opleveren. » Bestuurslid Van der Kloot wordt aangewezen om bij de verdere uitvoering van de inpolderingsplannen met Verhoeven van Domeinen overleg te plegen.
- 25.2.1944. » Nu de inpoldering er is, ontstaat ten zuiden van de nieuwe dijk een gebied dat van ‘groote betekenis voor het natuurmonument’ kan worden. Verzoek het gebied aan de stichting toe te wijzen.
- 9.10.1945. » ‘Ons natuurmonument is zwaar geschonden, maar het is niet hopeloos; er is nog veel te redden. [...] Ook zullen er niet meer dan 3 à 500 politieke gevangenen worden ondergebracht.’ » Bestuurslid J. Bakker ‘wil naar aanleiding van het openingswoorden eenige opmerkingen maken. Er zijn bij de spreker eenige vragen gerezen over den gang van zaken na de bevrijding, waarover hij gaarne van gedachten zou willen wisselen.’
- 22.2.1946. » Sollicitatieprocedure voor een nieuwe bewaker. » Bestuurslid Van der Kloot meent van Korfmaker niet in aanmerking komt, omdat hij niet van zich af kan bijten. J. Bakker stelt: ‘een man van groote karaktervastheid en volkomen integer’. Van Beek: ‘veel liefde voor de natuur’
- 21.6.1946. » J. Bakker wordt voorzitter. » ‘Weermachtwoning’ gekocht voor f 6500. » NSB’ers worden ingezet voor herstelwerk (opruimen draadversperringen, betonnen palen verwijderen, onder het zand werken van bunkers). » Voorstel om Korfmaker per 15 maart voor een jaar aan te stellen tegen f35,- per week.
- 22.10.1946. » Onderzoek van de Generale Staf naar wat behouden moet blijven en wat weg kan. » Opruimings- en herstelwerk vraagt volgens een schatting van Van der Kloot f 200.000. » Verbouwing van de bewakerswoning volgens een plan door het architectenbureau Van Rossum in Delft. » De bewakerswoning krijgt telefoon: telefoon 12, West-Rozenburg.
- 20.2.1947. » Korfmaker een jaar in dienst: ‘betrouwbaar en onomkoopbaar, maar zijn kennis behoeft nog wel eenige aanvulling’. Verlenging van zijn aanstelling met een jaar. » ‘Besloten wordt om het bezoek op groote schaal dit jaar nog niet te animeren, daar het mijnnegevaar nog niet weg is, het herstel nog niet ver genoeg is gevorderd, en ook de vogelstand dit nog niet gewenscht maakt. Bezoek echter wel mogelijk voor personen, die geacht worden werkelijke interesse voor de zaak zelf te hebben en zich behoorlijk te zullen gedragen.’
- 27.6.1947. » Korfmaker mag consumpties verstrekken, met winst zodat hij er zelf nog wat aan over houdt. Hij mag echter geen fooien aannemen! » Eerste keer dat H. Bakker aanwezig is. De voorzitter: ‘Opneming van het Hoofd van de Domeindienst in het bestuur zal aan de belangen der Stichting zeker ten goede komen’.

- 8.10.1947. » NJN'ers misdragen zich op De Beer! Zij gaven een valse naam op. Straf: twee jaar geen toegang, dubbele prijs betalen en ouders op de hoogte stellen. » Van der Kloot heeft het zuidelijk deel van De Beer laten beweiden om 'verwildering van de bodem' tegen te gaan.
- 11.5.1948. » 'Wensen van Z.K.H. Prins Bernhard': het jachtrecht wordt geëerbiedigd, zoals het aanbrengen van jachtpaden. » Pols heeft 5008 konijnen geschoten, van de 'zijde van De Beer' nog eens 1000. » Toestemming voor Kooymans en De Waard voor fotograferen en/of filmen
- 21.11.1950. » Vertoning van films voor het bestuur. De heer De Voogd wijst op het bestaan van verschillende films en lantaarnplaatjes, onder andere een kleurenfilm, onlangs opgenomen door de heer Van der Knoop in Den Briel.
- 21.3.1951. » Bestuurslid Van Oordt blijft hameren op het vergiften van de zilvermeeuwen. Nu wordt voorgesteld om er speciaal iemand voor in dienst te nemen van half april tot half juni.

▪ **2607 Notulen van de bestuursvergaderingen van de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1952-1958.**

[Enige details uit de verslagen]

- 16.5.1952. » Van Oordt blijft aandringen op het gebruik van strychnine; eieren schudden is nutteloos. Nu blijkt dat Korfmaker eigenlijk niet met gif wil werken. Na aandrang verklaart Korfmaker zich 'node' bereid om toch met gif te werken. » Van Steyn legt een plan voor bebossing voor voor het gebied bij de Brielse Maas. Kosten in de goedkoopste variant f 75000. » Stehouwer wordt in de vergadering geroepen en bedankt voor 'zijn acitviteit op het gebied van de rondleidingen'.
- 24.10.1952. » De Voorzitter deelt mede dat het echtpaar Korfmaker tot echtscheiding tracht te geraken. Als huidhoudster op 'Die Blencken' werkt nu 'meijuffrouw Den Oude.' » Prof. Van Oordt wil Kooymans geen verdere faciliteiten verlenen, 'nu hij, na het incident met de lachsterns, er in 1952 op betrapt is dat hij in de broedtijd een gezelschap van pl. 12 personen op de Beer heeft gebracht zonder toegangsbewijzen.'
- 10.3.1953. » J. Bakker wordt opgevolgd door Van Steijn. Bakker overhandigt Van Steijn enige Nutsspaarbankboekjes met resp. 5023,75, 6050,92 en 5077,40!! » J. Bakker in zijn dankwoord: 'heeft zich steeds dankbaar gevoeld dit werk te hebben kunnen doen'. Van Oordt wijst op de 'talloze feiten die in dit verband te noemen zouden zijn' maar beperkt zich tot drie voorbeelden: konijnenbestrijding, zandafgraving en meteen na de stormvloed aanwezig.
- 18.6.1953. » Drie pagina's over konijnen. » Opening (eerste) Bakkersbos.
- 11.9.1953. » Opzichter zijn en consumpties verstrekken is niet te combineren. 'Korfmaker komt 's zomers veel te weinig in het terrein.' » Stehouwer verricht zijn werk geheel gratis. Voorstel om hem een 'niet te dure kijker' te geven.
- 1.12.1953. » Korfmaker mag consumpties blijven verkopen 'aan iedereen, die hij in zijn keuken wil toelaten koffie en thee te verkopen tegen de door het bestuur vastgestelde prijs.'
- 5.3.1954. » Het bestuur wil zelf een consumptiegebouw neerzetten ad f 10.500 en dit verpachten aan Gorseman. » Bakelaar: een jonge boerenarbeider, woont nog bij zijn ouders. Heeft in de aanplant gewerkt, moet Visser opvolgen. » Bunkers aan de Zuidpunt zullen worden opgeruimd.
- 1.7.1954. » Consumptiegebouw kost nu 5900 plus 1800 voor een toiletgebouwtje. Gorseman legt echter op eigen kosten elektriciteit en een terras aan.
- 30.9.1955. » Korfmaker en zijn (nieuwe) vrouw verschijnen in de vergadering om de gelukwensen van het bestuur in ontvangst te nemen.
- 15.6.1956. » Eerste melding van de aanleg van een 'insteekhaven'. » Van Oordt: Sterke achteruitgang van de visdiepjes komt door de kapmeeuwen. Volgend jaar alle eieren rapen en nesten verstoren.
- 12.10.1956. » De rentmeester deelt mede, dat de plannen tot het graven van een tankerhaven achter de Beer aanleiding zijn. » Korfmaker heeft een lezing gehouden voor de Stichting Natuurvriendenhuizen te Hoek van Holland.
- 18.2.1957. » Het blijkt dat het bestuur op dit moment nog zijn informatie uit de krant haalt, verwijzing naar een artikel in het Nieuwe Utrechtse Dagblad van 16.2!! Uitgang van 4de Petroleumhaven komt over de Blencken. Citaat: 'Het bestuur wijst de Voorzitter en Prof. Van Oordt aan als zijn gedelegeerden om waar en wanneer zij dit nuttig achten de belangen van de Beer te bepleiten en in de eerste plaats ter kennis te brengen van de bevoegde autoriteiten. Daarbij wordt b.v. gedacht aan een contact met de Rotterdamse havendienst. Zij zullen het bestuur op de hoogte houden, hetgeen wellicht in de toekomst nodig zal maken, dat het iets vaker bijeenkomt.'
- 11.4.1957. » De voorzitter wijst er op dat tijdig besloten zal moeten worden waar de nieuwe opzichterswoning zal moeten worden gebouwd als de oude zal verdwijnen.
- 8.10.1957. » De voorzitter, bestuurslid Bloemers en de rentmeester een gesprek hebben gehad met Ir Franke, directeur Gemeentewerken van Rotterdam. J. Bakker vraagt of thans één of ander actie moet worden ondernomen. Nee, zegt het bestuur. En wat moet aan Rotterdam worden gevraagd? Compensatie, financieel en gebouwen. Brouwer

- wijst er op 'dat de aanspraak op compensatie kan steunen op een krachtig protest, dat dit belangrijke terrein wordt opgeofferd'.
- 17.12.1957.
- 15.4.1958. » Er ligt een verzoek om een bijdrage te leveren aan de tentoonstelling 'Rotterdamers waarheen?' georganiseerd door de KNNV en de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, onder andere met een diorama 'De Beer'. In de gedachte, dat deze tentoonstelling en dat diorama het karakter zouden hebben van een verzet tegen aantasting van de nature en van met name "De Beer", besluit het bestuur niet aan het verzoek te voldoen. » Een verzoek voor het maken van een film door A.A. Gols uit Rijswijk. Een film over Nederlandse natuurreservaten in het algemeen en die gaarne enige bijzondere vogels op de Beer zou willen filmen. » Een verzoek van K. Visser, inspecteur van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, om een film te mogen maken op De Beer. Het bestuur vreest echter 'propaganda' tegen de plannen voor de aanleg van havens en acht daarom medewerking 'niet opportuun'. » Van Oordt wijst erop dat de visdiefjes bij het Veluwemeer 'even talrijk als in 1912 op De Beer'. » Citaat: 'Prof. van Oordt acht het juist Korfmaker die ongetwijfeld in onzekerheid verkeert over zijn toekomst, over de stand van zaken in te lichten. De Voorzitter was dit reeds van plan.' » Er is een vacature ontstaan door het overlijden van bestuurslid Van der Oye. 'Het bestuur acht een versterking onder de huidige omstandigheden zeer gewenst en gaat in op het aanbod van de heer J. Bakker, Ir Z.Y. van der Meer te polsen.
- 13.6.1958. » Van der Meer is voor het eerst aanwezig en bereid in het bestuur zitting te nemen 'op dit tijdstip, waarop van het bestuur zeer veel wordt gevraagd'.
- 9.7.1958. » J. Bakker: dat de claim op de gemeente Rotterdam i.v.m. de onherstelbare schade, die het Natuurmonument "de Beer" als natuurwetenschappelijk object en recreatieoord door het plan "Europoort" onvermijdelijk zal lijden, zo spoedig mogelijk bij die gemeente ter tafel wordt gebracht. Er volgt een discussie over wat 'claim' precies inhoudt. H Bakker: het formele standpunt, dat er noch van een juridische, noch van een morele claim sprake kan zijn en wijst er op dat het hier gaat om Staatseigendom.'
- 1.10.1958. » Het bestuur besluit om een telegram aan de hoofddirecteur van Gemeentewerken Rotterdam te sturen als dank voor de ondervonden steun bij het streven om de 'accommodatie van het natuurmonument aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden'.
- 12.10.1958. » J. Bakker stelt voor om Van der Meer tot voorzitter te benoemen. Bakker heet de nieuwe voorzitter van harte welkom: 'Hem vergelijkend met een schipper, betekent dit geenszins, dat de heer Van der Meer schipper wordt op een zinkend schip. "De Beer" is zeker niet tot ondergang gedoemd. Thans wordt echter een beroep gedaan op alle strijdlust, strijdvaardigheid en vasthoudendheid, waarover men beschikt en wat deze eigenschappen betreft, geniet de nieuwe voorzitter het vertrouwen van de leden bij voorbaat.'
- 21.10.1958 » De voorzitter Van Steijn kondigt zijn ontslag aanvraag aan. Het bestuur wil de gemeente Rotterdam niet hinderen, maar ook in het eigen belang op spoed aandringen.

▪ **2608 Notulen van de bestuursvergaderingen van de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1959-1965 en 1969-1974.**

- 18.2.1959. » Het nieuwe huis aan de Zuidpunt heet hier nu 'bestuurscentrum annex woning van de heer Korfmaker' en is afkomstig van het oude Maasstationsemplacement. Een voormalige Duitse bunker wordt ontgraven en dient als logeergelegenheid. » Van Gols vraagt toestemming voor het maken van films op De Beer.
- 8.5.1959. » Korfmaker zal in juli verhuizen.
- 9.7.1959. » Het begrip 'claim'. » De voorzitter en de heer J. Bakker zijn intengendeel van mening, dat op de gemeente Rotterdam wel degelijk de morele verplichting rust om de inkomsten, die de Stichting "de Beer" als gevolg van de Europoortplannen zal moeten derven, te compenseren, omdat deze inkomsten noodzakelijk zijn voor de verdere instandhouding en verdere ontwikkeling van het restant van het natuurmonument en van de objecten, welke ter compensatie alsnog onder het beheer van de Stichting gesteld zullen worden.
- 1.10.1959. » Bakker een telegrafische dankbetuiging. Vz vindt dit 'nog wat praematuur'. » De film van Van Gols bestaat en is vertoond in het bijzijn van Bakker en De Voogd. De Voogd: 'De film heeft naar sprekers mening goed qualiteiten, doch is in andere opzichten minder gelukkig.'
- 19.10.1959. » Overleg met Deltadienst en Rijkswaterstaat over compensatie. Met Janssen, Dibbits, Volkens, Van der Meer. Volkens meldt dat de 2de havenmond 1.1.64 gereed komt. '... ernaar gestreefd zal worden bij de aanleg van de 2de mond, waarin nog niet noodzakelijke werken moeten worden uitgevoerd, nog zo lang mogelijk ongemoeid te laten. Dit geldt vooral voor het deel van "De Beer" onmiddellijk bewesten en benoordwesten van de "Pan- of Krimpolder" '.

9.3.1960. » Rotterdam verzoekt bunkers te mogen opruimen in het gebied waar de 2de havenmond is gedacht. 'De aanleg van de 2de havenmond is weliswaar nog niet direct aan de orde, doch Rotterdam wil het terrein daarvoor nu vast gereed laten maken, omdat de daarvoor benodigde werklieden en materialen thans nog in het terrein aanwezig zijn. De tegemoetkomende houding van de gemeente Rotterdam, tot uiting komend in de haar gedane toezeggingen inzake compensatie van "de Beer", wettigt naar sprekers mening (vz) echter een soepele houding. » Verzoek Rotterdam tot het opblazen van bunkers in het gebied bedoeld voor de aanleg van de 2de havenmond. 'De tegemoetkomende houding van de gemeente Rotterdam, tot uiting komende in de door haar gedane toezeggingen inzake compensatie van "de Beer", wettigt naar sprekers (de voorzitter) mening echter een soepele houding van het stichtingsbestuur.'

21.4.1961. » J. Bakker neemt afscheid. Het oorspronkelijke bos dat zijn naam draagt, is inmiddels verdwenen. Daarom krijgt het bos aan de zuidpunt nu zijn naam!

NB: Er ontbreken verslagen van 6.9.63 en 11.11.63

▪ **2609 Jaarverslagen met rekeningen en verantwoording van de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1935-1950.**

Jaarverslag 1936. » Zilvermeeuwen, mantelmeeuwen, kokmeeuwen veroorzaken schade van een 'bijna catastrophalen omvang'. De Jager heeft vergunning tot het rapen van eieren van kokmeeuwen en het schieten van de andere meeuwen. Dit blijkt echter niet afdoende te helpen.

Jaarverslag 1938. » 351 meeuwen gedood. Het probleem is zo ernstig dat de overheid de meeuwen (kok, grote mantel, zilver) buiten de wet plaatst. Klachten over te grote aantallen bezoekers op zon- en feestdagen.

Jaarverslag 1943. » De bestuursleden J. Bakker, Van der Kloot en Van Oordt hebben een "Sonderausweis" die hun in staat stelt De Beer te bezoeken.

Jaarverslag 1944. » Van der Kloot en Van Oordt bezoeken De Beer.

Jaarverslag 1945. » 53000-65000 mijnen op De Beer. Enige Duitsers gedood bij het opruimen van de mijnen. Op 11 mei arriveren de geallieerden op De Beer, op 22 mei de Binnenlandse Strijdkrachten.

▪ **2610 Jaarverslagen met rekening en verantwoording van de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1951-1961, 1963-1964 en 1970.**

Jaarverslag 1951. De grote toeloop van het publiek deed aan de rust in de terreinen weinig afbreuk.

Jaarverslag 1953. » Zandwinning aan het eind van de Vlierenlaan door Rijkswaterstaat, liefst zo diep mogelijk. » Stormramp leidt tot aanleg brede zware dijk aan de Zuidpunt.

Jaarverslag 1954. » Strychnine en eieren schudden om de zilvermeeuwen te bestrijden. » Citaat: 'Met genoeg kon worden geconstateerd dat ondanks het nog steeds toenemende bezoek "De Beer" daarvan geen schade leed.'

Jaarverslag 1957. » Citaat: 'Bedreiging van de De Beer. Het plan Europoort nam in het verslagjaar steeds vastere vormen aan. Het is vrij wel zeker dat in de eerst komende jaren het oostelijk deel van De Beer ten offer zal vallen aan de Rotterdamse haven- en grootindustrieplannen. Zolang er echter nog geen tweede uitgang naar zee, evenwijdig aan de Waterweg wordt gegraven, zijn de broedkolonies nog veilig.'

Jaarverslag 1958. » Citaat: 'Plan Europoort. In verband met de uitvoering van het Plan Europoort werd het noordoostelijk gelegen gedeelte van De Beer reeds sterk aangetast. De woning van voorwerker Hazenoot werd afgebroken, het bos en het struikgewas in deze hele omgeving gerooid, terwijl reeds vele bunkers werden opgeblazen. Het hierbij gevoegde kaartje geeft een denkbeeld welk deel van De Beer in 1959 aan Europoort ten offer zal vallen. In verband met de hierbij gerezen vraagstukken wat betreft de vervanging van onze gebouwen, de toekomstige ingang, de bebossing enz. werden maandelijkse besprekingen gehouden met de Hoofddirecteur van Gemeentewerken met zijn staf. De woning van Hazenoot werd reeds overgebracht naar een terrein bij de Zuidpunt. Ook onze andere gebouwen zullen daar herrijzen.'

Jaarverslag 1959. » Citaat: 'In verband met de snel voortschrijdende werkzaamheden en de verdere ontluistering van "de Beer" was 1959 wel een bijzonder moeilijk jaar, vooral ook voor het personeel, dat moest aanzien, dat terreingedeelten die jarenlang trouw waren bewaakt nu volkomen werden vernield.'

Jaarverslag 1961. » Een reizende tentoonstelling 'Tussen De Beer en Europoort' ingericht door de Secretarie afdeling Kunstzaken van de gemeente Rotterdam, samengesteld uit materiaal van het Natuurhistorisch Museum, het

Gemeentearchief en het Gemeentelijk Havenbedrijf. De Stichting natuurmonument De Beer weigert hieraan deel te nemen. » Opruiming van het Kernwerk vangt aan.

▪ **2613 Kaarten van de polders Rozenburg en Scheurpolder. 1935, 1936, 1941 en 1946.**

[Gedigitaliseerd]

Kaart van juli 1935. Domeinen, Klundert.

Topografische kaart 37A. Verkend in 1935, uitgegeven in 1938.

Bedijking Krim of Pan. Technisch Bureau Domeinen, januari 1946.

Zie ook de afwateringssloot langs de Chinese Muur en de afwateringsbuis van west naar oost.

Kaart van juli 1935 met gebiedsafbakeningen, juli 1935. Domeinen, Klundert.

Kaarten van februari en april 1941. Domeinen, Klundert.

▪ **2614 Statuten van de Stichting 'Natuurmonument De Beer' en de wijzigingen daarop. 1935, 1940, 1946, 1966.**

▪ **2615 Beheersrapporten van de opzichters van het natuurmonument De Beer. 1936-1941.**

▪ **2616 Weekrapporten betreffende de werkzaamheden en waarnemingen met betrekking tot de flora en fauna, opgemaakt door opzichter S. de Jager, 1936-1941.**

▪ **2617 Stukken betreffende publikaties over en onderzoek op het natuurmonument De Beer'. 1936-1946 en 1951-1960.**

Kaart van De Beer met positie van de permanente proefvlakken.

ANWB jeugdjaarboekje no 5.

Gedicht van Korfmaker, getiteld "De Beer", 1950, handgeschreven.

J. van der Burgt, hoofdonderwijzer uit Venlo is in 1943 bezig met een boekje over De Beer. Hij woont op de Hertog Reinoudsingel 134.

Correspondentie uit 1942 over een manuscript van A de Graaff over de Beer. Het bestuur beoordeelt het als onvoldoende en wil uitgave niet ondersteunen. De KNNV is wel positief en verzoekt een bijdrage van f 500 om een uitgave door Wolters mogelijk te maken.

Artikelen in 'Ons Nederland' (1.35), De Wandelaar (8.35, 10.35), de Nieuwe Courant ("Een tocht naar De Beer", 10.35), Vogelparadijs (Ko Zweers, Een dag in het Vogelparadijs, 10.35), Buitensport (12.35).

Boekje van W. van Looveren, Nieuwe Waterweg 1866-1936

Drietal artikelen, uitgegeven op 31.10.1936 door de Stichting Havenbelangen.

Boekje van A.T. de Groot, De Waterweg langs Rotterdam naar zee, Ministerie van Waterstaat, 1916.

Brief van (dan nog) dr. G.J. van Oordt uit 1937 over vergelijking De Beer 1910 en 1935. [Hieruit blijkt een sterke toename van visdief, afname dwergstern, dreiging van zilvermeeuwen, grote toename konijnen].

Verslag der Ornithologische Vereeniging, waarnemingen op de Beer in 1927 en 1927.

▪ **2618 Maandrapporten betreffende de bewaking van de Scheurpolder. 1936 Verslagen De Jager 11 april 1936 t/m 31 juli 1936.**

▪ **2619 W.G. van der Kloot, Het Natuurmonument De Beer, Wageningen, 1936.**

De tweedelige afstudeerscriptie van Van der Kloot.³

▪ **2620 Stukken betreffende de afdamming van de Brielse Maas. 1938 en 1946.**

---

³ Een exemplaar hiervan bevindt zich ook in het archief van de Heimans en Thijssen Stichting

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Al in februari 1938 verzoeken van het bestuur van de SNdB om informatie over de plannen voor de afdamming van de Brielse Maas.

Brief van Van der Kloot dd 23 januari 1947 aan bestuur waarin sprake is van een informeel verleg op 28 november 1946 met de Hoofdingenieur-directeur van de directie Beneden Rivieren van den Rijkswaterstaat. Hier zijn 'verschillende mogelijkheden van afdamming van de Brielsche Maas vertoond.'

Nota van Van der Kloot dd 30 maart 1948 begint met 'De afdamming... .betekent ongetwijfeld (!) een ernstige aantasting van het natuurmonument De Beer. Het is dan ook te betreuren dat aan de belangen van de natuurbescherming nauwelijks is tegemoet gekomen.' Voor de oorlog is sprake van een dam van de Eendenkooi naar het Steenen Baak. De inpoldering in de oorlog biedt de mogelijkheid de dam meer buitengaats te projecteren. Tijdens de oorlog reeds 400 ha slik verloren gegaan. Nu dreigt ¾ van het resterende binnendijks komen te liggen. Dit dreigt dan 'in natuurwetenschappelijk opzicht waardeloos te worden.' Vooral de kluten zullen te lijden hebben. Ook de ornithologische betekenis van De Beer buiten de broedtijd zal verdwijnen.

Aanleiding voor de aanleg van de dam is de 'verzouting van het polderwater op Voorne'.

De klei voor de dijk (44000 m³) moet komen uit het gors, dat zuidelijk ligt van de waterkering van de Jantjespolder. Dit is het gebied dat de stichting in 1944 in beheer heeft gekregen!! In een brief van het Hoofd Domeinen aan de SNdB dd 3 mei 1949 stelt het hoofd dat het niet veel zin heeft bezwaar te maken, omdat anders de minister van Ven W de beheersovereenkomst zal opzeggen.

Brief van Van der Kloot dd 7 maart 1950 aan de Directeur van et Bureau van de Stedebouwkundige Dienst in Zuid-Holland. Doodvonnis voor het rietgors, maar ook een inkomstenderving van f 1800 per jaar. Overlast door publiek vanuit Voorne. Daarom en afrastering en 6 maanden per jaar bewaking. Alles bijeen zo'n f 100.000 nodig.

- **2621 Correspondentie met het Ministerie van Economische Zaken, vanaf 1941 met het Ministerie van Financiën betreffende de goedkeuring van de financiële jaarstukken en van de werkplannen van de Stichting Natuurmonument De Beer. 1938, 1941-1942, 1944.**

De Jager krijgt een bedrag ad f 2250 'teneinde hem in staat te stellen een klein bedrijfje te stichten'.

Tot in 1941 wordt geld voor onderhoud van de bewakerswoning op de begroting opgevoerd. Na de oorlog is sprake van 'Het interieur van de woning dat door de Duitschers is gewijzigd, zal in den oorspronkelijken staat worden teruggebracht'.

Bebossing (gedeeltelijk) van de vakken 5 t/m 8 om en op het Hoge Stort.

- **2622 Propagandafolder om vriend te worden van het natuurmonument De Beer. Ca. 1938.**

- **2623 Stukken betreffende de bedreiging door opspuiting van bagger en inpoldering van terreinen in beheer van de 'Stichting Natuurmonument De Beer'. 1941.**

Correspondentie over bagger op spuiten op het Breed, ca 70 ha. Na tussenkomst van Van Tienhoven is dit gevaar blijkbaar afgewend. Wel wordt 't Stort volgestort met bagger uit de Nieuwe Waterweg. [Later ook: dempen van bestaande kreek en graven van een sloot door het 'Breed'; bestuur wordt hierop geattendeerd door een brief van De Jager dd 24.4.1941]

Op 15.9.1941 bespreking met de Geschäftsgruppe Ernährung und Landwirtschaft van den Generalkommissar für Finnz und Wirtschaft. Aanwezig Grünewald, Hagemann, Plutzlar, van der Kloot, Bakker en Van Steyn, later nog Graf Gothe. 'De bespreking had geen nut', argumenten worden niet gehoord. [uit het archief van J Bakker]

Brief van de Secretaris-generaal van Financiën dd 16.8.1941 aan Geschäftsgruppe: verzoek om van inpoldering af te zien.

Brief van Van der Kloot dd 1.8.1941 aan Van Tienhoven. Het blijkt dat Van der Kloot werkt bij Departement voor Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming, afdeling Cultuurbescherming en Wetenschap.

Brief van Van Beek dd 21.1.1941: Uitvoerige brief over het bijzonder karakter van De Beer.

Brief van Van Beek d 19.3.1941 aan de Secretaris-generaal van Financiën: zorg over plannen.

- **2624 Jaar-, maand- en weekrapporten betreffende de werkzaamheden en de vogelwaarnemingen op het natuurmonument De Beer, opgemaakt door Th. Van Doorn. 1942-1946.**

Mei 1944 brengen Van Oordt en Van der Kloot een bezoek aan De Beer.

Commandant van de Marinetroepen, kapitein Christiansen, zegt medewerking toe bij de vogelbescherming.

Juni 1942: grote sterns komen niet meer tot broeden. Vorig jaar nog wel zo'n 4000 paar.

Er is een Inselkommandant: majoor Breitkopf.

September 1945: de Engelsen verklaren dat de mijnen 'voor 100% zeker zijn opgeruimd'. In oktober wordt echter nog een mijn gevonden.

Op 8 augustus 1945 arriveren 300-400 Duitse krijgsgevangenen voor het opruimen van de mijnen. Er vallen 7 of 8 doden. Volgens Van Doorn: 'een keer zag ik persoonlijk dat er twee man tegelijk de lucht invlogen'. Het aantal mijnen schat Van Doorn op 53000 tot 65000 stuks. Er zijn weer 1500 paar grote sterns.

Hier ook de eerste versie van het verslag van Van Doorn met een intro dat later is geschrapt. Op 19 mei vertrekken de laatste Duitsers. Op 11 mei komen de Canadezen; op 22 mei de Binnenlandse Strijdkrachten. Totaal 120 man en ook nog 100 politieke gevangenen die in de landbouw werken.

▪ **2625 Plan voor het bebossen van het Nieuwe Stort, onderdeel van het natuurmonument De Beer, opgesteld door Staatsbosbeheer. 1943.**

Nota "Bebossing "Nieuwe Stort" De Beer" met kaart, 1943. Omvang ca 23 ha. Op grond van opgespoten uit de Nieuwe Waterweg achter en perskade. Gedacht wordt aan een gevarieerde beplanting. Kosten bedragen f 37.000, waarvan 18 kf lonen en 9 kf voor beplanting en 4 kf voor afrastering.

▪ **2626 Stukken betreffende het ingebruikgeven door de Staat van terreinen aan de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1944, 1946, 1950-1951, 1954 en 1956-1974.**

Correspondentie over beheer van de Klutenbank en het na de inpoldering van het Rietgors overblijvende gedeelte ervan. Eerste brief van 9 januari 1942. Uiteindelijke toestemming van de Dienst der Domeinen op 19 mei 1944. Formele vastlegging in akte dd 12 november 1946. Op 1 augustus 1950 – de afsluiting van de Brielse Maas is dan een feit - wordt de overeenkomst door Domeinen opgezegd: "het terrein is voor de natuurbescherming verloren'. Er vindt echter voor de kust aanwas plaats. Wat daarmee te doen? 5 juli 1954 brief van de Natuurwetenschappelijke Commissie van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad met verzoek om nieuwe gebieden ten W en ten Z en ten ZW bij De Beer te voegen. [Slikgronden en zandbanken]. Op 27 juli 1956 beslist de minister van Fin: mijn ambtgenoot van Verkeer en Waterstaat met het oog op plannen tot industriële ontwikkeling op West-Rozenburg en in de voormalige mond van de Brielse Maas het voorshands niet gewenst acht de in uw brief bedoelde terreinen aan uw stichting in gebruik te geven.'

Brief van 3 februari 1959 van minister van Financiën: 'dat de plannen tot industriële ontwikkeling op West-Rozenburg onvermijdelijk zullen leiden tot het, deels op vrij korte termijn, uitvoeren van havenwerken op de plaats van het natuurreservaat "De Beer", ten gevolge waarvan dit gebied zal moeten verdwijnen.' [Was getekend H. Bakker, Hoofd van de Directie der Domeinen???]

Op 18 september 1958 heeft het DB van de Contact-Commissie een gesprek met de minister van Financiën.

Brief van 22 september licht de Contact-Commissie haar standpunt nog eens uitgebreid toe. Pleit voor het beschermen van een groot aantal gebieden in het Deltagebied.

Verslag van overleg tussen gemeente Rotterdam en bestuur SNdB dd 30 januari 1958. Aanwezig Van Walsum, De Vlerk (wethouder Onderwijs en Volksontwikkeling), ir. N. Th. Koomans, ir. F. Posthuma, ir. C. van Traa, mr. J.C. Knap, mr. A.J. Jansen en voor de SNdB Van Steijn, Van Oordt en De Voogd.

Van Walsum heeft het over het "recreatiecentrum "De Beer"". Van Walsum constateert 'samenvattende .... dat het niet uitgesloten is dat de broedplaatsen van plan-Europoort weinig hinder zullen ondervinden.' En ook: 'dat het recreatieve gedeelte van "De Beer" reeds aanstonds gedeeltelijk en later meer ingrijpend zal worden aangetast, maar hiervoor zullen nieuwe mogelijkheden worden geschapen.'

Brief dd 7 maart 1960 van BenW Rotterdam over overeenkomst met de SNdB:

- Vervanging van bebossingen, maximaal f 136.000 in tien jaar
- Wegens inkomstenderving f 100.000 te voldoen in tien jaarlijkse termijnen
- Bijdrage in de kosten van de verplaatsing van oa het kamphuis. Bedrag nog te bepalen.

Dit is in een brief dd 11 november 1959 door de SNdB aan de orde gesteld.

Verder info over Kwade Hoek, Scheelhoek.

De brief van Bakker over het verzoek tot uitbreiding met gronden aan de Brielse Maas. Hierin: 'dat de plannen tot industriële ontwikkeling op West-Rozenburg onvermijdelijk zullen leiden tot het, deels op vrij korte termijn, uitvoeren van havenwerken op de plaats van het natuurreservaat "de Beer", tengevolge waarvan dit gebied al moeten verdwijnen.'

Brief van de Contact-Commissie aan het ministerie van Financiën dd 22.9.1958 over 'compensatie' als vervolg op overleg met de minister dd 18.9. Creatieve compensatie ten behoeve van recreatiegebieden en bestemmingscompensatie, is verlenen van status van natuurreservaat aan terreinen die nu nog niet beschermd worden. Als suggesties voor

Domeingronden die als zodanig in aanmerking komen: Land va Saaftinge, Schorren voor de Braakman, Schorren bij Ossendrecht, Waarde, Kaloot, zeehondenreservaat bij Breskens, Middelplaat, Kade Hoek, Scheelhoek, Westplaat, Hompelvoet, Ventjagersplaat, Katse Plaat.

- **2627 Week- en maandrapporten en jaarverslagen, betreffende de werkzaamheden op het natuurmonument De Beer, opgemaakt door de opzichter W. Korfmaker. 1946-1952.**

Rapporten van de werkzaamheden van Korfmaker 1946. Overzicht werkzaamheden in de tweede helft juni 1946. Op 18 juni is Strijbos op de Beer. Een ‘mooie lezing, waarbij films werden vertoond.’

- **2628 Maandelijke rapporten, betreffende het vogelleven en vanaf 1957 betreffende de aangetroffen fauna en flora op het natuurmonument De Beer, opgemaakt door W. Korfmaker. 1946-1960.**

- **2629 Rapport van de Commissie van onderzoek naar de gang van zaken in het natuurmonument De Beer, gedurende de oorlogsjaren en de eerste maanden daarna. 1946. [Gedigitaliseerd]**

Is de titel van het verslag uit juni 1946. Commissie ingesteld op de bestuursvergadering van 9 oktober 1945 om de gang van zaken tijdens WO2 te onderzoeken. De commissie bestaat uit de bestuursleden J. Bakker, Van der Kloot en Van Oordt. 17 pagina's. Het rapport bevat een bijlage met de door de commissie aan Van Beek voorgelegde vragenlijst en het afschrift van de daarop ontvangen antwoorden. Dit onderzoek zou onder andere leiden tot het aftreden van voorzitter Van Beek.

Op eerste pagina meteen al disclaimer: ‘.. heeft gemeend haar taak voornamelijk zakelijk te moeten opvatten en zich niet al te zeer te verdiepen in politieke kwesties, die uiteraard in zo'n belangrijk militair gebied als de Beer geworden was, een rol hebben gespeeld.’

Het rapport bevat een bijlage met de door de commissie aan Van Beek voorgelegde vragenlijst en het afschrift van de daarop ontvangen antwoord.

Beweidning en inpoldering van het rietgors

De commissie meent dat de schade door de inpoldering vele malen groter is dan die van de verdedigingswerken. De duinen zijn tot zeewering geworden en vergen dus onderhoud. Ontwatering onttrekt water aan De Beer en de toegangswegen zijn nodig voor onderhoud.

Omkaden van de rietgors al onderzocht op gezag van Heijmeyer in 1939. Heymeijer geeft toestemming voor beweiding. Van Beek geeft, al voor hij bij de SNB zit, opdracht tot het maken van een inpolderingsplan in de winter van 1939/1940 -> Heidemij. In bestuur op 18.7.1941. Bestuur verbaasd. Onduidelijkheid over wel of niet bij de SNB. Bestuur tegen en alsnog pogingen om het rietgors onder de SNB te krijgen. Brief van Van Beek aan Wnd. Hoofd Financiën pas op 21.1.1941! Inpolderingsplan van Heidemij echter al 12.1940 gereed -> zuidpunt duinen noordwaarts achter de duinen lopende dijk, ook het Breed. Op 14.2.1941 brengt Van Beek het plan ter kennis van Financiën: ‘spoedige uitvoering gewenscht’. 19.2.1941: bestuur grote ontsteltenis. Verzoek aan de SG Fin: geen inpoldering, onder beheer stichting, staken beweiding. SG is bereid mede te werken. Duitsers gelasten alsnog beweiding. Onduidelijk wie er de hand in heeft gehad. Staalduinen, een lokale pachter, wijst naar Van Beek. Volgens Van Beek en de gebroeders Geluk, andere pachters, handelde Staalduinen op eigen houtje. Op 27.7.1941 volgt mededeling van een verkleind plan, geheel buiten De Beer. 4.8.1941: bestuur is tegen alle plannen. 22.12.1941: gewijzigd inpolderingsplan -> reeds in uitvoering! 16.4.1942: wnd SG Fin meldt dat de weermacht op dwingende gronden eischt dat de dijk tot de zuidpunt wordt doorgetrokken, waarmede het pleit was beslecht.

Commissie concludeert dat niet duidelijk is wie verantwoordelijk is voor de inpoldering en de beweiding. Verdenking op Staalduinen. Geluk ook niet betrouwbaar. De voorzitter de belangen van de Stichting t.a.v. de inpoldering onvoldoende heeft behartigd. Van Beek: tijdgebrek. Onzin zegt de Commissie: Van Beek was bang dat het Departement een beslissing ten gunst van het SNB zou nemen.

Na de bevrijding

14.7.1945: eerste contact Van Beer met bestuursleden. Vraagt te mogen handelen naar bevind van zaken. Het bestuur ziet daar ‘na een jaar van gedwongen scheiding’ niets in. Pas op 9.10.1945 dan vergadering. Van Beek: eerst een excursie alvorens ‘vruchtbaar te kunnen vergaderen’. Verbazing over laat contact met Van Doorn. Hij heeft onder de moeilijkste omstandigheden de belangen van het gebied tot tevredenheid van het bestuur behartigd. Ook in deze stelt de Commissie dat door de gevolgde gedragslijn de belangen van de Stichting te zeer zijn achtergesteld. Toewijzing bewakingswoning van de stichting aan R Geluk en niet aan Van Doorn. Geluk reist hiertoe illegaal (reizen nog niet toegestaan) naar Van Beek en verkrijgt toestemming van deze. Geluk krijgt ook nog een andere woning, de

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

fasanerie. Was eigenlijk voor Pols bestemd. Van Beek: Pols hoort niet bij de SNB, maar is opzichter van de jacht, niets mee te maken dus. Commissie: Pols verricht werk voor de SNB en krijgt ook betaald, dus zou toch billijk zijn geweest. [NSB kamp op De Beer]

Zuivering

Bewaking door Damen, commandant BS, op verzoek van Van Beek. Geruchten dat er iets zou zijn met Van Doorn (en Pols).

HA van Oosten, Rotterdam: Van Doorn is Duitsgezind. Ploegbaas bij HM, onenigheid met Van Doorn. Verhoeven, Domeinen, en Van der Kloot, bestuur, correct gedrag Van Doorn.

A van Eijk, Hoek van Holland, en C. Groeneveld, Maassluis: drie maanden gevangenis als gevolg van bekeuring door Pols. H.J. Oosterman, f 50= boete. Overtredingen van de Nederlandse jachtwet. Echter niet als zodanig berecht. Pols: daarna geen verbalen meer doorgezonden. In plaats f 10= boete, geld voor NL Rode Kruis. Aldus bestraft M. Geluk, De Beer, M. van Vliet, Z. Zuydendijk, J. de Haan, allen te Rozenbrug. Pols als jachttopziener in Duitse dienst overgegaan. De commissie meent dat dit inderdaad laakbaar geweest zou zijn, 'ware het niet, dat hij dit opzettelijk deed om "De Beer" te kunnen blijven bezoeken en daardoor in de gelegenheid te zijn om bijgestaan door Van Doorn spionage diensten voor de geallieerden te verrichten, door alle geschutsopstellingen, mijnenvelden en schijnmijnenvelden in kaart te brengen. Een kaart met deze aanwijzingen is in oorlogstijd naar Engeland overgebracht.' Dit wordt bevestigd door overste Quint van de BS.

De laatste zin: 'Zij acht het niet noodzakelijk aan het bovenstaand verdere conclusies voor de toekomst vast te knopen, daar de Statuten der Stichting inmiddels zijn gewijzigd en de Voorzitter zijn ontslag heeft aangeboden, waardoor een geheel ander situatie t.a.v. het beheer is ontstaan.'

Bijlagen

Brief van Van Beek dd 14.1.1941 aan Fin: '..., omdat bij uitvoering ervan ruim 400 ha. vruchtbare grond aan het bestaande gebied worden toegevoegd, waarop wel 15 à 20 landbouwgezinnen met hun personeel een volledig bestaan kunnen vinden. Het is derhalve gewenscht, dat dit plan –vooral uit het oogpunt van voedselproductie en werkverruiming- zo spoedig mogelijk tot uitvoering komt.'

Brief van Postma, wnd SG Fin dd 8.10.1941 aan Rijksdienst voor de Werkverruiming: kosten ca f 500.000,=.

Brief van 19.5.1945 van Van Beek aan R. Geluk: toestemming voor betrekken van bewakerswoning.

Brief van Van Doorn dd 21.5.1945 aan Van Beek: Verzoek tot betrekken bewakerswoning.

Wijst op Pols (zie boven) en brengt verzoek Bakker over: bestuursvergadering zo spoedig mogelijk.

Brief van Van Doorn dd 15.6.1945 aan Van Beek met afschrift naar Bakker: NSB kamp, legeren oefenterrein -> militaire commandant Rotterdam, kap. Van Leeuwen.

Brief van Van Doorn dd 4.10.1951 aan Van Beek: mijnen ruimen in september gereed. Kamp uitbreiding tot 700 man. Duitsers mannetje aan mannetje door het terrein: niet doorgegaan. 100% mijnenvrij verklaard door de Engelsen. Er is echter één mijn achtergebleven.

Brief van AM Geluk dd 23.7.1945 aan notaris J.M. Korteweg, Heenvliet, kantonvoorzitter der Nederlandsche Jagersvereniging: beschuldigingen aan het adres van Pols -> vrijwillig in Duitse dienst ->handel met Moffen -> misdadiger -> onbetrouwbaar persoon.

Brief van C Groeneveld dd 23.7.1945: door toedoen van Pols veroordeeld (stropen). Drie maanden in gevangenis in Kleef -> 'slachtoffer van toeval'. Aanwezig bij demonstratie van klemmen zetten.

Verklaring van J de Haan dd 23.7.1945: betrap door Pols met Krebs (Duitse jachttopziener).

Krebs: f 10,= voor Roode Kruis. Pols: ik stuur jullie naar Duitschland'.

Diverse beschuldigingen aan het adres van Pols over heulen met de Duisters, overmatig hazen jagen en geschoten hazen aan de Duisters overhandigen.

- **2630 Correspondentie betreffende berichten in de media over het natuurmonument De Beer alsmede betreffende wetenschappelijke onderzoeken en het samenstellen van informatiemateriaal voor de Stichting. 1947-1948.**

Briefwisseling van Van der Kloot met Simon De Waard over zijn film over De Beer.

De Waard meldt dat vertoning en toelichting een uur en drie kwartier in beslag zal nemen.

Artikel van J. Bakker over De Beer in 'Wij en Financien'

Ornithologisch verslag van een excursie op 25 juli 1947 met daarin onder andere 'Op het Groene strand twee druk jagende lachsterns'.

- **2631 Correspondentie betreffende berichten in de media over het natuurmonument De Beer alsmede betreffende wetenschappelijke onderzoeken en het samenstellen van informatiemateriaal voor de Stichting. 1949.**

Wabe Korfmaker: 'Vogelwachter wórd je niet, dat bén je.' (NRC, 27 mei 1949).

Broedvogels van "De Beer". 1929-1949 door S. Braaksma.

- **2632 Correspondentie betreffende berichten in de media over het natuurmonument De Beer alsmede betreffende wetenschappelijke onderzoeken en het samenstellen van informatiemateriaal voor de Stichting. 1950.**

Op bezoek bij de Lachstern, Rotterdamsche Courant, 12 augustus 1950, door Simon de Waard.

Het vakantieverblijf De Lepelaar is bedoeld voor gezinnen, De Lachstern voor alleenstaande personen en clubs.

2633 Correspondentie betreffende berichten in de media over het natuurmonument De Beer alsmede betreffende wetenschappelijke onderzoeken en het samenstellen van informatiemateriaal voor de Stichting. 1951.

6-12 oktober 1951 een herfsttentoonstelling op De Beer onder leiding van Christien Stehouwer-Weyerse.

- **2634 Stukken betreffende het herziene streekplan Brielse Maas. 1947, 1949, 1959-1960 en 1967. Met krantenknipsels, 1951, 1959.**
- **2635 Stukken betreffende de distelbestrijding op het natuurmonument De Beer. 1948-1952 en 1957.**
- **2637 Rapport betreffende het natuurwetenschappelijke onderzoek van de Brielse Maasoever voor zover gelegen in het natuurmonument De Beer. 1950.**⁴

- **2640 Foto's betreffende het natuurmonument De Beer. 1952 en z.d.**⁵ [Gedigitaliseerd]
- Foto's van vogels van Frans Kooijmans (Den Haag), H.J.A. de Reuver (Vlaardinger-Ambacht), A de Jong (Schiedam), Karel Schot (Rotterdam), J. van Tussenbroek (Haarlem). Grotendeels begin jaren vijftig. Gedeeltelijk ongedateerd. Aantasting terrein door konijnen, stormschade februari 1953, aanleg Brielse Maasdam (1949) met een aantal heren. Foto's uit de serie van de stichting: 'De opzichter Korfmaker in zijn element' en 'Jong konijn'. Onderwerpen van bunkers.

Foto opening Bakkersbos met J. Bakker en J. van Steijn.

Drukke bij de ingang op een mooie zondag, Zomerdag bij de Blencken, gezin Korfmaker bij de Blencken, schooljeugd.

Fotobladen en vele losse foto's; ook van Scheelhoek en Kwade Hoek

- **2641 Verslag over de jaren 1951-1953. [1953].**
- **2642 Kaarten van de gronden in beheer van de Stichting 'Natuurmonument De Beer'. 1954 en z.d.**
- **2643 Aangangsel tot het verslag van de handelingen ... ..1954.**
Origineel van de vragen van het lid van de Tweede Kamer Van der Goes van Naters dd 5 februari 1957. Memorie van Antwoord bij de Rijksbegroting 1957, Verkeer en Waterstaat.
- **2644 Verslagen van de besprekingen inzake de wensen van de Stichting 'Natuurmonument De Beer' in verband met de aantasting van haar belangen door de uitvoering van het plan Europoort. 1958-1959.**

⁴ 2636 (Stukken betreffende de verpachting van rietgors op de Plaat van Scheelhoek. 1949 – 1961) gaat niet over De Beer.

⁵ 2638 (Stukken betreffende de gevolgen van de Deltawerken voor de Plaat van Scheelhoek. 1951 – 1961) en 2639 (Maandelijkse rapporten betreffende de aangetroffen fauna en flora en lijsten met tellingen van vogels en wild in de terreinen Kwade Hoek en Punt van Goeree. 1952 – 1971) gaan niet over De Beer.

Dit zijn stukken over de onderhandelingen van de Stichting Natuurmonument De Beer met de gemeente Rotterdam over financiële compensatie voor het verlies van De Beer.

Met een overzicht van de bebouwing op De Beer: de Blencken (Korfmaker), het huis van Hazenoot, paviljoen 'De Beer', de 'Aanstoot' en de 'Kluut' (logeerverblijven), huis van Pols, het 'Beertje' (zomeronderkomen van Stehouwer), klein huisje op de zuidpunt (overnachting voor bewaking). Kamphuis 'De Beer'. Alle gebouwen vallen in de 'eerste fase' deze omvat 'uitsluitend het graven van erts- en tankhavens oostelijk van De Beer met een verbinding naar de NW ter hoogte van het huis van Korfmaker. Tweede fase: een haven voor een hoogovenbedrijf, nog weinig bekend.

Afwegingen: vooral de aantasting van een belangrijk

1958. Met het oog op het springen van enkele grote bunkers is het gewenst de woningen van de Bosbaas en Jachtopziener (Pols) te ontruimen en het omliggende bos te kappen, opdat men kan overzien of er tijdens het "springen" iemand in de omgeving is.

1958. Nieuwe feiten: zeehaven wordt dieper. Vervangende ruimte moet gevonden worden. Noordelijk deel nodig voor berging van de grond die vrijkomt bij de doorgraving. Andere oplossingen zijn technisch of economisch niet verantwoord. Woning bosbaas (Hazenoot), woning Pols, Kamphuis ('bezwaarlijk in verband met hoge kosten'), woning Korfmaker, paviljoen "De Beer" ('wensen kunnen niet worden ingewilligd'), het "Beertje" moeten verdwijnen. Vervangende bebouwing zal op kosten van Rotterdam worden aangelegd.

1959. Advies aan college van B&W Rotterdam: f 10.000 per jaar gedurende 10 jaar wordt verantwoord geacht.

1959. De stichting vraagt om het afbranden van het Europoortterrein zodanig te regelen dat er minder schade is. Bijv. na 15 juli. Onmogelijk door het zeer krappe tijdschema. Toezeggingen van de zijde van Rotterdam zijn echter niet mogelijk. Wel zal men 'diligent' blijven.

1959. De geschatte inkomstenderving bedraagt 17.700 per jaar. Is gebaseerd op terugloop aantal bezoekers.

1959. Rotterdam komt met het verzoek om alvast bunkers in het noordwesten te mogen opblazen. De SNdB wenst hieraan niet mee te werken: 'iedere verdere aantasting van het Natuurmonument zal op verzet bij "De Beer" stuiten.'

- **2645 Stukken betreffende de overdracht door de Staat en het beheer van terreinen in het Veerse Meer. 1960-1963 en 1965.**

- **2646 Stukken betreffende het beheer van de Plaat van Scheelhoek. 1971 – 1974.**

- **2647 Stukken betreffende het beheer van het terrein De Kwade Hoek. 1971 – 1974.**

- **2648 Verslagen betreffende de fauna en flora in de reservaten Middelplaten, Goudplaat en Hompelviet. 1972 – 1973.**

- **2649 Stukken betreffende het behulpzaam zijn door de Vereniging bij het beheer van de**

- **2650 Album met foto's van de fauna en flora op het natuurmonument De Beer. Ca. 1950.**
Fotoalbum ca. 1950. Bevat foto's van Frans Kooymans, Simon de Waard, H.J.A. de Reuver en A. de Jong. Voornamelijk vogels. Morinelplevier, kluut, dwergstern, visdiefje. Scheurpolder. Ook aanwezig foto's van de lachstern, met jong, met eieren van De Waard en Kooymans.⁶

---

⁶ Dit archiefstuk bleek in december 2009 bij opvragen niet meer aanwezig; mogelijk zoek geraakt.

Rentmeesters prins Frederik en hun opvolgers, 1546-1932

Brabants Historisch Informatiecentrum, Den Bosch, toegangsnummer 91

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Brabants Historisch Informatiecentrum (www.bhic.nl).

Opmerking: in tegenstelling tot wat de datering in de titel van het archief doet vermoeden strekt de informatie in dit archief zich voor natuurmonument De Beer uit tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw.

- **2425 Kadasterstaten (nr 75) en domeinstaten (nr 27), Rozenburg / Sas van Gent / Schaijk / Scherpenisse / Stavenisse / Tholen / Werkendam / De Werken / Westdorpe en Wissenkerke, circa 1950 - 1978**
-

- **2498 Dossier (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 07.01.01 verkoop gronden Europoort, 1946 - 1970**
Maart 1956 telefonisch contact Rentmeester en Posthuma over plannen. 'Hoop binnen twee jaar aan de gang te kunnen gaan', Zeehaven west Rozenburg.
Kaarten met Rotterdamse plannen in november 1957 bij de rentemeester.
Zelfs in juni al kaarten van de directeur van het Grondbedrijf van de Gemeente Rotterdam.
Aantekeningen dd 19.12.1957 met titel 'Verkoop West-Rozenburg – 1e fase-
Van de Beer 200 ha, cultuurgrond 900 ha
Aantekeningen gesprek grondslagen grondprijs dd 18.12.1957. Bij De Beer 'geen verkopen voor minder dan fl 1000,- per ha.'18.12.1957 Lijstje 'Nog te doen, verkoop W-Rozenburg'.
22.10.1957 gesprek Kluytenaar met Brouwer, mr. Briët en mej. Buitelaar over koop gronden waar de pachters zitten.

- **2495 Dossier Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 13 inpoldering Krim op Rozenburg, 1916 - 1957**
Brief dd 24.1.1941 met het plan van de inpoldering. Brief van Van Beek aan het ministerie. 400 ha. Kosten 1.370.000+485.000. Totaal 9 plannen 'verbetering van de Staatsgronden op het eiland Rozenburg. 'Het onder VIII genoemde plan is wel het omvangrijkst en cultuur-technisch het grootst, omdat bij uitvoering ruim 400 H.A. vruchtbare grond aan het bestaande gebied worden toegevoegd, waarop wel 15 à 20 landbouwersgezinnen met hun personeel een volledig bestaan kunnen vinden. Het is derhalve gewenscht, dat dit plan – vooral uit het oogpunt van voedselproductie en werkverruiming – zoo spoedig mogelijk tot uitvoering komt.'
19.1.1942 brief van Postma aan Van Beek: 'De voedselschaarste brengt mede, dat al het mogelijke moet worden gedaan om de in ons land beschikbare oppervlakte cultuurgrond zo spoedig mogelijk te vergroten.' Er waren problemen met onteigening. De helft van de grond is van de Maatschappij tot Landverbetering.
Van Doorn wordt opzichter van het werk en krijgt tijdelijk loonsverhoging tot 200,- per maand.
Bestek no 12 'Bestek en voorwaarden voor het maken van den westelijken afsluitdijk voor de bedijking Pan of Krim'.
Getekend 16 juni 1942. Lengte van de zeedijk: A,B 820 m, C,D 121 m, E,F 945 m, G,H 323 m.
Onderhandse overeenkomst gedateerd 20 juni 1942 tussen Verhoeven, Domeinen, en D Verstoep van Aannemersbedrijf Dirk Verstoep in Den Haag en CH Kraaijeveld en CB Kraaijeveld van Adriaan Volkers Maatschappij tot Uitvoeren van Openbare Werken NV te Sliedrecht. De aanneemsom bedraagt f 504.00,-.
Is een aanvulling op de eerdere overeenkomst tussen dezelfde partijen gedateerd 27 maart 1942. Deze ging alleen over de inpoldering.
Zie ook brief dd 7.7.1942 van de waarnemend secretaris-generaal van Financiën aan de rentmeester.
Brief van 16.4.1942 van dz aan dz General-kommissariat für Finanz und Wirtschaft'
Volgt in maart 1944 nog een overeenkomst met dezelfde aannemers voor de verharding van de wegen in de Nieuwe Polder voor een bedrag van f 267.900,-.
Brief van Sta, Heidemij, aan Van Beek dd 26.9.1941: 'Zooveel weten wij echter wel, dat het plan op wensch van de Duitse autoriteiten wel tot uitvoering zal komen. Het tracé van de dijk is ons echter nog niet bekend.'
Brief van Postma aan Van Beek dd 19.1.1942: '.. De voedselschaarste brengt mede, dat al het mogelijke moet worden gedaan om de in ons land beschikbare oppervlakte cultuurgrond zoo spoedig mogelijk te vergroten.'
Er wordt 260 ha gevorderd van de Vereeniging tot Landverbetering. Schadevergoeding f 137.970,-. Zie brief d 13.3.1942 van de waarnemend secretaris-generaal.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Volgens een krantenartikel van 14.3.1960 is Shell de eerste op Europoort. Ca 100 ha voor 25 jaar à f 1,- huur per jaar per m²; daarnaast 53 ha haventalud à f 0,25.

- **2489 Dossier Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, retroacta (= oudere bewijsstukken), voornamelijk jaarverslagen, verpachtingen, vergunningen en correspondentie (1e pak), 1872 - 1908**

Map met opschrift 3.

Veel correspondentie over werken aan de Afgedamde Scheur.

22.2.1900 verpachting van de jacht op het Afgedamde Scheur aan HA Nebbens Sterling voor f 50,- per jaar.

Rond 1904 vindt de bouw van vier arbeiderswoningen in de Scheurpolder plaats.

Uit vergunningen blijkt dat de Scheurpolder tot de gemeente 's Gravezande behoort. De woningen worden gebouwd in sectie S, no 19.

20 september 1904 afgifte van een vergunning door de Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid aan de Zuidhollandsche Maatschappij tot redding van drenkelingen tot het maken van een 'steigerwerk' ten zuiden van het zuiderhoofd. Dit blijktbaar in verband met het plaatsen van een reddingsboot. Tussen de kilometerraaien CLXXIII en CLXXIV. Het gaat om een 'bergloods voor een schiettoestel op het voormalige grondstort' en om een 'steiger'.

6 juni 1905. Van de minister WHN aan de Waterkundige bij het Domeinbestuur A. Nugteren te Breda. Brief onder andere over aanleg van een voetveer tussen 'bedoeld haventje [?] en het Steenovengat'. Maar verder: 'Daar beperking van het veer aan de Berghaven tot groot ongerief zou kunnen aanleiding geven, met name voor de bewoners van de tegenover die haven staande keeten van de onderhoudsaannemer en voor het gezin van de onbezoldigden Rijksveldwachter, dat het Zwartehuis bewoont, en bovendien, door het nieuwe voetveer alleen de polder nog geen gemakkelijke verbinding met den HOEK VAN HOLLAND zou hebben zolang de gemeenschapsweg van het Steenovengat naar den HOEK in den tegenwoordigen toestand blyft en niet voor verbetering wordt verzorgd, komt het my niet wenschelyk voor, in de lopende regeling vooreerst verandering te brengen.'

Map zonder opschrift, ca 5 cm.

Voorwaarden en bestekken etc. 25.10.1869, gedurende 16 jaar.

Mooie kaarten.

Jaarlijkse verslagen over de verpachting. Ca 1875-1880.

Map zonder opschrift, ca 2 cm

Jaarlijkse verslagen over de verpachting. Vanaf 1880.

Overzicht handelingen op de percelen 1 t/m 51: alles wordt of beweide of 'gebouwd'.

Prachtig affiche op ca 6x A4 over de Openbare verpachting.

Verpachting aan Leendert Adrianus van Haaften, aannemer te Sliedrecht.

Kaart 'Verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar Zee', behorend bij brief dd 23 juni 1881, no 538, van de Ingenieur voor de werken van den Waterweg naar Zee, WF Leemans.

De Afgedamde Scheur dient als stortplaats voor baggerspecie.

Met bestek en voorwaarden etc. uit 1881 voor een bedrag van f 2276000.

Bestek en voorwaarden tot het ...

Bestaande 'gemetselde opzigterswoning met houten omkleeding, lang 10M., breed 5 M., met uitbouwning...' moet verplaatst worden. Terrein mag opgehoogd worden met vrijgekomen materiaal

De Volkskeet dateert van 1916; de steiger van 1917.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. No 167. Bestek en voorwaarden tot het opruimen van gronden uit den Nieuwen Maasmond aan den Hoek van Holland, voor de verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar Zee. Raming f 2.276.000 dd 19 juli 1881. Aanbesteding op 24.8.1881. Op diepte brengen, tot 4,7 meter. Baggerwerk in de monding 587.000 m³.

Ministerie van Waterstaat, Handel en Nijverheid. No 166. Bestek en voorwaarden tot het opruimen van duingronden langs den linkeroever van den Nieuwen Maasmond aan den Hoek van Holland, en het uitvoeren van bijbehorende werken, voor de verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar Zee. Raming f 442.000 dd 1 juli 1881. Aanbesteding op 10.8.1881.

- **2490 Dossier Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, retroacta (= oudere bewijsstukken), voornamelijk jaarverslagen, verpachtingen, vergunningen en correspondentie (2e pak), 1872 - 1908**

2 mappen met opschrift 5 resp. 4

5 gaat over herverpachting van de Afgedamde Scheur.

4 gaat over verpachting van de Scheurpolder. Brief van 18.7.1903 over verlenging van de pacht aan MAJ Geluk te Wassenaar.

Voorwaarden en perceelbeschrijving der openbare verpachting van den Scheurpolder, 12 11. 1884.

Volgens de bijbehorende kaart is er sprake van een huis, schuur en erf en nog een schuur in de nabijheid van de Nieuw Stort. Het gebied wordt genoemd 'Scheurpolder en het Breede Strand'.

Het bestaat o.a. uit 499 ha woeste grond, 78 ha stortgrond, 36 ha weiland en 6 ha bouwland.

Dit is exclusief de Scheurpolder en de Ritegors.

Pachtcontracten met diverse ondernemers.

- **2491 Dossiers Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 1, 2, 3 leggers en kaarten / kadastrale tenaamstelling percelen / opstal- en pachtcontracten, 1916 - 1957**

Vooraf over contracten.

Zit aardige nota in van Staatsboschbeheer over de natuurhistorische waarde van De Beer.

Nota 'Natuurmonument "De Beer" (Scheurpolder)' van de hand van ir. F.W. Wessels en dr. J. de Hoogh van

Staatboschbeheer, november 1933. Stellen voor om het duingebied tot natuurmonument te verheffen en het Breed tot beschermd gebied. Beweiding van het Breed alleen van 1 augustus tot 1 maart, daarbuiten beschermd. 'Het ligt niet in de bedoeling van dit rapport een enigszins volledige beschrijving van den rijkdom van dit gebied ten aanzien van flora en fauna te geven.... Zonder twijfel is het duingebied op "de Beer" zóó belangrijk in botanisch en ornithologisch opzicht, dat het gerechtvaardigd is, deze terreinen tot natuurreservaat te maken.'

Van Doorn meldt op 23 april 1942 dat hij gedwongen is te evacueren. Verhuist naar een woonark 'Ruige Plaat', gelegen in een kreek van de zgn. Vogelplaat.

- **2492 Dossiers Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 4, 5 verpachtingen / verpachtingen, 1916 - 1957**

Map met opschrift 'Scheurpolder, dossier 4'

Envelop met bewijzen van inscharing in de Weipolder in 1943.

Alles gedateerd 22 april 1943. 73 bewijzen.

Gedoe over inscharing. Klachten van Geluk over vordering gepachte gronden door de Duisters.

Brief van H Bakker aan Bureau Opruiming van Mijnen dd 22.12.1945 waaruit blijkt dat de mijnen, ondanks uitspraken van Engelsen en Canadezen, nog steeds niet allemaal zijn verwijderd, 'Dit werkt uiteraard zeer ongunstig op het animo van de arbeiders van de Nederlandsche Heidemaatschappij.'

Verpachting Afgedamde Scheur miv 1917.

Brief van de Rentmeester van Domeinen van het Rentambt Niervaart, Roebroek, meldt in brief dd 19.5.1927 aan Directeur-generaal van den Landbouw over verpachting: 'Zooals bekend, worden de Domeinen in den Scheurpolder gaarne bezocht door natuurhistorici en is het gewenscht, om het natuurmonument ongeschonden te houden, op grond waarvan toezicht dient te worden uitgeoefend op de personen, die den polder bezoeken.' Alleen met vergunning van de Rentmeester, terwijl alle anderen door de pachter zouden moeten worden geweerd.

Originele kwitanties van de pachtsommen betaald door Van Staalduinen.

Een vijftal foto's (13x18) ongetwijfeld van de Scheurpolder. Geen toelichting, geen jaartal.

Van Staalduinen pacht de Afgedamde Scheur.

Van Staalduinen wordt na de oorlog geïnterneerd als verdacht van NSB sympathieën. Eind 1945 wordt hij echter buiten vervolging gesteld. Motivering: 'de schuld van betrokkene van zoodanige aard is, dat oplegging van een straf of maatregel ingevolge het besluit Buitengewoon Strafrecht of het Tribunaalbesluit niet gerechtvaardigd is te achten'

- **2493 Dossiers Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 7, 10, 11 verbetering afwatering Scheurpolder / vergunningen / werkkamp dienstweigeraars, 1916 - 1957**

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Map met opschrift 'Dossier 11'

Pogingen om eerst werklozen en later dienstweigeraars in een kamp onder te brengen om herstel- en onderhoudswerkzaamheden op De Beer te verrichten. Door de werklozen te verrichten werkzaamheden: vastlegging van de sterk in verstuiving verkerende duingroepen ten Westen van het Breed. Poging om te komen tot een aaneengesloten duinenrij. Herstel beplanting (helm, kruipwilg, vlier, liguster, meidoorn, berk, esdoorn, populier). Bebossing (20 ha) aan de oostzijde van het Breed (Oostenrijkse den, Corsicaanse den, eik, esdoorn, populier, eik, meidoorn). Uitbreiding beplanting aan de noordzijde van het Breed. Verbetering van het Breed (omwoelen, begreppeling). Bevordering aanslibbing. Bestrijden konijnenplaag. Voor jaren werk. Totale inrichtingskosten f 13.500 en verder f 9,50 per man per week. 100 man gevraagd. Leiding komt bij Sociale Zaken en gaat uiteindelijk in het geheel niet door. Het kamp komt in Drenthe! Eerste correspondentie is van september 1935, brief van Heijmeijer. Laatste dateert van augustus 1938: het heeft drie jaar gekost.

Brief van Heymeyer dd 12.2.1936: "De Stichting "Natuurmonument De Beer" heeft zijn ontstaan te danken aan het streven, om de behartiging van de zeer uiteenlopende belangen, die op de domeingronden aan den Hoek van Holland om verzorging vragen, zoveel mogelijk te centraliseren. Om die reden is ook de Rentmeester der Domeinen tot Voorzitter benoemd dier Stichting. Hierdoor wordt eenheid verkregen in de leiding en in de uitvoering van werken; organisatorische moeilijkheden worden bij voorbaat uitgesloten en de behartiging van alle belangen naar evenredigheid van ieders beteekenis is gewaarborgd.'

Map met opschrift 'Dossier 11'

Aanleg telefoon naar de Scheurpolderhoeve in 1936.

Aanleg steiger als onderdeel van 'verdedigingswerken aan den Hoek van Holland' medio 1937. Daadwerkelijke aanleg begint in september 1938.

Kaart met voorgenomen positie barakkenkamp. Is ongeveer halverwege Scheurpolderhoeve en aanlegsteiger. Gebouw komt gedeeltelijk op domeingrond en gedeeltelijk op grond die aan De Bruijne en aan Geluk is verpacht. Kaart bij brief oktober 1939. Maar blijkens correspondentie wordt er in april 1940 nog steeds over onderhandeld.

Map met opschrift 'Dossier No. 7 1916'

Aanleg van een duiker

Map met opschrift 'Scheurpolder, dossier no 7 1940'

Begint 31 augustus 1940. Gaat over verbetering afwatering.

Aanleg van een nieuwe dijk en een nieuwe duiker voor de afgedamde Scheur als onderdeel van de bedijking van de Afgedamde Scheur. Afwatering voor 400 ha. Begroot op bijna f 10.000. Later vergroot naar afwatering van 1000 ha, zonder dat duidelijk wordt om welk gebied het gaat. Begroot op f 26.500.

Map met opschrift 'Scheurpolder, dossier no 7 1941'

Het werk aan de uitwateringssluis is in december 1941 gereed. In een brief van 9 december 1941 spreekt Van Beek al over 'de komende inpoldering van den Pan of Krim'. Aannemersbedrijf Dirk Verstoep is de laagste inschrijver voor f 29.904 (brief van 16 mei 1941). Van Doorn wordt belast met het 'dagelijksch toezicht op den bouw'. Nu blijkt dat de bestaande dijk 3 meter (Boven NAP) hoog is, dat moet 5 meter worden.

Over de aanleg van de nieuwe duiker. Brief van de Rentmeester aan de Algemeen Gemachtigde voor den Wederopbouw: '... voor het Domeinbestuur is het onderhavige werk van direct belang voor de voedselvoorziening te achten in de naaste toekomst.'

De officiële ingebruikneming is op 3 december 1941 en wordt feestelijk gevierd. Aanwezig zijn Verhoeven, hoofdingenieur-directeur van de Technische Dienst van de Afdeling Domeinen, Van Beek, Van Doorn, Ir H van der Veen, Ir HA Ferguson (Rijkswaterstaat), en vertegenwoordigers van het ingenieursbureau, het aannemersbedrijf, de baggermaatschappij, enz. Opening door Van Beek en gevolgd door een gemeenschappelijke maaltijd in Hoek van Holland.

Verslag van de opening door de opzichter Van Doorn.

Map met opschrift 'Scheurpolder, nr 7 1942'

Aanleg los- en laadplaats ten behoeve van de in cultuur te brengen gronden, vallende binnen de bedijking bij de Krim onder de gemeenten Rozenburg en Rotterdam (Hoek van Holland), goedgekeurd onder No Z.H.628 waarvoor ontheffing van bouwverbod is verleend op 22 juni 1942.

▪ **2494 Dossier Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 12 verbeteringswerken Scheurpolder, 1916 - 1957**

Map met opschrift 'Scheurpolder, dossier no 12 1940'

Egaliseren van gronden om de Scheurpolderhoeve.

Door de Nederlandsche Heidemaatschappij begroot op 43 kf arbeidsloon en 18 kf 'andere kosten' (3.12.1940)

Plan voor het egaliseren van de Afgedamde Scheur.

Map met opschrift 'Scheurpolder, dossier 12 1940'

Verbetering gronden, genaamd het Afgedamde Scheur en verhoging van den Scheurdijk.

Eerste plannen voor inpoldering van de Pan.

Map met opschrift 'Scheurpolder, dossier 12 1940'

Werk aanleggen van een perskade op het z.g. Breede Strand op het eiland Rozenburg.

Eerste brief dd 20 juli 1940!

Controverse met Rijkswaterstaat over het bergen van baggerspecie. Discussie gaat over Afgedamde Scheur. Van Beek biedt als alternatief het gebied tussen de twee bestaande storten in het noordwesten. Van Beek in een brief van 20 juli 1940 aan het ministerie: 'Ik moge met nadruk vermelden dat het geen enkel bezwaar oplevert, dat het op te spuiten terrein op het Natuurmonument "De Beer" ligt. En: 'Bezwaren van natuurschoon zijn er evenmin. Het Bestuur van het Natuurmonument heeft zich in zijn vergadering van 18 juli met het hier voorgestelde plan volkomen accoord verklaard.' Met kaart van aan te leggen werken. Start is op 9.9.1940.

▪ **2495 Dossier Scheurpolder (codeletters SP), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 13 inpoldering Krim op Rozenburg, 1916 - 1957**

Omslag met opschrift 'Scheurpolder 13' en 'Voor de administratie'.

Rapport van GJ Heijmeijer aan de minister van Economische Zaken, oktober 1993, met als titel 'De domeingronden aan den Hoek van Holland'. Hierin staat [kopie gemaakt]:

Inderdaad verpachting al in 1869 met de verplichting voor de pachter om met een bijgeleverd bestek te bedijken en in te polderen.

Werk in 1870 gereed >> Scheurpolder

Sinds ontstaan domeingrond in beheer bij het ministerie van Financiën. Bij KB van 27.12.1898 gaat het bestuur over naar het ministerie van Binnenlandse Zaken, Directie Landbouw. Direct toezicht door de bouwkundige bij het domeinbestuur A Nugteren te Breda.

Kaart bedijking Pan of Krim, 1944. Kaart zonder Duitse opstellingen. In het artikel van Verhoeven van na de oorlog staat de zelfde kaart, maar dan wel met de Duitse versterkingen. Tevens het bestek.

Omslag met opschrift 'opbergen Scheurpolder 13'.

Correspondentie, bestek en kaart van de aanleg van de westelijke dijk. Alles speelt zich af medio 1942. Vier dijken: AB 820 meter, CD 121 meter, EF 945 meter en GH 323 meter [totaal 2209 meter]. Zo'n 6 meter boven NAP. Het heet 'het leggen van een nieuwen zeedijk op de buitengronden van de Pan of Krim..' Het werk wordt bij onderhandse overeenkomst gegund aan de aannemers Verstoep en Adriaan Volker voor een bedrag van f 504000.

Op 16 april 1942 brief van de waarnemend secretaris-generaal van Financiën aan de Rentmeester in Klundert. Duitse Wehrmacht op dwingende militaire gronden heeft geëist ...'

Brief van de Nederlandsche Heidemaatschappij aan Van Beek dd 3.12.1940 met plan no 40301 betreffende het inpolderen van ca 400 ha gronden op het eiland Rozenburg. Dit voor een bedrag van 1.370.000 arbeidsloon en 485.000 andere kosten.

Map over inpoldering Rietgors

Brief van 8.10.1941 van de waarnemend secretaris-generaal van Financiën aan de Rijksdienst voor de Werkverruiming in Den Haag: '... Met het oog op de voedselvoorziening is het noodig, dat nu reeds met de inpoldering wordt begonnen ook al is een uitgewerkt plan en een begroting der kosten nog niet opgemaakt. De Secretaris-generaal van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming, heeft dan ook noode, zijn uit hoofde van de natuurbeschermingsbelangen aanvankelijk gemaakte bezwaren ingetrokken'. (wg H Postma)

Volledig overzicht van de plannen 'tot verbetering van Staatsgronden op het eiland Rozenburg' dd 24.1.1941 van Van Beek aan het Departement van Financiën.

Map ca 10 cm

Correspondentie over inpoldering Rietgors.

Brief dd 20.2.1942 van de waarnemend secretaris-generaal van Financiën met daarin toestemming aan de directeur van het Technisch Bureau van de Domeinen voor het aanleggen van de zeedijk ten bedrage van f 866.000.

Voor de inpoldering is het nodig dat de gronden van de Vereeniging tot Landverbetering (officieel Landbouwbedrijf Landverbetering, voorheen Vereeniging tot Landverbetering van 27 april 1847) worden gevorderd. Deze zaak sleept jaren aan omdat men het niet eens is over de schadevergoeding. Na de oorlog wordt de zaak opnieuw opgerakeld en behandeld in de Beroepscommissie gevorderde, onroerende zaken.

- **2496 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 02.01, 02.02, 02.03, 04.00, 07.01 verpachting hoeven en losse landerijen / verhuur en ingebruikgeving / uitgifte in erfpacht en opstal / verkoop onroerende goederen, 1946 - 1970**

Verkopen

1950: betonweg aan gemeente Rotterdam voor f 1,=

Nederduitsch Hervormde Gemeente in Rozenburg: Bouw van een 'noodkerk' in 1954, 20x32 meter.

Aanleg werken voor de bouw van een kampement voor de legering luchtdoelartillerie, 1954. Aan de Scheurpolderweg, nabij de Scheurdam. Groot 300 x maximaal 200 meter. Totaal oppervlak 4 ha. Vergoeding totaal 3715,= voor en periode van 7 jaar.

Verpachting van land en dijken, hoeven etc. alles na de oorlog.

- **2497 Dossier (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 07.01 verkoop onroerende goederen, 1946 - 1970**

Brief dd 12.7.1971 van de rentmeester in Breda aan het Bestuur van de Stichting Vakantieverblijven Lagere Schooljeugd in Austerlitz.

Brief dd 4.11.1963 van de minister van Financiën (Witteveen) over de verkoop van domeingronden voor een prijs van f 1,80 per m².

Brief dd 20.2.1964 van de plaatsvervangend Secretaris-generaal aan de Rentmeester in Breda met toestemming voor de aanleg van het Beerkanaal, alhoewel de grond nog niet in eigendom is overgedragen. Zal uiteindelijk tot 1969 duren, voordat alles is afgehandeld. Zie ook brief dd 9.12.1968 van de chef van het bureau Eigendommen van de gemeente Rotterdam aan de rentmeester in Breda.

- **2498 Dossier (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 07.01.01 verkoop gronden Europoort, 1946 - 1970**

Curieus geval. In 1955 verkoop van 3 percelen waarop transformatorhuisjes staan aan de gemeente Rotterdam. Akte dd 28 april 1955. Totaal bedrag f 263,- voor 86ca + 35 ca + 3,80 are.

Domeinen moet pachtcontracten ontbinden in 1958/59.

'Kwitantie' van de verkoop van 994.84.85 ha aan de gemeente Rotterdam.

- **2499 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 10.00, 10.02, 10.04, 10.05, 10.06 gebouwen / arbeiderswoningen / pachterswoningen / boerderijenbouw / aanleg waterleiding, 1946 - 1970**

Dossier 10.06: aanleg waterleiding in 1954.

Bouwen boerderijen aan de Brielse Maas, 1954, bouw pachterswoning, opzeggen huur van de arbeiderswoningen.

Dossier 10.01: uitbreiding woning, 1946/48;

- **2500 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 13.03, 13.05, 13.06, 17.00, 21.01 haven / loswal aan kanaal door Rozenburg / bemalingsinstallaties / leggers, opmetingen en tenaamstellingen / waterschap De Brielse Dijkkring, 1946 - 1970**

De Beer valt onder het waterschap de Brielse Dijkkring.

- **2501 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 21.02, 23.00 waterschap Verhoevenpolder / vergunningen, 1946 - 1970**

Het gaat om de 940ste afdeling Luchtdoelartillerie te Hellevoetsluis.

Op 26.1.1955 vraagt J Veenhof, Roenenstraat 3, Amerongen, toestemming voor het plaatsen van een 'Café Restaurant' op De Beer bij de betonsteiger. Veenhof was voor de oorlog exploitant van cafe Hoek van Holland.

Iemand wil schelpen verzamelen en dominee Van der Most (Rochussenstraat 321, Rotterdam) wil met zijn caravan op De Beer. Wel worden ettelijke 10.000 m³ zand gewonnen.

2502 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 23.00 (vervolg), 24.00 vergunningen / ontginningen en grondverbeteringen, 1946 – 1970

- **2503 Dossier (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nr 24.01 drainage Krimpolder, 1946 - 1970**
- **2504 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 41.00, 41.02, 41.03 afdamming, bodemkundig onderzoek en inpoldering Brielse Maas, 1946 - 1970**
- **2505 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, nrs 41.04, 41.06, 41.07 bestemmingsplan recreatieterreinen en in cultuur brengen gronden Brielse Maas, 1946 - 1970**

- **2506 Dossiers (codeletters WR of R), afdeling West-Rozenburg / gebied Rozenburg, verkoop gronden aan gemeente Rotterdam, 1946 – 1970**

Mooie kaart met schets van havens en terreinen boeren en fasering

Document 'Opstelling voor het bepalen van de koopsom'. 994,8485 ha a f 12.000,- per ha., boerderijen, woningen en houtopstand (136.000) tezamen f 13.304.410. Met verrekening van gederfde inkomsten f 14.863.808,48.

In 1960 betaalt Van der Lede f 3500 per jaar voor de jacht.

- **2668 Dossiers diverse gebieden, ingedeeld op basis van classificatiecode 1970, Code 000 - 05, verhuur jacht / Code 000 - 12, eigendomstoestand en verwerving gronden in Deltagebied / Code 000 - 19, gemeenschappelijke regelingen / Code 000 - 19, natuurmonument De Beer, 1966 - 1968, 1966 – 1976.**

Artikel van Koeman uit 1965.

- **2669 Dossiers diverse gebieden, ingedeeld op basis van classificatiecode 1970, Code 000 - 19, natuurmonument De Beer, 1969 - 1974 / Code 000 - 19, beheer gronden in Grevelingenbekken, 1966 – 1976**

Jaarverslag 1972. Korfmaker bericht: 'De vleeskleurige orchis heeft met enige duizenden exemplaren gebloeid. Ook de sturmia was goed aanwezig. Plaatselijk staan de moeraswespenorchissen als haren op een hond, zich voorbereidend op een geweldige bloei.'

Discussie in 1974 over opheffing Stichting Natuurmonument De Beer. Korfmaker werkt dan nog steeds voor de stichting, alhoewel hij dan al 69 jaar is. Beperkte pensioenvoorziening. Bestuur wil dit uitbreiden.

Experimenten met de grote stern op Hompelvoet, 1973.

Details Korfmaker: echtgenote Anna Maria den Ouden, 3 maart 1914; in dienst 19 maart 1946.

Startkapitaal van de stichting in 1935 was f 25,-.

C.N.A. de Voogd overlijdt in 1970.

Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000 I West-Nederland 1839-1859. Wolters-Noordhoff, 1990.

Kaart 64: Droogte van de Maas, Hoek van Holland, Naaldwijk. Met het Spanjaard's duin, de Rietdijk, twee duinmeren.

Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam

Gemeentearchief Rotterdam, toegangsnummer 589.01

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Gemeentearchief Rotterdam (www.gemeentearchief.rotterdam.nl).

▪ **1018 Plan havenaanleg op de kop van Rozenburg, 1956**

Toespraak Koomans bij begin werkzaamheden Europoort op 11 juni 1958.

De tekeningen 4B-35612 (fase 1) dd 1.9.1957 en 4B-35614 (fase 2) dd 2.9.1957. Plannen zijn gebaseerd op de nota van ir. J.

Volkers. Bij brief van Koomans aan de Werkgroep Ontwikkeling Havengebied Rotterdamsche Waterweg met leden uit Rijkswaterstaat, Nationale Plan (JP Thijsse), Gemeentewerken, Deltadienst.

Brief van Koomans aan college dd 19.9.1957. Kaart 1ste fase zoals het inderdaad zal gaan. Kaart 2de fase nog met eigen ingang. In de brief wordt melding gemaakt:

‘Er zijn thans reële aanvragen (onderstreping in brief)

- a. voor terreinen voor de opslag van aardolie; [‘ernstige gegadigden’ voor 315 van de 340 ha]
- b. voor een hoogovenbedrijf annex staalfabriek, walswerk en een cokesovenbedrijf; [315 ha; geen verdere melding]
- c. voor een groot opslagbedrijf voor kolen en erts, aan te voeren o.a. uit Amerika; [voor de helft van de 120 ha is ‘belangstelling’]
- d. voor een scheepsreparatiebedrijf voor de grootste schepen.’

B moet op de kop van Rozenbrug komen ‘in het bijzonder vanwege de geografische ligging en de goede funderingsgrond.’

Scheepsgrootte 80.000 ton, 260x38 m, 14 m diepgang (beladen), 15,50 m havendiepte. 100.000 ton, 285x41 m, 14,20 m diepgang.

‘dat aan de planologische kant van dit project grote aandacht is besteed. Het voortdurend overleg terzake met de dienst van Stadsontwikkeling en Wederopbouw en via deze dienst met de Provinciale Planologische Dienst en het Nationale Plan, de contacten met vertegenwoordigers van de Rijkswaterstaat en van Landbouw zijn er een waarborg voor, dat geen van deze autoriteiten voor verrassingen komt te staan. Geconstateerd kan worden, dat er naar gestreefd is op het gebied van woongelegenheden, verbindingen en recreatie een gezamenlijk standpunt te ontwikkelen waar in past het partiële, uitsluitend technische plan, dat U thans wordt toegezonden.’

‘Voorts wijs ik er op, dat door Uw voorzitter met de minister van Defensie een eerste contact is gelegd, waarbij is gebleken, dat in principe geen onoverkomelijke bezwaren worden gezien in verplaatsing – uiteraard op kosten van de gemeente Rotterdam – van een in de kop van Rozenburg aanwezig militair kamp.

Ten aanzien van de Vereniging van Natuurmonumenten lijkt het wenselijk, dat Uw college daaraan officieel kennis geeft van zijn voornemen op de kop van Rozenburg, daarmee dan officieel bevestigend, hetgeen reeds onderhands is bekend gemaakt.’

Hij denkt eind 1959 over alle benodigde gronden te kunnen beschikken.

Kopie van memo aan ir. H. Bakker, Directie Domeinen dd 18.12.1957 waarin staat dat hem een 30-tal exemplaren van tekening nr. 3 A – 3881 [omschreven als tekeningen havenplan West-Rozenburg] worden toegezonden.

Brief van 8 augustus 1957 van burgermeester Van Walsum aan Koomans over een gesprek met de Minister van Oorlog en Marine op 7 augustus. De minister heeft geen bezwaar.

Brief aan Directeur Gemeentewerken aan Directeur Havenbedrijf. Begroting havenaanleg op de kop van Rozenburg, begroot op ca. 30 miljoen. Met kaarten G1-001 dd 9.7.1975 en G1-002 dd 13.7.1957 (is de draaivariant).

Brief college aan minister van V&W is gedateerd 7 maart 1956, kenmerk H.B. No. 5216. Antwoord minister dd 15 juni 1956, kenmerk 38579. [8? Slecht leesbaar]

Brief van Koomans dd aan B&W 20.3.1957 maakt melding van het plan Mesu, aanleg Maasvlakte.

Tekeningen 4C-3111 dd 44.1956 en 4C-3112 dd 15.5.1956. Is alleen 4de Petroleumhaven. [Ook blijkt duidelijk dat De Beer geheel behoort tot de gemeente Rotterdam]

Tekening 6C-32515 dd 11.4.1959. Gedetailleerde tekening van de 1ste fase.

Memo dd 2.5.1959 over gesprek met de Directeur Domeinen. Hieruit blijkt dat de Staat de gronden wil verkopen met het (eeuwigdurende) recht om de grond terug te kopen tegen dezelfde prijs als de gemeente Rotterdam de grond weer zou willen verkopen. Deze voorwaarde zou een besluit zijn van de ministerraad.

Bespreking 17 maart 1959 tussen Domeinen (Bakker, Groenwold, Kluytenaar [op dat moment rentmeester in Klundert], S en W (Rugters, Briët, Kommers) en RE [?]) (Küppers) over de verwerving van de grond op west Rozenburg. Eerder afgesproken prijs lijkt f 1,20 per m2 te zijn.

Kaart 6C-32512 dd 18.9.1958.

De Commissie van Advies voor de Uitbreidingsplannen maakt bij brief van 4.8.1958 bezwaar tegen een te westelijke begrenzing van het plan Europoort en stelt voor om de grens 180 meter meer oostwaarts te leggen óm het natuurreserveaat “De Beer” zo lang als enigszins mogelijk is, gepaard te blijven ...’

Nota dd 3.7.1958 van Havenbedrijf over de ruimtelijke ontwikkeling van de Nieuwe Waterweg. Men stelt voor ‘het inschakelen van de terreinen langs de noordzijde van Voorne met gebruikmaking van de Brielse Maas als zeeweg.’

En; “Komen deze terreinen op Voorne niet spoedig ter beschikking, dan zullen niet alleen vele afgeleide industrieën zich in de buurt van de raffinaderijen e.d. in het buitenland gaan vestigen, doch zal ook de aantrekkingskracht van Europoort voor moederbedrijven afnemen, omdat deze het niet kunnen stellen zonder ruimte voor afgeleid industrieën in hun onmiddellijke omgeving.’

▪ **1019 Havenaanleg West-Rozenburg, 1956**

Kaart 3B-3912 dd 29.2.1960 ‘Terrein van een hoogovenbedrijf’

Brief dd 6.9.1963 over grondprijs west Rozenburg. Domeinen wil eerst f 2,40 per m2, maar sluit zich later aan bij de prijs die de gemeente Rotterdam aan anderen betaalt: f 1,80 per m2.

Brief dd 2.1.1963 van de minister van Financiën, J Zijlstra, aan B&W over verkoop gronden. Er moeten met stichting Natuurmonument De Beer regelingen worden getroffen voor ontruiming, geleden financiële schade, verplichtingen ten aanzien van personeel, belangen van het personeel.

Verkoop van de grond loopt via de rentmeester van de Domeinen in Breda.

Al in 1959 is er overleg over verkoop van de grond van De Beer aan de gemeente Rotterdam. Dit blijkt uit een nota van Directeur Stadsontwikkeling en Wederopbouw J Rutgers aan de wethouder voor Openbare Werken. Hierin is sprake van onderhandelingen met de directeur van Domeinen, Bakker.

Interessant is ook de brief van Van Walsum dd 124. 1961 aan de Minister van Financiën met het verzoek om de gronden van De Beer versneld aan Rotterdam over te dragen omdat er een traag verloop is in de onteigening op midden Rozenburg.

Kaart 4B-401 dd 6.4.1962 met ingetekend Beerkanaal.

Kaart 3B-425 dd 10.4.1962.

Kaart 2C-313 dd 18.2.1963 ‘Toegang Beerkanaal’

Kaart R-98 dd 1962?

Kaart met eigendomsverhoudingen. Zie ook de problemen in midden-Rozenburg.

Tekening G 58-459 met stand van zaken eigendomsoverdracht.

Brief van de Directie S en W aan B&W dd 30.7.1963 over de overdracht van de gronden en opstallen op west Rozenburg. Het blijkt dat de SNM f 100.000 krijgt voor De Beer, nog eens f 100.000 voor het kamphuis.

Ontwerpakte van verkoop van onroerend goed.

Hierin f 136.000 vergoeding voor de waarde van de houtopstanden en f 100.000 voor inkomstenderving (in tien jaarlijkse termijnen t beginnen op 1.7.1960). Aan Defensie f 3.124.000 voor het kampement.

Kaart 6B-328 dd 2.6.61: Beerkanaal loopt vrijwel 1:1 over het strand van De Beer.

▪ **1020 Havenaanleg Midden-Rozenburg, 1956**

Onteigening grond en plannen voor Rozenburg midden.

Compensatie voor boeren.

▪ **1021 Europoort Project I, 1956**

Vooraf over de diepgang van tankers.

▪ **1022 Europoort Project II; verbetering Rotterdamsche Waterweg, 1956**

Nota van Koomans aan B&W dd 20.3.1957 ‘Betreft tankerhaven in de kop van Rozenburg en verdere ontwikkeling van de Rotterdamse haven’.

‘Van de kant van de Gemeente Rotterdam is er, van het eerste ogenblik af, waarop wij met de “visie-Lange” werden geconfronteerd, op gewezen, dat Rotterdam niet geholpen kan worden met een groot havengebied, gelegen achter sluizen, op een vrij grote afstand van zowel de zee als Rotterdam, terwijl de werken om het gebied toegankelijk te maken een zo groot aantal jaren vergen, dat er, naar tijdsorde en ligging, een ernstig hiaat zou ontstaan in de ontwikkeling van de haven, doch dat Rotterdam behoefte had aan een gelegenheid tot geleidelijke uitbreiding die uiteenviel in een deel, waarvan spoedige realisatie geboden is en dat in open gemeenschap met de zee zouten moeren zijn gelegen, zulks wegens de snelle ontwikkeling van het gebruik van een zeer groot scheepstype voor transporten van olie, erts en kolen;

dat dit gedeelte zou moeten worden gesitueerd in de kop van Rozenburg, en dat daarnaast behoefte zou bestaan aan haven- en industrieterrein, waarvan de ligging achter een sluis wel zal moeten worden geaccepteerd, maar dat dan toch, om interessant te zijn voor gegadigden, niet te veraf gelegen zou kunnen zijn van het tegenwoordige havencomplex.'

Memorandum van het Havenbedrijf 'Vooruitzichten voor Rotterdam ten aanzien van de bedrijvigheid in de sectoren aardolie, steenkool, ertsen; behoefte aan terreinen op Rozenburg' dd 2 maart 1957.

Schattingen over ontwikkelingen in het verbruik en de gevolgen voor de haven van Rotterdam. 'Rotterdam zal zich dus gereed moeten maken deze 3 soorten massagoed te ontvangen in grote eenheden en te kunnen opslaan.'

Voor de 'kop van Rozenburg in open gemeenschap met de zee': een tankerhaven met 50 ha voor opslag, een hoogovenwerk met ca. 380 ha terrein [bestaande aanvragen], een vierde petroleumhaven ca.350 ha netto ruimte voor overslag van kolen en ertsen, grote zeehavenindustrieën; mogelijk nog een werf voor de grootste tankers [te reserveren].

Brief Van Koomans dd 21.1.1957 aan de Contactgroep Ontwikkeling Havengebied Rotterdamse Waterweg. 'is in 1956 een verzoek bij het Havenbedrijf binnengekomen voor een terrein van circa 200 ha voor e bouw van een belangrijk metallurgisch bedrijf.' Met kaart 4B-3565 gedateerd 21.11.1956, gewijzigd 19.1.1957.

Brief van Koomans aan B&W dd 10.2.1956

Naar aanleiding van overleg met nautische experts van BP, Shell, Mobil, Esso op 7 en 8 februari 1956 over de aanleg van een oliepijplijn. Verzoek tot schepen tot 45.000 ton. Let op! 'De vraag over de mogelijkheid en wenselijkheid om voor een nog groter scheepstype een haven en een toegang te maken nabij Hoek van Holland is een aangelegenheid die studie vereist en bezien moet worden in het algemene kader van plannen op Rozenburg.'

Brief van Van Walsum aan de leden van de Gemeenteraad dd 31.10.1957. Uitnodiging voor een informele bijeenkomst op 7.11.1957 om 20.30 uur op de kamer van burgemeester en wethouders. Informatie over de 'havenplannen op de kop van Rozenburg'. Dezelfde dag 's middags persconferentie.

7 november 1957. Persconferentie over 'Aanleg van de z.g. vierde petroleumhaven'.

▪ 1999 Streekplan Brielsche Maas

Kaart van plannen, gedateerd 16.10.1957, kaart no 1956, 48_2 van het Gemeentelijk havenbedrijf. Staat al precies op wat er van De Beer zal overblijven!

Genoteerd als 'ontworpen bos op gronden van de stichting "de beer"' en 'vogeleiland stichting "de beer"'.

Kaart 'Ontwikkelingsplan Rijnmondhavens' van Plan Lange/Commissie Jansen, 1956.

Kaart 'Ontwikkeling Europoort' dd 15.6.1961 van het Havenbedrijf met eerste deel Europoort gereed en verwachte ontwikkeling Europoort, Maasvlakte, gedeeltelijk over Voorne.

Brief dd 30.5.1961 van de Directeur Stadsontwikkeling en Wederopbouw, ir. C van Traa, over het 'vakantiehuis' van De Beer. Dit blijkt gedemonteerd en opgeslagen. Afsproken is echter om het elders weer op te bouwen.

Kijk nu eens! ZY van der Meer is voorzitter van de Werkgroep Brielse Maasmond van de Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, zo blijkt uit een brief van 6 juli 1962. Nee!! Hij zelfs voorzitter van de commissie.

Restant De Beer aan de zuidkant heet ook wel Wijde Slik.

Gemeentelijk Havenbedrijf Rotterdam: ir. F. Posthuma, directeur

Gemeentearchief Rotterdam, toegangsnummer 589.03

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Gemeentearchief Rotterdam (www.gemeentearchief.rotterdam.nl).

▪ 6

Stafvergadering dd 18.2. 1959.

Tillema: 'het overleg met de Stichting vindt goede voortgang.' De uit te keren vergoedingen in verhouding tot de kosten van het geheel project gering zullen zijn.

9.12.59: overleg met Min Fin over de prijs van de domeingronden.

Begin 1958 al brief van de minister dat deze wil meewerken aan overdracht grond.

▪ 12

Werkgroep Ontwikkeling Havengebied Rotterdamse Waterweg [Commissie prof. ir. Ph. Jansen] Landbouw, Provincie Zuid-Holland, Rotterdam (P,K, Roo, Rijkswaterstaat)

1e verg 24 mei 1956.

6de vergadering 26.2.1957. Ook Thijsse nu aanwezig: 'unieke kans ... volledig gebruik wordt'. En 'Dit is dan ook de reden dat, dat de Rijksdienst in feite reeds is gezwicht voor de aanval op het natuurmonument 'De Beer'. Hij vraagt zich af, hoe lang "de Beer" als zodanig nog kan worden gehandhaafd'.

Later Contactgroep Havens

Na nota een 1ste aanvullende nota dd 20 juni 1959, gewijzigde inzichten bij Rotterdam door de ontwikkelingen in de Botlek. 2de aanvulling okt 62.

▪ 135

In mei 1953 zijn tankers van 45.00 ton dwt in aanbouw. Lengte 775', breedte 95 en diepte (geladen) 37". Het blijkt dat dergelijke schepen alleen maar onder speciale voorwaarden in Rotterdam terecht kunnen.

▪ 136

Allemaal schetsen. Gedateerd: 4B-368III (21.10.58), 7C-308 (2.12.57). Ongedateerd: 4B-345, 4B-358I, 6B-314

Brief van Algra dd 15 juni 1956. 'Verder deel ik Uw college mede, dat mijnerzijds tegen het beginsel van een open

havencomplex op de westpunt van Rozenburg voor zeer diepe schepen, vooropgesteld de technische uitvoerbaarheid ervan, geen bezwaar bestaat doch dat het aanvankelijk voorkomt, dat dit open havencomplex van betrekkelijk beperkte omvang dient te blijven en verdere havenaanleg ook daar achter één of meer sluisen moeten plaats vinden.

Memorandum van Koomans dd 22.2.1956: 'zout havensysteem op Rozenbrug'.

▪ 137

Bespreking "Plan-Europoort" op 11.12.1957 binnen de gemeente Rotterdam.

Zie punt b! Praten met H Bakker van Domeinen (foto gemaakt).

Bespreking "Plan-Europoort" op 15.11.1957 binnen de gemeente Rotterdam.

In aanwezigheid van H Bakker, namens Domeinen!!

▪ 138

Herstel na de oorlog kost 50 miljoen.

Stichting Havenbelangen

Gemeentearchief Rotterdam, toegangsnummer 317

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Gemeentearchief Rotterdam (www.gemeentearchief.rotterdam.nl).

▪ 52 Stukken m.b.t. de tentoonstelling 'Nieuwe Waterweg 1866-1936 in de Rotterdamse Kunstkring, 1936

In 1936 tentoonstelling ter gelegenheid van 70 jaar Nieuwe Waterweg.

Er was al eerder sprake van een kanaal door Voorne van Zwartewaal naar Hellevoetsluis en wel in 1694/5. Plan van Mr.

Izaäk van Hoornbeeck, de latere raadspensionaris van Holland. Instemming van Prins Willem III. Geheime opdracht was om het in kaart te brengen. Gevangen genomen door Den Briel, wil uitmonding aldaar. Nooit doorgegaan.

Zie ook de mogelijke schetskaarten van P Ancelin uit 1695.

Met een overzicht van de getoonde afbeeldingen, met uitvoerige beschrijvingen.

1665. De inkomende schepen moesten vaak na het binnenkomen in de Maasmond op de volgende vloed of gunstige wind wachten, zodat het dikwijls nog 24 uur duurde voordat ze in Rotterdam konden afmeren. Ook liepen er wel schepen vast op de plaat de Krabbe voor Den Briel. Voor 1663 hoorde men hiervan in Rotterdam niets. Dan gaat de

postmeester van Rotterdam Jacob Quack een postjacht installeren en huurt een postiljon die tussen Hoek van Holland en Maassluis gestationeerd wordt. Het postjacht kruist overdag in de monding, noteert namen van schepen, bewijst de schepen kleine diensten, neemt post en vrachtbrieven mee. Met de postiljon die er elke middag mee naar de Beurs in Rotterdam rijdt.

Dr. J.F.G.M. August de Meijer en Staalstudiestichting

Gemeentearchief Rotterdam, toegangsnummer 167

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Gemeentearchief Rotterdam (www.gemeentearchief.rotterdam.nl).

- **54 Rapport door Krupp-Essen aan de Staalstudie Stichting inzake een hoogovenbedrijf te Rotterdam.. Z.pl., 1958**
Rapport door Krupp-Essen aan de Staalstudiestichting inzake een hoogovenbedrijf te Rotterdam. Z. pl. 1958. Heet officieel 'Vorschlag für die Errichtung eines Hüttenwerkes mit einer Leistung von ca. 300000 t Rohstahl/Jahr in der ersten Ausbaustufe bei Rotterdam'. Hier staat een zelfde plattegrond in als in plan met ingang via Nieuwe Waterweg. 1ste fase 300.000, 2de fase 1.000.000, 3de fase 2.000.000 ton ruwstaal/jaar. Investing 411.000.000 DM; 1ste fase 360.000.000. Personeel 2000. Wordt als rendabel gezien. Markt vs. Kolengeoriënteerde standplaats: Rozenburg vs. Maastricht. Er wordt zelfs grondonderzoek gedaan om de ondergrond te testen. Rozenburg springt er in de West-Europese context goed uit.

- **56 Rapport van de studiecmissie Van Berkum omtrent de mogelijkheden tot vestiging van een nieuw geïntegreerd massastaalbedrijf in Nederland. Z.pl., 1961**
Rapport van de studiecmissie Van Berkum omtrent de mogelijkheden tot vestiging van een nieuw geïntegreerd massastaalbedrijf in Nederland. Z. pl. 1961.
Leden van de commissie komen van de Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken NV, NV Nederlandsche Kabelfabrieken en de Staatsmijnen. Voorzitter is prof. P.P. van Berkum. Opdracht op 16 juni 1960: 'De directies der drie ondernemingen Hoogovens, Nederlandsche Kabelfabrieken en Staatsmijnen hebben gezamenlijk besprekingen gevoerd, welke hebben geleid tot de afspraak om gemeenschappelijk de mogelijkheden te onderzoeken van de vestiging in Nederland van een nieuw geïntegreerd ijzer- en staalbedrijf van groot opzet, hierbij rekening houdende met mogelijke vergroting van de capaciteit bij deze laatste.'
De commissie onderzoekt dus niet waar, maar of. De opdracht komt nadat het curatorium van de Staalstudiestichting niet was gelukt om te komen met een plan voor een fabriek op de 'kop van Rozenburg'.
Conclusies op 29 november 1960. Uitgangspunt een fabriek met een uiteindelijke productiecapaciteit van 1,5 miljoen ton ruwstaal per jaar. Eerste fase 750.000 ton. Investing 1,5 miljard. Teveel walscapaciteit>>onrendabel. Slechts 450.000 ton kan rendabel worden afgezet. Tot 1965 onvoldoende afzet. Uitbreiding bij bestaande fabrieken: lagere investeringen, in etappes op te bouwen. Ook diep water alleen is per se geen doorslaggevende factor. Ramingen van afzetmogelijkheden tot 1970 geven ook niet veel aanleiding tot vestiging van nieuwe industrie.

- **167 Stukken betreffende Hoogovens in verband met de staalplannen voor de Maasvlakte, ca. 1950-ca. 1957**
Brief dd 12.10.1956 van Havenbedrijf aan Meijer over draagkracht van de bodem naar aanleiding van grondboringen. Verslag van overleg dd 7.9.1956 van De Meijer en Van Dijk met het Havenbedrijf (dir en adj) over het staalbedrijf: 100 ha. Samen met Krupp.
Verslag van 12.9.1956 bij Krupp-Essen over het project 'Neerlandia' met directeur Hansen (?). In eerste instantie een draadwalwerk. In tweede fase een Staalwerk: 'eebstemmig omtrent een staalwerk van 150.000 ton' met uitbreiding mogelijk tot 300.000 ton. Derde en laatste fase: een hoogoven, mogelijk twee.
Al in 1954/55 contacten van Hollandia met Duitse ingenieursbureaus voor het bouwen van 'Draht- und Stabthalwalzwerken'. Schoemann, Düsseldorf, Friedrich Kocks, Düsseldorf, Banning, Hamm,
Veel correspondentie van De Meijer 1954-1956 met Duitse bedrijven. Overleg met Nederlandse belanghebbenden. Eind 1956 verzoek aan de gemeente Rotterdam voor vestiging van staalfabriek.

Contact-Commissie Natuur- en Landschapsbescherming

Instituut voor Internationale Sociale Geschiedenis, Amsterdam

Van dit archief is een inventaris in pdf-vorm beschikbaar. Deze is te downloaden via de website van het IISG (www.iisg.nl).

▪ 41 Notulen en vergaderstukken van het bestuur, 1955-1961

28 maart 1956. Agenda, onder punt 11. Olieleiding De Beer: 'Volgens een zojuist ontvangen brief van P. Nijhoff te Den Haag (N.J.N.) bestaan er plannen van een combinatie van oliemaatschappijen om tankers te laten lossen aan de mond van de Waterweg en de olie dan in een persleiding landwaards te vervoeren naar Pernis. Het gevaar bestaat dat de Beer zal worden aangetast.' In het verslag: 'Getracht zal worden over deze zaak bij de P.P.D. of bij de Gemeente Rotterdam nadere inlichtingen te verkrijgen'. Van Steijn niet aanwezig.

2 mei 1956. Onder punt 'Oliehaven De Beer': Hierover werden nog geen nieuwe berichten ontvangen. De 2e secretaris heeft binnenkort een bespreking met het lid van Gedeputeerde Staten van ZuidHolland, Mevrouw de Ruyter-de Zeeuw en zal dan ook deze kwestie ter sprake brengen'. Van Steijn aanwezig.

4 oktober 1956. Agenda, onder punt 7 'Bedreiging van de Beer': De plannen voor de nieuwe petroleumhaven hebben ook consequenties voor De Beer. Besproken moet worden de stand van zaken en de vraag of er kansen bestaan, dat De Beer behouden kan blijven.' In het verslag: 'De heer Van Steijn deelt mede, dat het bestuur van de SNdB zich omtrent de plannen, die het natuurreservaat bedreigen, heeft gewend tot het Ministerie van Financiën (De Beer is domeingrond). Ook is steun aan).K. en W. gevraagd.' Er volgt een discussie, mede op basis van de rede van Mesu, over de 'nog vage plannen voor een grote overslaghaven op de Maasvlakte'. Niet alleen De Beer zou dan verloren gaan, maar óók andere terreinen worden bedreigd door de dan te verwachten uitbreiding van de bebouwing'. Van Steijn aanwezig.

22 november. Agenda, onder punt 6 'De Beer': 'De bedreiging van de Beer lijkt concreter te zijn dan wij in de vorige bestuursvergadering meenden te mogen veronderstellen'. Uit het verslag blijkt dat er een gesprek is geweest met prof. Thijsse. Deze is 'zeer pessimistisch over de toekomst van De Beer'. Maar meteen ook de dreiging voor Voorne, als er niet voldoende ruimte voor de industriële ontwikkeling aan de mond van de Nieuwe Waterweg kan worden gevonden. Van Steijn niet aanwezig.

5 februari 1957. Over De Beer wordt alleen gemeld dat de voorzitter aan een drietal ministers vragen heeft gesteld: 'De departementen zijn nu in ieder geval verplicht overleg te plegen over deze zaak.' Ook nog een nabeschuiving op de plenaire vergadering van december 1956. Westhoff kritiseert het belang dat is gehecht aan recreatie (zie p.66, manuscript). Het had de unieke natuurwetenschappelijk belang' moeten zijn. Van Steijn niet aanwezig.

21 maart 1957. Van der Goes 'is niet ontevreden met het antwoord'. De Wit heeft met De Ruyter-de Zeeuw gesproken. Deze 'maakt zich zorgen over de ontwikkeling langs de Waterweg'. Maar dan vooral voor de recreatie aan het Brielse Meer! Van Steijn niet aanwezig.

22 mei 1957. [Verslag ontbreekt]

18 juli 1957. Van der Goes heeft gesproken met ir. Plate van de Industriecommissie. Deze zegt dat De Beer voor 90% gespaard zal blijven. Men constateert dat er iets niet klopt, want minister Zijlstra heeft in de Industriecommissie van de Tweede Kamer gezegd dat 'De Beer geheel vergraven zal worden'. Men stelt dat de Contact-Commissie 'met kracht blijven opkomen voor het behoud van De Beer. Bij een eventueel geheel of gedeeltelijk verloren gaan van het terrein zullen wij een volledige compensatie eisen'. Van Steijn niet aanwezig.

9 oktober 1957. Van Steijn niet, Brouwer wel aanwezig.

24 januari 1958. Nabespreking van de gebeurtenissen in november. Contact-Commissie en niet SNdB zal zich inspannen voor compensatie. Van Steijn ondersteunt dit. De Contact-Commissie is door de GR uitgenodigd voor een gesprek. Brouwer ook aanwezig.

6 maart. Alleen mededelingen over voortgang. Van der Goes heeft met Hofstra gesproken. Daarna Van Steijn en Van Oordt met Hofstra. Vestiging Hoogovenbedrijf op De Beer is zeker.

25 april 1958. Uitvoerige discussie over compensatie. Van Steijn niet, Brouwer wel aanwezig.

11 juni 1958. Men constateert een terughoudende opstelling bij de overheid als het gaat om industrievestigingen, geen vergunningen.

18 september 1956. Overleg van Contact-Commissie met Hofstra over compensatie.

Van der Goes van Naters in een interview in het Het Vrije Volk van 17 april 1963: De mateloze grandeur van Rotterdam. Daarvoor moest alles wijken. Die heeft ons de Beer gekost. En dan te denken dat ze hun Hoogovens toch niet krijgen. Wij zijn gruwelijk misleid. De Beer, een staatsnatuurreservaat van 900 hectare nota bene, is voor een groot deel vernield. Met duizenden oude autobanden is de duinbebossing platgebrand. Waarom? Om de zucht tot groot doen van die heren. Van Walsum is onze grote tegenspeler.' Titel: Rotterdam lijdt aan grootheidswaanzin.

▪ **92 Correspondentie van bestuursleden. M. van der Goes van Naters. 1940, 1944-1974.**

Brief van De Wit aan Van der Goes dd 30.9.1957. Onvolledige informatie, wel of geen Hoogovens. Sub rosa gesprek met gedeputeerde De Ruyter: provincie Zuid-Holland wil geen hoogovens op De Beer. Alleen oliehaven zou nog kunnen, met eigen toegang in het noorden, want dan blijft het belangrijkste vogelgebied gespaard. De Wit suggereert nog eens privé met Hofstra over de zaak te praten. 'Het bestuur van de Stichting De Beer voelt zich buitenspel staan momenteel. Het is dan ook wel zeer on hoffelijk, dat over deze zaak wordt beslist, zonder dat zij zelfs op de hoogte worden gesteld!'

Volgens Van der Goes zou Van Walsum hebben gezegd: 'Die club van Van der Goes moeten we ook nog ontvangen'.

▪ **353 Stukken betreffende natuurgebieden en bedreigde landschappen. Zuid-Holland. 1939-1944.**

[Documentatie van Wim van der Kloot]

Brief van Van der Kloot dd 15.09.1939 aan J. Drijver over legering van manschappen op De Beer en het gevaar van stropen waar al afspraken over zouden bestaan tussen militairen en lokale bewoners. Alhoewel: konijnen mogen geschoten worden. Drijver antwoordt dat er op gelet zal worden met 'straffe maatregelen'.

Brief van Thijsse dd 02.03.1940 aan Van der Kloot. Van der Kloot heeft een en ander van zijn geschriften opgestuurd. Thijsse spreekt de vrees uit dat de Maasmond en De Beer er 'geheel of gedeeltelijk wel door in beslag zal worden genomen'.

▪ **465-469 Stukken betreffende Voorne-Putten, Rozenburg, Europoort en de Maasvlakte. 1956-1971. 4 mappen, 1 doos. 465 Rotterdam: Brielse Maas. 1956-1969; 466 Voorne, Putten en Rozenburg. 1954-1967. (doos); 467-468 Plan Europoort, Voorne, Natuurmonument De Beer en de Maasvlakte. 1962-1969; 469 Dossier van M. v.d. Goes van Naters betreffende de Nieuwe Waterweg en de Maasvlakte. 1962-1971.**

Brieven uit april 1956 van Peter Nijhoff aan Gorter over zijn zorgen over de aantasting van De Beer. Antwoord van Gorter op 28 mei: 'er is een behoorlijke kans dat de oliehaven op Rozenburg er komt. Ook al bekend met mogelijke vestiging van een hoogovenbedrijf. 'Alle natuurbeschermings instanties, waaronder het bestuur van de Stichting De Beer, zijn thans gealarmeerd.'

Rijksbegroting 1957 Memorie en antwoord 22 november 1956, Verkeer en Waterstaat: 'De ondergetekende heeft zich tegenover de gemeente Rotterdam in beginsel bereid verklaard te bevorderen dat de weg van Rotterdam naar zee wordt geschikt gemaakt voor schepen met een diepgang van 38 á 39 voet [...] dat zijnerzijds tegen het beginsel van een open havencomplex op de westpunt van Rozenburg voor zeer diepe schepen geen bezwaar bestaat.

Brief van 4 oktober 1957 van Gemeentewerken Rotterdam aan De Voogd met een 'tekening van de geprojecteerde havenaanleg op Rozenburg-West'. Verdwijnen van bewakerswoning, paviljoen De Beer enz vallen onder fase 1. Men spreekt van 'amoveren'.

Persbericht van de Contact-Commissie dd 8.11.1957 'Om het behoud van de recreatieruimte in de randstad Holland'. Nadruk op behoud van recreatieterrein.

Brief van De Wit dd 18.07.1962 aan Nijhoff en Oorthuys over het verzoek van Rotterdam aan de regering om de gronden van De Beer te mogen kopen. Hierin wordt verwezen naar de houding van H. Bakker die het allemaal 'niet zo erg vond, omdat hij er vanuit ging dat De Beer toch verloren was'.

Brief van Van der Meer dd 08.08.1962 aan de CC. Van der Meer is dan nog steeds voorzitter van de Vaste Commissie!

In 1963 opnieuw overleg tussen de SndB en de gemeente Rotterdam. Drie verslagen van 8.2, 5.3 en 10.4.1963! In de eerste brief staat de aanleiding: 'De brief van 2 januari 1963 van de minister van Financiën waarin de verkoop van de grond van De Beer is verwoerd.' Aanwezig: Van der Meer, Nijhoff, Quak, De Herder, Welter, Tanis, Tillema, Morée, Buitelaar. Van der Meer vraagt de gemeente 'morele steun' bij zijn pogingen tot compensatie. Verder over fasering ontruiming, gebouwen van de SndB, schade, medewerkers van de SndB. Alleen voor Korfmaker moet iets bedacht worden.

Inkomstenderving 22.300 per jaar; over 20 jaar 446.000. Bebossing 150.000. Na enig gedoe komt men uit op 355.000. Later voorstel echter 100.000.

▪ **515 Stukken betreffende het herstel van verwoeste natuurgebieden. 1944-1947**

Rapporten over vernielingen door oorlogshandelingen. Rapport over De Beer, ongedateerd, zonder auteur. 'De Beer is er gedurende de oorlog al heel slecht afgekomen. Wegen, smalspoor. 'het duinlandschap volkomen verwoest hebben'. 'De Duitsers hebben dit natuurreservaat volkomen verknoeid, door er een tot in de perfectie versterkte vesting van te maken...' In een ander rapport 'onherstelbaar vernield'. Er is ook sprake van een vliegveld.

▪ **516 Stukken betreffende de ontginning van woeste gronden. 1937-1948, 1952-1961.**

Mesu, directeur van de Cultuurtechnische Dienst, is een voorstander van het nuttig maken van woeste grond. Volgens de statistiek (1937) heeft Nederland 321.608 ha woeste grond. Mesu stelt in een plan voor: 110.000 voor natuurmonument, recreatie, toerisme en defensie, 150.000 ha voor bouw- en weiland en 75.000 ha voor bos. In een brief van Mesu aan Van der Kloot dd 7.1.1941 stelt Mesu: 'De fout van vele natuurschoonmensen is, dat zij het natuurschoon en landschapsschoon zien als iets statisch, terwijl het van dynamischen aard is. Zij moeten bedenken dat in de natuur rust, roest betekent en tevens dat de eischen onzer voedselvoorziening en de algemeene verarming als gevolg van den oorlog nu eenmaal niet toelaten dat groote gebieden in ons land ten gevolge van den onbevredigden landbouwkundigen toestand, waarin zij verkeerden, slechts een fractie opbrengen van hetgeen mogelijk is.'

Vereniging tot behoud van natuurmonumenten

Stadsarchief Amsterdam, toegangsnummer: 999

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Stadsarchief Amsterdam (stadsarchief.amsterdam.nl).

▪ **2133 Correspondentie van P.G. van Tienhoven met W.G. van der Kloot en J.K. van der Haagen betreffende de vraag welk departement na de oorlog verantwoordelijk is voor het beleid ten aanzien van de natuurbescherming. 1945 en 1947.**

Brieven in de periode april-juni 1945 tussen Van der Kloot aan Van Tienhoven.

Brief van 20 juni 1947 van Mr JK van der Hagen: een nieuwe afdeling Natuurbescherming en Landschap bij Staatsbosbeheer met als hoofd Van der Kloot met vestigingsplaats Utrecht, Maliestraat 9. Van der Kloot wordt bij het Bureau Natuurbescherming van het Ministerie van OKW opgevolgd door Mr MC Bloemers.

▪ **2151 Diverse terreinen.. De Beer [Hoek van Holland]..1907-1908, 1914-1927 en 1929.**

Brief aan NM dd 17.8.1929 van iemand uit Adam met klachten over begrazing door paarden en koeien. Geen Gentiana amarella, Samolus Valerandi, Veronica Anagallis. Schrijver wijdt dit aan de verpachting aan de heer Vos, van wie ook het vee is.

Brief dd 1.4.1928 aan Thijsse van AB van Deinsel, Beukelsdijk 154a, met als opschrift 'Zeer vertrouwelijk!!! [van wie is die paraaf? Gezien de inkt van Thijsse!]. Schrijver meldt 'zeer groote uitbreidingsplannen'. De NNHV afdeling Rotterdam is geraadpleegd over 'eventueel bewaren natuurschoon'. Er zijn rapporten van de gemeente met kaarten en plannen!! Ook klachten over het voornemen om paviljoens op De Beer te bouwen en over het ruime beleid bij het uitgeven van vergunningen.

Reactie van Thijsse op bovengenoemde brief dd 9.4.1928 aan ??? Thijsse pleit er voor om aan Financiën te vragen De Beer te verklaren tot 'aller strengst natuurmonument'. 'Laat ons niet vergeten, om dan meteen deze Beer te schieten eer de huid verkocht is.'

Brief dd 27.8.1928 aan Thijsse van [onleesbaar]. Schrijver meldt dat hij inzage heeft gehad in de plannen: De Beer komt daar niet in voor.

Brief van G. Rooseboom uit Den Haag aan NM dd 26.4.1921. Schrijver rept over de 'groote verbeteringswerken van de Rotterdamse Waterweg' die in uitvoering komen. Verwijzing naar de wet van 26 maart 1917 (Staatsblad no 261). Schrijver meent dat ernstig gevaar dreigt. Onder andere doordat er 'enorme hoeveelheden zand worden verzet'. Schrijver is ambtshalve bekend met de plannen, maar is door verandering van werkkring niet meer in staat tijdig invloed uit te oefenen. Schrijver pleit ervoor dat NM het terrein verwerft.

Kaart van het zuidwesten van Zuid-Holland van de Ned. Ornithologische Vereeniging dd 4.6.1905 voor een excursie naar De Beer onder leiding van Dr J Büttikofer.

Brief dd 13.1.1914 van de burgemeester van Rotterdam, Mr AR Zimmerman aan [?]. Neemt onrust weg over verondertelde aantasting van De Beer. [Hangt mogelijk samen met de overgang van Hoek van Holland naar Rotterdam]

Brief van Thijsse dd 6.1.1914 aan [?, zou burgemeester van Rotterdam kunnen zijn] met zorgen over annexatie van Hoek van Holland door Rotterdam. Thijsse: "Rotterdam heeft al jegens onze Flora en Fauna veel op haar vooruitstrevend

geweten.' De aanleg van de NW betekende volgens Thijsse het einde van het 'beroemde duinmeertje' met de broedplaats van de *Larus canus* en met bijen orchideeën.

- **2273 Inventaris van het natuurschoon van het zuidelijk deel van Zuid-Holland-West, opgesteld door Th.K van Lohuizen. Z.d. Met begeleidende teksten, 1929.**

Rapport van Lohuizen betreft opname van juli tot en met oktober 1927. Het rapport beschrijft 31 terreinen, waaronder De Beer. 'Het is eenzaam en ontoegankelijk. ... Deze vormen een der mooiste landschappen van de Nederlandsche kust... ..In wonderlijke en steeds veranderende vormen staan de duinen op het vlakke strand. De Beer is beroemd als vogelbroedplaats en als vindplaats van zeldzame planten. In 1927 heeft het Bataafsch Genootschap der Proefondervinderlijke Wijsbegeerte prijsvragen uitgeschreven voor beste beschrijving van de flora en fauna van de Beer.

Maar wie is de opdrachtgever van dit rapport?? De Bouwpolitie en Woningdienst Rotterdam?

Motivering voor het rapport: meest waardevolle elementen in het landschap. Gevaren dreigen: bevolkingstoename, grotere steden, meer verkeer, uitbreiding industrie.

- **2278 Correspondentie met de Stichting De Beer alsmede correspondentie betreffende het behoud van het natuurmonument De Beer. 1947-1952, 1956 en 1958.**

Set van 12 foto's uitgegeven door de Stichting: 1. Visdiefje (broedvogel); 2. Jonge bergeend; 3. Jonge bergeend; 4. Kluten en kap- of kokmeeuw (broedvogel); 5. Lachstern (Zeer Zeldzame broedvogel); 6. Jong konijn; 7. Zwarte ruiter (trekker); 8. Bergeend (broedvogel); 9. Parnassia (het sieraad der vochtige duinpannen); 10. Slobeenden en kapmeeuwen (broedvogel); 11. Morinelplevier (trekker); 12. Nest van een kapmeeuw

Verslag bestuursvergadering 29.12.1949 met Ir LT van der Wal, hoofdingenieur-directeur van de Provinciale Waterstaat, Directeur van de Provinciale Stedenbouwkundige Dient in Zuid-Holland en Ir GC Lange, ingenieur 1e klasse over het in voorbereiding zijnde streekplan. 'Landhonger, die bevredigd moet worden'. Vooraf horen van belanghebbenden. De afdamming van de Brielse Maas. De Beer verliest 230 ha. Inkomstenderving (riet van de eendenkooi).

Brief dd 1.7.1949 van Simon de Waard aan Drijver over het goed verlopen van het broedgeval van de lachstern. Hij is door de bewakers gewezen op mogelijk nog een broedgeval. Meldt ook het feit dat hij foto's van de lachstern heeft gemaakt.

Correspondentie tussen SNB, Van Beuningen en Baron Sweerts de Landas Wijborgh, jagermeester van de Koningin in de provincie Zuid-Holland.

Brief van Van der Kloot aan Drijver dd 23.10.1948 waarin hij melding maakt van een 'consumptient'. Deze staat op het terrein van de polder. Ook een brief dd 28.9.1948 van Dr G Stoel, chirurg-gynaecoloog te Dirkland. Het gaat nu om een 'biertent' in het duingebied De Punt te Ouddorp.

Broedgeval van de Engelse gele kwikstaart (*Motacilla flava flasissima*), 1951. Briefje dd 3.6.1951 van AM van den Oord, Rotterdam.

Vogelwaarnemingen van A, de Jong, Schiedam, in 1951.

Brief van M.L. Visser aan Drijver dd 31.3.1952 waarin hij uitvoerig bedankt voor het feit dat hij is aangesteld als hulpbewaker.

Notitie over De Beer, 16 pagina's zonder datum (ca 1960?) zonder auteur.

Boekje 'Europoort – Deltaplannen' van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken, 1958?

Brief dd 16.5.1958 van NM aan voornoemde vereniging. Men wil financieel niet bijdragen (argument: NM ondersteunt al de CC met een 'grote subsidie').

Staatscommissie belast met het Onderzoek omtrent de Verbetering van de Waterweg langs Rotterdam naar Zee, 1877-1884

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 2.16.10

De inventaris van dit in de studiezaal van het Nationaal Archief te raadplegen.

- **15 Eindverslag van de Staatscommissie**

Commissie ingesteld bij KB van 4 december 1877, no. 1.

Onderzoek betreft:

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- Kunnen de algemeene grondtrekken, aangegeven in art 2 der wet van 24 Januari 1863 (Staatsblad no 4), alsnog onveranderd gelden voor de verbetering van den Waterweg langs Rotterdam naar Zee?
- Zoo ja, op welke wijze kan met de meest mogelijke zekerheid en spoed dit werk worden voortgezet en voltooid? Zoo neen, welke wijzigingen in die grondtrekken zijn noodzakelijk gebleken, en op welke wijze kan verbetering van den Waterweg thans spoedig en zeker tot stand worden gebracht?

Leden van de commissie zijn:

- J.D. Fransen van der Putte, 2de Kamer, voorzitter
- Jhr. G.F. van Test, Gedeputeerde Staten Noord-Holland
- Mr. P.L.F. Blussé, Gedeputeerde Staten Zuid-Holland
- H.S.J. Rose, hoofdingenieur van de Waterstaat, destijds belast met het beheer der groote rivieren, thans met den dienst in het 6de district
- J.A.A. Waldorp, hoofdingenieur van de Waterstaat, met onbepaald verlof
- J.F.W. Conrad, hoofdingenieur van de Waterstaat in het 9de district
- Dr. E.F. Dissel, ingenieur van het Hoogheemraadschap Rijnland
- P.J. Buyskes, kapitein der zee, chef van de afdeling hydrografie bij het Departement van Marine
- P. Roodzant, kapitein-luitenant ter zee, inspecteur van het loodswezen in het 4de en 5de district
- W. van der Hoeven, president-directeur van de Nederlandsh-Amerikaanse Stoomvaart-maatschappij
- Mr. W Th C van Doorn, destijds adjunct-secretaris bij het Departement van Binnenlandsche Zaken, thans bij het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid, toegevoegd secretaris.

Later op verzoek van de minister van WHN uitbreiding van de taak van de commissie met het maken van een 'globale begroeting van kosten van de uit te voeren werken'.

Hoofdstuk II – Historisch overzicht

Beschikking van 2 augustus 1856 no 32 van de minister van Binnenlandse Zaken opdracht onderzoek bij riviermondingen in Frankrijk en Engeland door Caland. Verslag uitgebracht op 15 oktober 1856 [Er wordt verwezen naar Bijlage II van 'het verslag aan de Koning over de Openbare Werken in 1855 en 1856'].

Instelling van de Raad van den Waterstaat bij beschikking van 5 november 1857 no 125. Leden zijn HH Ferrand, voorzitter, [later opgevolgd door HF Fijnje] Fijnje, Conrad, Greve [opgevolgd door jhr J Ortt van Schonauwen], Storm Buijsing, Beijerinck en Caland als secretaris. Hoofdtak: onderzoek naar verbetering van het Brielsche Gat, verbetering van het Voornsche kanaal, het graven van een kanaal door Goeree Overflakkee, een vluchthaven in het Brouwerhavense gat. Verslag van de raad verschijnt op 21 augustus 1858 'Rapport over de verbetering van den Waterweg van Rotterdam naar Zee uitgebragt door den Raad van den Waterstaat'. Slechts één plan kon de goedkeuring van de Raad krijgen en dat was het plan van Caland van 25 januari 1858: doorsnijding, twee hoofden in zee, afdamming van het Scheur ['bekend als "de Pan" ']

'Doorsnijding van de Oostenlijke punt van Rozenburg, ten einde de Oude Maas in de Scheur te leiden; Normalisering van de geheele rivier van Krimpen tot in zee; terwijl de werking van eb en vloed, vereenigd met die van het afkomende bovenwater krachtig genoeg werd geacht, niet enkel om een voldoende diepte te onderhouden, maar zelfs om het nieuwe zeegat voor verreweg het grootste gedeelte te vormen.' Geschatte duur 5 jaar. Breedte 30 meter, 3 meter onder gewoon laagwater.

Commentaar van Blommendaal, chef hydrografie van het Departement van Marine. Dit leidt tot een aanpassing van de plannen. Monding ongeveer 1000 meter meer noordwaarts en langere hoofden.

Laatste rapport van de raad op 22 februari 1860. Akkoord ingenieurs van de waterstaat met het ontwerp op 27 september 1861.

3 oktober 1860 indiening van een wetsontwerp door de ministers Heemstra en Van Hall en opnieuw door Thorbecke, minister van Binnenlandse Zaken en Betz, minister van Financiën, nu met breedte aanduiding van de monding. 'Kanaal van Holland zijn smalst en verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee.' Behandeling in zitting 1862/63. 24 januari 1863 bekrachtiging door de koning. Wet van den 24sten Januarij 1863, betreffende het kanaal door Holland en verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee.

Uiteindelijk volgens artikel 2: 'De Waterweg langs Rotterdam naar zee zal worden verbeterd naar de volgende algemeene grondtrekken: de rivier wordt gebragt op eene normale breedte, te Krimpen van 225 el, van daar regelmatig verbreed tot 450 el te Vlaardingen en verder door het Scheur en den Hoek van Holland met eene trapsgewijze verbreding, zoodanig dat de uitmonding in zee eene breedte verkrijge van 900 el, met eene voor de scheepvaart voldoende diepte; de riviermond wordt gevormd door dijken aansluitende tegen twee, tot voldoende diepte in zww, uit te brengen dammen'.

Tweede Kamer: 60 voor 3 tegen. Eerste kamer: 24 tegen 12.

De bezwaren richten zich vooral tegen artikel 1, de aanleg van het Noordzeekanaal!!

21 augustus 1863 eerste aanbesteding.

Vertraging door onteigeningen. 31 oktober 1866 start doorgraving. 1871 afdamming Scheur voltooid. 26 november 1868 opening naar zee.

In 1868 tot dan 4877257,44 besteed; 1472000 nog nodig en voor 1869 nog 1132000.

Steeds geruchten over verzanding. Regering blijft optimistisch. Ook inzet van baggermolens is niet nodig. Wel kostenoverschrijding. In 1874 meent de regering dat 'de tijd, waarin van mislukken van den Rotterdamschen Waterweg sprake kon zijn, voorbij was.'

Maart 1876 blijken de diepten op de baar aanzienlijk te verminderen. Opnieuw aandringen op baggermolens. Regering aarzelt en wacht op de uitkomsten van een onderzoek naar het baggeren op de Clyde en de Tyne. De Rotterdamse handel dringt echter in 1876 op krachtige maatregelen aan en heeft 'zelfs eene bijdrage daartoe aangeboden'.

Mei 1877 een wetsontwerp met voorstel voor 'krachtige verruiming der doorgraving'. Drie jaar nodig. Op 31 januari 1880 is dit gereed; 11 maanden eerder dan gepland.

De commissie stelt onomwonden: '... maar overigens heeft ook ons voortgezet onderzoek ons bevestigd in de overtuiging, dat de hoofdbeginselen waarop het plan steunde, goed waren, en dat alzoo het voorgestelde plan te regt is gekozen' en 'Eenstemmig zijn wij derhalve van gevoelen dat op die hoofdbeginselen moet worden voortgewerkt, en dat geen sprake mag zijn noch van staking van het werk, noch van het kiezen eener andere rigting, noch van het afsluiten van de tegenwoordige uitmonding door sluizen'.

Overigens is commissielid Buijskes van mening dat bij de aanvang de aanleg van een kanaal met sluizen de voorkeur verdiend zou hebben, 'terwijl het ook zijn oordeel is, dat thans daarvoor de tijd voorbij is.'

Over de sluizen wordt nog opgemerkt dat de aanleg ervan 'grootte uitgaven eischen, de scheepvaart belemmeren en niet meer zekerheid opleveren voor het onderhouden der diepte'.

Oorspronkelijke lengte van de dammen in zee: noorddam 800 meter en zuiddam 1150 meter. In 1868 en 1869 en 1871 en 1872 verlenging met 100 en 100 en 50 en 360 meter. December 1872 is de lengte van de noorderdam 1460 meter, een verdere verlenging van 400 meter is in voorbereiding.

In oktober 1874 is de noorddam 2000 meter; de zuiddam 1400 meter. Oktober 1879 2000 resp 2300 meter.

Samengevat: 11.68-8.71: doorgraving, Scheur nog open, geen veranderingen

Lage afdamming Scheur: uitschuring, materiaal wordt echter aan het uiteinden van de dammen afgezet. Latere afgravingen leiden tot een verdere afzetting buiten de kust. De in de buitenmond uitgevoerde baggerwerken hebben geen blijvend effect, maar kosten wel veel geld. Belangrijke oorzaak is het verschil in breedte bij de doorgraving en bij de dammen. Verschil in stroomsnelheden. De oplossing: 'Breken voor altijd en voor goed met het stelsel van uitschuring door den stroom tot vorming van den Waterweg'. Dit betekent: normalisering (overal even breed) met afsluiting van de Botlek en Oude Maas(!), uitbaggering, verhoging van de dammen in zee, regelmatig baggeren voor de 'gewone grondzetting in de rivier'. Doel schepen met een diepgang van 6,5 meter kunnen Rotterdam bereiken.

Verbetering van spoorwegen heeft alleen zin als er ook verbetering van vaarwegen is. 'De spoorwegen, van staatswege aangelegd, moeten vooral ook door de waterwegen gevoed worden, en omgekeerd. Beide moeten leven en beweging aan elkander toevoeren. Gelijkijdige verbetering van de waterwegen van Amsterdam en Rotterdam is dan ook in verband met de spoorwegen noodzakelijk.

Kosten worden in de Memorie van Toelichting 1862/63 geraamd op 6.300.000.

10, 11, 12 en 13 december 1862 bespreking in de Tweede kamer. Thorbecke merkt op: 'Men verliest de hoofdgedachte uit het oog, en het onkruid der zwarigheden heeft tijd om welig op te schieten. [...] men wordt koud en onverschillig; en zonder warmte besluit men niet tot iets groots.'

22 en 23 januari 1863 in de Eerste Kamer.

Ministerie van Defensie, Defensie Archieven-, registratie- en informatiecentrum, Centraal Archiefdepot, Rijswijk

Niet geïnventariseerd, stukken op trefwoord te verkrijgen.

Kaarten:

Stelling 'Eeendenkooi' XVI HM C dd 15.5.1948

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Situatie met detail steiger nieuwe haven dd 16.4.47

Batterij 'Waterweg' Letter A, 'Rozenburg De Beer', dd 13.10.1948. Noordoostkant ten oosten van het veer. Totaal 33 objecten

Situatie vesting XII. Tekening nr 545 dd 10.12.1947. Vlierenlaan, Kivietenwei en westelijk met weergave stellingen.

Benaming en letter stellingcomplex batterij 'Brandenburg' letter C. Tekening nr 282 dd 14.1.1949.

Benaming en letter stellingcomplex batterij 'Brandenburg' letter C. Tekening nr 283 I dd 15.11.1948. Noordkant bij de aanlegstijger. Bijna alle objecten (~30) op de kaart staan vermeld als 'ondergew.'. Ook op de grens Kivietenwei en Hooge Stort liggen een 13tal objecten.

Situatie bunkergroep op het voormalige interneringskamp vesting Rozenburg. Tekening 287 I dd 22.1.1948.

Situatie stelling Brielle. Tekening nr 523 dd 15.2.1948.

Vele detailkaarten.

Staalstudiestichting te Rotterdam, (1953) 1957-1965

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 2.19.042.15

De inventaris van dit in de studiezaal van het Nationaal Archief te raadplegen.

Mapje met literatuur. Het plan Europoort, De Maasstad, 13de jaargang no 8, 167-168. Werk aan Europoort gestart, De Maasstad, 14de jaargang no 4, 117-120. H.P. Meijer, Het Europoort-project, Maatschappijbelangen april 1959, no 4, 182-185. [Meijer is ingenieur bij het Havenbedrijf]. De uitbreiding van de Rotterdamse haven. De Maasstad, 14de jaargang no 1-2-3, 23-30.

De Staalstudiestichting heeft als doelstelling 'De Bestudering van de mogelijkheden tot vestiging van een nieuwe hoogoven- en staalindustrie ter vervaardiging van Thomassenstaal en daaruit te fabriceren lichte walsproducten aan de mond van de Nieuwe Waterweg of elders aan de kust in Nederland, en de voorbereiding van daartoe strekkende plannen'. Akte dd 2.2.1957. Aanvangskapitaal f 100. 'In het algemeen Nederlands belang'. Voorzitter is Karel Paul van de Mandele, voorzitter van de KvK in Rotterdam.

Concept statuten van Europese Staalfabrieken "Rotterdam" "N.V."

Blanken-Crucquius-Florijn

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 3.20.05

De inventaris van dit in de studiezaal van het Nationaal Archief te raadplegen.

Citaat: Aan de Wel Edele Heren, mijn Heeren, Opper-Dijk-Graaf En Hoogheemraden van Delfland Went Deze Korte Verhandeling van de opkomst, verandering; Tegenwoordige en Toekomstige-Staat van 't Vaderlandt ten opsigthe van de Wateren door Kragt, van Reden en Ondervinding bevestigt, opgesteld ter Ocasie van een gedaane-oculaire inspectie met Haare Wel Edelheden aan den Hoek van Holland de 7den Mei 1732 met aller Eerbiedt opgedragen Door Haare Wel Edelen, gehoorsaam en verplichte Dienaar.

Het voornaamste; het krachtigste; het noodzakelijkste hulp middel zoud zijn, de verbetering van de geheel Rivier, van Loevesteijn af, verbij Dordrecht, en Rotterdam, tot aan de Hoek van Holland.

Het andere middel dat daarbij zoude moeten gevoegt worden; en op zig zelfs alleen van nuttigbest zoude zijn; is zeer eenvoudig; gemakkelijk, van weinig of geen kosten, immers vergelijking van de reeds aangewende, en bestaat alleen in het doorsteken van een kleijne vlakke, De Pan genaamt, met een door de zee toegeworpen, die tegenwoordig maar de hoogte heeft van een winterse hooge vloed, ter lengte van schaars 100 roeden, de breedte soude mogen zijn van 3 of 4 roeden en de diepte 3 of 4 voet beneden de ordinariaire ebben.

Tot verlossing van de zieltogende rivier; en tot redding van Delflandt! Ja van Holland!

Het water van de Merwede, Maas, en Leck zal verbij Rotterdam, Delfshaven, Schiedam, Vlaardinge, Maas-Sluis, verbij Swarte-Waal en Den Briel uitgelokt zijnde: meerdere schuring, diepte, sluijsgang, en gemakkelijke scheepvaart teweeg brengen; zonder de aangelegen landen, in eenig water gevaar te stellen.

Eindelijk: zoo werd dien groten Beer, dat vervaarlijk Zee-monster, dat schepen vernield, en Delfland op kosten jaagt, zijn verdere aangroey en voedsel benemen.

Rijksdienst voor het Nationale Plan

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 2.17.04

De inventaris van dit in de studiezaal van het Nationaal Archief te raadplegen.

Deze dienst is opgericht in 1941 en valt van 1941-1945 onder Binnenlandse Zaken, van 1945-1947 onder Openbare Werken (en Wederopbouw), van 1947-1956 onder Wederopbouw en Volkshuisvesting en van 1956-1965 onder Volkshuisvesting en Bouwnijverheid.

Ir Z.Y. van de Meer is vanaf het begin lid van de Vaste Commissie van den Rijksdienst voor het Nationale Plan. Vanaf 1941 namens de Algemeen Gemachtigde van de Wederopbouw, vanaf 1946 in de hoedanigheid van Directeur-generaal van de Volkshuisvesting.

▪ 1

Opeenvolgende versies van het instellingsbesluit. Ook verslag van een vergadering van de Vaste Commissie. Hierin wordt éénmaal Van der Meer opgevoerd en ook éénmaal een Van Steijn.

▪ 8 Verslagen van de Vaste Commissie van den Rijksdienst voor het Nationale Plan

J.A. van Steijn zit ook in de Vaste Commissie.

In de vergadering van 8 januari 1943 komt onder punt 8 der landaanwinning aan de orde.

‘Op voorstel van den Secretaris-Directeur wordt besloten de hierna volgende inpolderingsgevallen in handen te stellen van de Landaanwinningscommissie.’ Volgt het rijtje van 5. Het wordt afgesloten met de zelfde formulering als in het verslag van de Landaanwinningscommissie. In de marge is genoteerd: X049.2:631 (06.053) meerdere dossiers. 719 Rozenburg.

▪ 9 Verslagen van de Vaste Commissie van den Rijksdienst voor het Nationale Plan

Van der Meer wordt op 8 oktober 1954 voorzitter van de Vaste Commissie (131ste vergadering). Hij wordt door de vicevoorzitter omschreven als ‘lange, ambtelijke ervaring’ en ‘belangen van de planologie en in het bijzonder ook van wat zou kunnen worden genoemd de hogere planologie in handen van de voorzitter veilig zullen zijn gesteld.’

Vergadering van 25.10.1956 bespreekt een ‘Concept-brief aan de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid inzake de ontwikkeling aan de Rotterdamse Waterweg’.

In de discussie merkt De Bussy op: ‘.. dat het hier [=het graven van een haven op de punt van Rozenburg] gaat om een evidente noodzakelijkheid vanwege de grote nationale belangen die met de ontwikkeling van Rotterdam zijn gemoeid.’ Van der Meer merkt op: ‘dat er geen misverstand over mag bestaan, dat de tankerhaven, [...] reeds lang door de commissie als een feit is aanvaard, dat niet discutabel meer is.’

Vergadering van 6.9.1956 spreekt prof. ir. JP Thijssse, lid van het bureau van de RNP oa over de ‘Ideeën over de ontwikkeling van haven en industrie op de Maasvlakte’.

Vergadering van 20.9.1957. Mededeling van de secretaris: ‘De secretaris doet enige mededelingen over een bijeenkomst van een aantal Ministers onder voorzitterschap van de Minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid over een verzoek van de gemeente Rotterdam aan de Minister van Financiën om te mogen beschikken over de rijksgronden op de kop van Rozenburg ten behoeve van industrievestigingen, met name voor een ertsoverslagbedrijf.’

Vergadering van 26.6.1958: ‘Ontwikkeling van het gebied aan de Nieuwe Waterweg’. Voorlopig rapport van de commissie Jansen over waterstaattechnische zaken betreffende de Nieuwe Waterweg. Ook in volgende vergaderingen hierover uitvoerige discussie. Echter vooral planologisch.

▪ 27

De Rijksdienst voor het Nationale plan 1941-1950, HT Siraa, 1981

Van der Meer is betrokken bij voorbereidende besprekingen over de oprichting van de RNP als secretaris bij de Wederopbouwdienst van Van der Meer. Dit is al in mei 1940!! De RNP was ingesteld ten behoeve van de ruimtelijke ordening der nationale belangen, het toezicht op de ruimtelijke ordening van de streek en gemeentelijke belangen en het onderzoek, dat als basis voor deze ordening zou dienen. Eerste directeur is F. Bakker Schut.

In 1941 instelling van een voorlopige commissie voor natuurbescherming. Voorzitter is J.A. van Steijn. Commissie stelt lijst op van beschermde natuurgebieden (Stc 28-7-1942, nr. 144).

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Er komt ook een commissie landaanwinning met als voorzitter dr. ir. L.R. Wentholt, directeur-generaal van Rijkswaterstaat en een commissie voor agrarische vraagstukken met ir. G. Veenstra, inspecteur van de landbouw als voorzitter.

Natuurbeschermers zijn blij met de RNP, omdat hun belangen nu beter worden beschermd dan voorheen.

Gaandeweg de oorlog zijn de Duitse autoriteiten van mening dat het werk van de RNP meer ingesteld moet worden op de oorlog, vooral het werk van de agrarische commissie en die van landaanwinning zijn hierbij van belang. Doel: de agrarische productie zo hoog mogelijk opvoeren.

In 1944 een 'nota houdende voorstellen voor de plaats van de ruimtelijke ordening in de na-oorlogse staat'. In kleine kring in de illegaliteit besproken met oa Van Walsum.

▪ 56 Contacten met Defensie

20.10.1953 overleg over gebruik van de zuidpunt van De Beer als oefenterrein voor schietoefeningen. Bloemers stelt over het 'geschied bij de Beer': 'niet dan over mijn lijk'.

27.11.1953. Kampement voor de Luchtdoelartillerie. Melding van voornemen tot plaatsing van 'verplaatsbare houten barakken', benodigd oppervlak ca. 4 ha. Ook 'dat men nog op andere objecten in de Beer beslag zal moeten leggen voor het bergen van munitie'.

3.12.1953. 'dat de LuA beslist niet op het natuurgebied de Beer zal mogen oefenen'.

29.1.1954. PPD Zuid-Holland en Domeinen akkoord. Taak van de eenheid is beveiliging van de Nieuwe Waterweg. Ten noorden bij De Lier liggen ook al troepen. De militairen is streng verboden in het natuurreservaat te komen.

2.6.1954. 'De afdeling LuA, die in Hellevoetsluis gelegd is, komt straks voor een deel in het kampement bij de Beer en voor een deel in de fortificatiën binnen het natuurreservaat. Binnen dat reservaat zal dan ook met vuurmonden en voertuigen geoefend moeten worden. Men acht het n.l. niet verantwoord om het strategisch belangrijke punt onbezet te laten en de kans te lopen, dat de vijand zich daar bij een overval terstond zou nestelen.' Het bestuur van Stichting Natuurmonument De Beer heeft geen ernstige bedenkingen: 'men zich bij deze noodzakelijkheid heeft neer te leggen'

Notitie van een gesprek met de Generaal van Nijnatten, Commandant van de Luchtdoelartillerie. Draagt het opschrift 'GEHEIM'. In de notitie zelf wordt het besprokene als zeer vertrouwelijk beschouwd.

30.6.1954. Opnieuw over schietoefeningen.

3.7.1954. Verzoek van de LuA om te mogen oefenen.

Directie van de Landbouw, afdeling Jacht [2.11.03.02]

24. Volgens beschrijving 'Natuurmonument De Beer'. Is echter niet aanwezig.

Op advies ook 23 en 25 aangevraagd.

▪ 101

April 1956 nota 'Randstad en Delta' van de Provinciale Planologische Dienst in Zuid-Holland, een jaar later gevolgd door 'Randstad en Delta na een jaar overleg'.

April 1956 'Agglomeratie Rotterdam'. 'bij herhaling incidentele beslissingen'.

In deze nota: 1. westelijk Rozenburg krijgt zeehavenbedrijfterreinen; 2. Tweede havenmond voor de havens aldaar; 3. Maasvlakte; 4.

Notitie Koomans dd 12.7.1957 'Úitbreiding Rotterdamse haven. Phasen en tijdsprogramma'.

IA. Aantakking op Nieuwe Waterweg. Pijplijnterrein; ligplaats schepen tot 65.000 ton. 1 jan. 1961. IB. Hoogoverterrein, weg- en spoorverbinding. 1 jan. 1962. II Nieuwe haventoeegang van uit zee, geschikt voor schepen tot 100.000 ton. 1 jan. 1964. ...V. Havenaanleg op gronden buiten de tegenwoordige duinenrij, niet vóór januari 1970, mogelijk omstreeks 1975 (?).

Bespreking in de ministerraad van 25 maart 1957. Witte is dan minister van Volkshuisvesting.

21 maart overleg Van der Meer, Dr. Günther, Mr. J Vink, hoofd RNP en de minister.

Jaarvergadering Contactcommissie dd 15.12.1956 in Rotterdam. Van der Kloot wijst op het nut van De Beer als recreatiegebied, terwijl het toch in eerste instantie om een vogelreservaat gaat. Van Walsum reageert hier op met 'Rotterdam nu eenmaal niet ten behoeve van een vogelreservaat kon zeggen: "We sluiten de tent en doen verder niet mee".'

Op 9 januari 1957 brief van de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid aan de minister-president met verzoek om 'Ontwikkeling van de Nieuwe waterweg' in de ministerraad te bespreken aan de hand van de nota van de RNP. Met als bijlage een brief van de Vaste Commissie ondertekend door Van der Meer en Vink: 'Gewichtige belangen van recreatie en natuurbescherming staan op het spel bij het lot van het natuurreservaat de Beer..'

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

16 september overleg tussen Hofstra, Financiën, en Witte als gevolg van een verzoek van Rotterdam om de overdracht van domeingronden.

Notitie van minister Witte 'Ontwikkeling op de kop van Rozenburg'. Over het rijkseigendom op West-Rozenburg: 'De vraag is dus niet of het hier gelegen Rijkseigendom voor haven-industrie beschikbaar moet worden gesteld, als wel wanneer dit moet geschieden, voor welke projecten en in welke vorm. Toch nog enige reserve, want 'verlies van een waardevol natuurreservaat'.

16 september 1957 overleg ministers Witte, Klompé, Algra, Helders, Hofstra, Mansholt, Struycken, Suurhoff en Zijlstra en Höppener en enige ambtelijke deskundigen (onder wie Vink). Aanleiding is het verzoek van Rotterdam. Witte: alleen kwestie van grondoverdracht, niet meer de vraag of. Zijlstra: allereerst beginsel; verklaring of het Rijk het natuurmonument De Beer wil prijsgeven'. Algra: 'de Beer niet kan worden behouden'. Hofstra: '... maar om het aangrijpen van unieke mogelijkheden die zich voordoen. Hiervoor zal de Beer opgeofferd moeten worden.' Struycken, idem.

Bevat verslag gemeenteraad 28.11.1957. Agendapunt XXX.

Beerman: 'Het is niet veel meer dan een schema. ...

Aarse [PvdA]: 'zakelijk willen wijzen op het adres, dat te elfder ure, mag ik wel zeggen, bij de raad is gedeponereerd door de Contact-Commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming. ... Het is de dringende wens van mijn fractie dat het woord "recreatie" in verband met "Europoort" werkelijk bewaarheid wordt, omdat, hoe primair ook is het werken van de mens, de mens bij brood alleen niet leven kan. Welvaart en welzijn zijn geen synoniemen.

Dutilh [VVD]: '... dat hier en daar gelden moet worden om ruimte te maken voor dat plan. .... Omdat men hoogst ongaarne een gebied als "de Beer" ziet verdwijnen en hoogst ongaarne de landbouwers van het eiland Rozenburg verjaagd ziet,...

Platenburg [KVP]: [felicities]..Het is altijd voor het college een reden tot uitgesproken voldoening als het in staat is om met projecten bij de raad te komen, die voor de welvaart van Rotterdam van groot gewicht zijn. ....

Van Halm [CPN]: 'De schaduwzijden van dit plan – en op zichzelf is het, geloof ik, wel tekenend om dat vast te stellen – die omgesomd worden in het stuk, omvatten zegge en schrijven 12 regels. [Luchtverontreiniging, massarecreatie, hoogoven uitbreiding bij Ijmuiden] dat ook "De Beer" voor een groot gedeelte behouden zou kunnen worden.

Wilschut [AR] [eresaluut voor de aanpak].. aan recreatie gaat creatie vooraf, aan ontspanning gaat werken vooraf.

Van Walsum [zeer uitgebreid betoog] Ik kom nu tot de kwestie van het natuurreservaat, want men zou kunnen zeggen: het gemeentebestuur van R denkt wel aan de boeren, denkt misschien aan de landarbeiders, maar houdt helemaal geen rekening met het natuurreservaat. ... Alleen zou ik de vraag willen stellen of het niet denkbaar is dat wij elders compensatie kunnen verschaffen. [Deltaplan?] Ik zou willen zeggen, dat wij als gemeentebestuur bereid zijn om ook in dit opzicht medewerking te verlenen in dien zin, dat wij dus niet het standpunt zullen innemen: dat moet nu zonder meer weg en daar trekken wij ons niets van aan, maar dat wij mede wille bekijken of er andere oplossingen te vinden zijn. [brochure CC].. dat de raadsleden op deze wijze wel zijn gedocumenteerd, maar de voorzitter van de raad niet... ik kan dus over de brochure verder niet spreken, omdat ik geen tijd en mogelijkheid heb gehad daarvan kennis te nemen... [vragen van de Goes van Naters]... dat ik met verbazing geslagen was toen ik deze vragen las.

Voorstel wordt bij acclamatie aangenomen, gevolgd door applaus.

Redactioneel commentaar van het Algemeen Dagblad dd 30.11.1957 over de Kamervragen Van der Goes van Naters: 'Het aanzien van de onze volksvertegenwoordiging heeft door zijn onbekookte vragenstellerij zeker geen goed gedaan. En in Rotterdam trekt niemand er zich iets van aan.'

Brief van de Minister van Financiën aan zijn ambtsgenoot van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid dd 10.3.1958. Op 20 februari 1958 vertrouwelijk overleg van de minister met 'enige leden van het Bestuur van de Stichting' Hier wordt de SNB geïnformeerd over de verkoop van de domeingronden. Het belang van De Beer weegt zeer zwaar voor de regering, maar dat '... het belang aan de verwezenlijking van de havenplannen, o.a. door de gemeente Rotterdam, niet in de weg kan staan. Open voor suggesties van compensatie op domeingronden.

Brief van de Minister van Financiën aan de minister-president dd 7.1.1958. Verkoop domeingrond besproken in de ministerraad van 9.9.1957 (punt 2-c) en 20.9.1957 (punt 2-h).

18.2.1958 brief van Hofstra aan Rotterdam: akkoord verkoop grond.

10.5.1958 'Natuurmonument "de Beer"', notitie van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad aan de Staatssecretaris van OKW. Raad beklagt zich dat zij niet om advies is gevraagd. De Beer vertegenwoordigt 'onvervangbare waarden'. Kan niet in de 'eigenlijke zin' gecompenseerd worden. Toch compensatie om het verlies 'zoveel mogelijk te verzachten'. Dam niet doortrekken naar Voorne, Scheelhoek moet reservaat worden, evenals Hompelvoet.

25.9.1958 De Vaste Commissie van de Rijksdienst voor het Nationale Plan bezoekt De Beer, georganiseerd door het Havenbedrijf, als onderdeel van een tripje Botlek, Europoort, De Beer. Kopje koffie bij Korfmaker thuis. (!)

▪ **138**

De commissie natuurbescherming staat onder voorzitterschap van Van Steijn. Verder met Prof. Th Weevers, Ir FP Mesu, Ir H van der Kaa, Mr. JK van der Haagen, Dr. ir. F Bakker Schut en Dr. ir. WB Kloos. Eerste vergadering op 2.10.1941. Later ook Van der Kloot.

▪ **139 Commissie voor Landaanwinning.**

Agrarische Vraagstukken: hier zit ook Van Steijn weer in. Verhoeven zit in de Commissie landaanwinning. Eerste vergadering op 2.10.1942. Hier is sprake van het vijf-eilandenplan: Voorne-Putten, Rozenburg, IJselmonde, Beijerland en het eiland van Dordrecht.

Niet alleen landaanwinning, maar ook inpoldering en droogmaking behoort tot het werk van de commissie. De waarnemend SG Fin is boos, omdat hij op de hoogte is van het feit dat Verhoeven namens zijn ministerie in deze commissie zit! In ja 1943 komt ook ir. C Staf, president-directeur van de Nederlandse Heidemaatschappij in de commissie.

Daar is het dan! De Vaste Commissie stelt in haar vergadering van 8.1.1943 een lijst op van 'inploderingsgevallen' voor de commissie Landaanwinning. Vijf stuks, Uithuizermeeden, Makkumerwaard, Ossendrechtse Gat, no 4 is de Pan- of Krimpolder' en Sloe. A, c, e wordt de commissie om advies gevraagd. Bij b en d slechts voorzover deze aangelegenheden in het stadium, waarin zij verkeerden, nog tot opmerkingen aanleiding geven. Er is een brief dd 3.2 no 149 over de Pan.

Brief van 23.3.1943 van CA van Gorcum die op verzoek van Dr. Roloff, Reichskommisariaat, Generalkommissariat für Verwaltung und Justiz, Abteilung Planung: welke landaanwinningswerken in het belang van de agrarische productie van Nederland –genoemd werd een termijn van 3 jaar- zouden kunnen worden uitgevoerd.

Nota 'Exposé landwinningswerken in 1942'. Verslag van proeven met biezen en dammetjes.

Brief van 26.5.1943 van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, afdeling Kultuurbescherming en Wetenschap aan Bakker Schut met de suggestie om eventueel Van der Kloot als vertegenwoordiging van de natuurbescherming op te nemen in de commissie Landaanwinning.

Verslag 2de vergadering op 11.5.1943. Bespreking van het lijstje van vijf. Nergens biedt zich de mogelijkheid aan voor het op economische wijze winnen van land op korten termijn, behalve eventueel in de volgende vijf gevallen, [...]: De Dollart, de Lauwerszee, kleine gebieden in het IJsselmeer, het gat van den Ham, het Sloe (misschien).

Brief van 21.6.1943 van Bakker Schut met vraag wanneer benoeming van Bakker van Domeinen in de commissie Landaanwinning afkomt.

Verslag van de 3de vergadering op 8.6.1943. Onder de kop 'Pan- of Krimpolder': De Voorzitter stelt vast dat deze plannen min of meer ter kennisneming aan de commissie zijn toegezonden. De bezetter is hier de drijvende kracht. Ook over dit plan is een nota van den heer Verhoeven ingekomen welke nog zal worden vermenigvuldigd en rondgezonden.

Verslag van de 4de vergadering op 6.7.1943. Onder Pan- of Krimpolder; De voorzitter zegt, dat de bezettende macht dit werk zoo belangrijk acht, dat er eigenlijk onzerzijds geen invloed meer op kan worden uitgeoefend. De heer Bakker Schut: deze zaak is beklonken.[...] In ons geval komt daar nog bij, dat de inpoldering plaats heeft vlak tegen een duinlandschap aan. Maar ook afgezien daarvan is het oppassen. In de jongste nota van den heer Verhoeven over dit onderwerp komt een zin voor, waarmede spreker het helemaal niet eens is: "Het raadplegen van een landschaparchitect voor polders van deze geringe grootte, die voor de vormgeving en voor de aansluiting aan het oude land, zeer overzichtelijk zijn, is naar dezerzijds inzicht geheel overbodig". Hierin culmineert de nota van den heer Verhoeven. Als deze nota in de Vaste Commissie ter sprake zou komen en de vertegenwoordiger van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming, zou dit lezen, dan zou hij zeer schrikken.

Verhoeven: [...] dat over deze inpoldering weinig meer te zeggen valt; het werk is vrijwel klaar.

Op de 5de vergadering van 10.12.1943 wordt H Bakker als lid geïnstalleerd.

▪ **143**

Nota rapport Agglomeratie Rotterdam van de Commissie ter bestudering van de ruimtelijke ordening in de landbouw, 1952. [...] Dit zogenaamde Botlekplan kan in westelijke richting over Rozenburg uitgebreid worden in twee etappes, de eerste tot 800 ha, de volgende tot 1300 ha.

Inspectie Domeinen Rotterdam

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 3.06.24

De inventaris van dit in de studiezaal van het Nationaal Archief te raadplegen.

▪ 42 Jaarverslagen

1957 West-Rozenburg: Tegen het einde van het verslagjaar bleken de plannen van de gemeente Rotterdam tot stichting van zeehavens op het westelijk gedeelte van Rozenburg vastere vorm te hebben aangenomen. In verband hiermede werden inleidende besprekingen gehouden omtrent een mogelijke eigendomsoverdracht aan de gemeente Rotterdam van de daarbij mogelijk betrokken domeingronden en een eventuele ontbinding van de bestaande pachtovereenkomsten, alsmede over een mogelijke terbeschikkingstelling van bedrijven in de IJsselmeerpolders aan de desbetreffende pachters. Aan de stichting "Natuurmonument De Beer" werd in het verslagjaar in gebruik gegeven een oppervlakte van ongeveer 57 hectare tussen de dijk van de polder Pan of Krim en de Brielse Maas.

1958 West-Rozenburg: De besprekingen omtrent de eigendomsoverdracht aan de gemeente Rotterdam van de aan de Staat toebehorende gronden op West-Rozenburg, welke nodig zijn voor uitvoering van de eerste fase der Europoortplannen, werden in het verslagjaar voortgezet. Een gedeelte van de aan de stichting "Natuurmonument De Beer" in gebruik gegeven gronden bleek nodig te zijn voor de eerste fase van de Europoortplannen.

1959 West-Rozenburg: De onderhandelingen omtrent de eigendomsoverdracht aan de gemeente Rotterdam van de aan de Staat toebehorende gronden op West-Rozenburg, welke nodig zijn voor uitvoering van de eerste fase der Europoortplannen, leidden in beginsel tot overeenstemming.

1960 West-Rozenburg: Voorbereidingen werden getroffen tot het opmaken van verkoop aan de gemeente Rotterdam van de aan deze gemeente te verkopen gronden, welke nodig zijn voor de uitvoering van de eerste fase der Europoortplannen. Zoals in het vorige jaarverslag reeds werd vermeld, leidden de onderhandelingen hierover reeds in beginsel tot overeenstemming.

Ministerraad

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 2.02.05.02

De inventaris van dit in de studiezaal van het Nationaal Archief te raadplegen.

▪ Agenda's

Ontwikkeling aan de Nieuwe Waterweg voor het eerst geagendeerd op 14/15 februari 1957.

▪ Notulen

Op microfiche; zie kast D15c

mf 91, 5 september 1955, pagina 11

mf 107, 25 maart 1957, pagina 10/12 e]

mf 113, 9 september 1957, pagina 11

mf 113, 20 september 1957, pagina 9

mf [?], 31 januari 1958, pagina 7/9

25.03.1957, no 1926.

Punt 7 Ontwikkeling van de Nieuwe Waterweg (Brief van de minister van Volkshuisvesting en Bouwnijverheid dd. 13 februari 1957, met bijlagen). Zie agenda ministerraad 22 maart 1957, punt 21.

Brief van de minister dd 9.1.1957 aan de minister-president. Bevat nota 'De ontwikkeling aan de Nieuwe Waterweg' van de RNP en een brief van de Rijksdienst voor het Nationale Plan, ondertekend door Van der Meer en Vink: 'Gewichtige belangen van recreatie en natuurbescherming staan op het spel bij het lot van het natuureservaat De Beer ...'. Wat wil men? Daarop moet eerst een vraag komen. Noodzaak tot het kunnen ontvangen van de steeds groter wordende tankers. Ook aandacht voor staalindustrie. Mooie redenering: eerst bij winplaatsen van erts, toen bij kolen, nu bij diep vaarwater. Suggestie van een gecombineerd erts/olieschip. Rijnmond>>zware metaalsector.

‘De vereiste zandbodem met groot draagvermogen is aanwezig.’ Men doelt hier op de westzijde van het eiland Rozenburg.

15.11.1957, punt 22. Nota inzake de voorbereiding van de ontwikkelingen in het gebied van de Randstad Holland. Doorgeschoven naar 25.11, 29.11, 6.12, 13.12, 2012, 27.12, 3.1, 10.1.

24.01.1958, punt 14. Havenuitbreiding van Rotterdam op West-Rozenburg. Doorgeschoven naar 31.1.

Nota van 7 januari 1958 van de minister van Financiën, Hofstra (?).

Eerder akkoord met verkoop van grond aan de gemeente Rotterdam. Opnieuw verwijzing naar besluiten van de ministerraad van 9 september 1957 (punt 2c) en 20 september 1957 (punt 2h). Eis van terugkopen door de staat tegen de oorspronkelijke prijs als Rotterdam de grond later zou willen verkopen. Ook moet Rotterdam de prijs als industrieterrein en niet als agrarische grond betalen. ‘Verplichting tot het realiseren van een wegennet tussen De Beer en de overige wegen op Rozenburg.

Bij de verkoop zal Rotterdam de verplichting worden opgelegd van zich te vestigen industrieën te bedingen, dat deze zo goed mogelijk voorzieningen treffen ter voorkoming van schaden aan de volksgezondheid, de land- en tuinbouw tengevolge van de uitoefening van het bedrijf.’

08.12.1961, no 2895. Punt 10 Ontwikkelingsplan van het haven- en industriegebied aan de Rijnmond (ontwerp-besluit, aangeboden door de minister-president, minister van Algemene Zaken). Zie ook agenda RRO 6 april 1961, punt 3a. Het gedeelte ‘uit’ van besluit is doorgestreept en vervangen door ‘fissing’. Met toevoeging ‘/’ en aantekening in de marge ‘Besproken en afgedaan’.

Een stuk over dit agendapunt. Namelijk een notitie van 1 A4tje [kopie].

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, afd. Rotterdam (KNNV)

Gemeentearchief Rotterdam, toegangsnummer 20.02

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Gemeentearchief Rotterdam (www.gemeentearchief.rotterdam.nl).

- **[onbekend inventarisnummer]**⁷

A. Burdet ‘Vogelleven in Holland’, stomme normaalfilm 35 mm, ca 1,5 uur. Met toelichting door Nol Binsbergen. Gepresenteerd door Lumina Film, Amsterdam.

Nog een film van De Beer! Het Natuurreservaat “De Beer” van D. van Sijn, journalist, persfotograaf, cineast, Voorschoterlaan 82, Rotterdam. Foldertje, geen jaar gegeven.

Departement van Opvoeding, Wetenschap en Cultuurbescherming

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam, toegangsnummer 216e

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het NIOD (www.niod.nl).

- **109k Natuurbescherming**

Brief van Van Dam dd 16.1.1942 aan de president van de Rijksdienst voor het Nationale Plan over natuurbescherming.

Bijgevoegd is de bekende lijst van de CC. Als nummer 499 wordt in de lijst opgevoerd de eendenkooi van Jochems met aangrenzende rietvelden met de opmerking erbij ‘voor zoover deze niet volgens een reeds vastgesteld plan worden ingepolderd’.

Jaaroverzicht 1943 van de afdeling Cultuurbescherming en Wetenschap op het gebied der natuurbescherming. Hoofd is Van der Haagen. Er zijn adviseurs voor de natuurbescherming [Mr. Dr. EJ Beumer, Van Steyn, Van Tienhoven met Van der Kloot als secretaris].

---

⁷ Het archief is na raadpleging omgenummerd.

Groep Albrecht

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam, toegangsnummer 190a

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het NIOD (www.niod.nl).

- **12 c Eiland Rozenburg, juni 1943 aug.-1944**

Berichten van waarnemingen van de Duitse versterkingen. Met tekeningetjes. Ook plattegronden en een overzichtkaart op de kaart met het plan voor de inpoldering van het Rietgors.

Wayss und Freytag - Aussenstelle Rotterdam

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam, toegangsnummer 098a

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het NIOD (www.niod.nl).

- **1 h Afschriften van correspondentie tussen OT en de firma's alsmede andere stukken, over verschillende projecten, vooral op het bouwterrein Hoek van Holland (materiaalkosten en tijdschema), 25 juni 1942 - 15 oktober 1943.**

Bouwtechnische correspondentie

Geheime Dienst Nederland

Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, Amsterdam, toegangsnummer 191

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het NIOD (www.niod.nl).

- **20/20A Zending BB. van 2.9 t/m 27.9.1944 aanwezig totaal 168 vel (onvolledig)**

Acht pagina's beschrijving van de versterkingen op De Beer met een kaart op een schaal van 1:5000.

Diverse archivalia bij de Vereniging Natuurmonumenten

Natuurmonumenten, bibliotheek, 's Graveland

De bibliotheek heeft stukken over De Beer apart gearhiveerd. De bibliotheek is alleen na afspraak te bezoeken.

Boekje 'Eerbetoon aan de Stichting Natuurmonument De Beer'; uitgebracht ter gelegenheid van de opheffing van de Stichting Natuurmonument De Beer op 31 december 1974.

Mörzer Bruijns, M.F. (red.), 1954. Het natuurmonument "De Beer", 2de druk. Stichting Natuurmonument De Beer, 48 pp.

Anonymus, 1961. Het natuurmonument "De Beer", 3de geheel herziene druk. Stichting 'Natuurmonument De Beer, 40 pp.

Jaarverslagen van de Stichting Natuurmonument De Beer voor de jaren 1946 tot en met 1974.⁸

---

⁸ Verslag over het jaar 1951 ontbreekt.

Heidemij, Publikaties en Documentatie

Gelders archief, Arnhem, toegangsnummer 933

Van dit archief is een digitale inventaris beschikbaar. Deze is te raadplegen via de website van het Gelders archief (www.geldersarchief.nl).

▪ Jaarverslagen 1943-1945

Verslag der Directie over de jaren 1943, 1944 en 1945. Mededeelingen van de Nederlandsche Heidemaatschappij No 1, Zj. Onder de kop Werkzaamheden van de Algemeenen Technischen Dienst. D. De provincies Noord- en Zuid-Holland etc.:

‘Voor het Departement van Financiën, afdeling Domeinen, werden wederom op het eiland Rozenburg verschillende grondverbeteringswerken uitgevoerd, bestaande uit het graven en verbeteren van slooten en waterleidingen, draineeren en egaliseeren, alsmede het diepspitten van gronden. We werden belast met de exploitatie van een nieuwe inpoldering op het westelijk deel van het eiland, welke inpoldering tot stand kwam door het bedijken van de Weipolder en de Pan of Krim. De grond werd geploegd en tweemaal bewerkt met de schijvenegge, waaraan het geheel met koolzaad werd ingezaaid, welk gewas beloofd zeer goed te worden.’

▪ Jaarverslagen 1946

‘De “Atlantik Wall” werd zoveel mogelijk gesloopt, het opgraven van waterleidingen en sloten in de geïnundeerde gebieden werd voortgezet.’

‘Op het eiland Rozenbrug werd doorgegaan met het ploegklaar maken en egaliseren van de nieuw ingedijkte polder Pan of Krim. De gronden werden door de afd. Domeinen van het Ministerie van Financiën verhuurd aan gedupeerde landbouwers van het eiland Walcheren.’

Rijkswaterstaat, Directie Benedenrivieren

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 3.07.07

Inventaris in de studiezaal te raadplegen

▪ 907 Natuurmonument “De Beer

Brief van RW aan De Voogd over de mijnen in het zuidelijk en westelijk gedeelte van De Beer, met kaartje met de ligging van de mijnen.

Brief van de Voorlopige Natuurbeschermingsraad dd 12 mei 1958: ‘... Dat de te verwachten vernietiging van dit natuurmonument, met zijn grote natuurwetenschappelijke belangen en potentieel zeer grote waarde voor de recreatie van de bevolking in het dichtbevolkte Westen des Lands, één der grootste slagen acht die de natuurbescherming in Nederland na de oorlog heeft moeten incasseren. Het verlies van “de Beer” is des te gevoeliger omdat het betreft een natuurmonument dat als zodanig door een uitdrukkelijke beslissing van de Ministers van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en van Financiën op staatsdomeingronden zijn geconstitueerd en ten aanzien waarvan derhalve algemeen werd aangenomen dat niet of niet gemakkelijk mogelijk zou zijn’. Verder verzoek om ‘verzachting van het verlies’. Prof. Dr. GJ van Oordt is voorzitter.

Brief van minister J Zijlstra, Financiën, aan de minister-president dd 11.7.1962 naar aanleiding van de brief van de gemeente Rotterdam waarin het om de verkoop van het laatste gedeelte van De Beer vraagt (635 ha). Hieruit blijkt dat in de ministerraad van 8 december 1961 een besluit is genomen (zie ook manuscript). In deze brief staat echter ‘Te aanvaarden, dat het natuurreservaat “De Beer” bij de uitvoering van vorenbedoelde plannen niet kan worden behouden en hierbij op te merken, dat het niet bij voorbaat is uitgesloten, dat er een nieuw vogelreservaat komt, maar uit het verdwijnen van De Beer geen eis mag voortvloeien voor het aanleggen van een nieuw vogelreservaat’!!!!

Zijlstra stelt voor om met de verkoop in te stemmen. Bespreking in de ministerraad d 21.7.1962. Algemeen wordt de verkoop beschouwd als een logische stap en passend in eerder gemaakte afspraken, besluiten.

▪ 927 Afdamming Brielse Maas

1937/38: Voor de Nieuwe Waterweg is afdamming niet meer nodig. Het gaat alleen om verzilting. Ir FL Schlingemann wordt voorzitter; ir. FP Mesu, directeur van de Cultuurtechnische Dienst, is lid. Ook ir. G Verhoeven, namens Domeinen. Zoutgehalte van 100-1300 mg/l bij Nieuwesluis.

▪ **2206**

Beschouwing betreffende de eerste hoofdfase van het ontwikkelingsplan voor het haven- en industriegebied op het eiland Rozenburg door Ir T Hettema, mei 1961.

▪ **2321**

Rapport Onderzoek omtrent de geschiedenis van het beheer van de Scheurpolder, De Beer c.a. door A van Duyn, technisch-opzichter A, januari 1953.

De aankoop van de grond voor de doorgraving zijn in 1866 door het Rijk aangekocht voor f 950.000. Tweederde ten laste van Binnenlandse Zaken (Waterstaat) en eenderde ten laste van Financiën.

Proces-verbaal van de overdracht van het beheer van de grond van Domeinen, de rentmeester Heymeyer, naar de Stichting Natuurmonument De Beer, het bestuur met als voorzitter Heymeyer, dd 10 augustus 1935. In artikel 2: 'Het beheersobject wordt verdeeld in twee afgescheiden gebieden, ten eerste het eigenlijk gezegde "Natuurmonument" omvattende de duinen, het strand en de riet- en biezenvelden en ten tweede een zogenaamd "beschermd terrein", hetwelk de natuurlijke grasvelden en de stortgronden omvat.

Laatstgenoemd gebied wordt – in achtneming van natuurhistorische belangen – als weide-terrein of op andere wijze, aan te geven door den Minister voornoemd, door de Stichting geëxploiteerd.'

Zie ook namen op de kaart uit 1950: Weermachtsweg, Schelpenvlakte, Zuidschans, Vogelweg, stuifdijk, Stekelstort, Nieuwe Storten, Bakengat, Haringkop, Leidstand.

Bij overeenkomst dd 5.10.1940 tussen Rijkswaterstaat, Domeinen en de SNB is een beheersovereenkomst gesloten. Hieruit blijkt dat de Storten vallen onder het materieel beheer van RW. En dus: 'behoudt het Departement van Waterstaat de volkomen vrije beschikking...'

Uit de bijgevoegde kaart blijkt overigen dat het grootste deel van de Vogelplaat niet onder het beheer van de SNB valt." Dit is het deel dat ligt op het gebied van de gemeente Rozenburg, sectie A.

Westfront Vesting Holland, 1939-1940

Nationaal Archief, Den Haag, toegangsnummer 3.09.29

Inventaris in de studiezaal te raadplegen

▪ **82 Telexberichten**

10 mei, 18.03 uur. 'scheurpolder van vijandelijke troepen gezuiverd. gaan thans door in oost. Richting zuiveren. batt. Rozenburg volledig intact. 2-(rom.) 2-39 r.i. bezig staalduinsche bosschen te zuiveren'.

10 mei, 24.00 uur. 'met ingang van 3.00 hedennacht voor de kust: v o l l e d i g e s t r i j d v a a r d i g h e i d.'

10 mei, 15.00 uur. 'op rozenburg in nabijheid batt.8 zijn ca. 1 uur geleden 200 parachutisten geland. heb met bezetting fort maasmond een aanval voorbereid en deze troepen overgebracht naar rozenburg. uitslag van deze handeling zak ik u berichten. batt. 8 zwaar bedreigd hebben zelf stukken onklaar gemaakt.'

12 mei, 8.30 uur. 'rozenburg vrijwel vrij van Duitsers. 200 Engelse mariniers geland.'

Ministerie van Financiën

Niet geïnventariseerd, losse stukken

▪ **Map 1020 de Beer/3, 9,13**

Brief van Van Beek, dd 3 december 1945 waarin hij zijn ontslag aanbiedt.

Nieuwe statuten van de Stichting dd 14 februari 1946 met kaart uit 1941

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

Brief dd 9 jan 1947 van MinFin aan MinOKW over rapport van de commissie die de zaken tijdens de oorlog heeft onderzocht. 'Dat de voorliefde van den Rentmeester vermoedelijk eerder lag bij de aanwinning van landbouwgronden dan bij onverminderde handhaving van het natuurmonument kan men hem moeilijk kwalijk nemen.

Complete rapportage van de commissie die de gang van zaken tijdens de Tweede Wereldoorlog onderzoekt, inclusief door Van Beek aangevoerde stukken.

Stukken over herbenoemingen van bestuursleden.

Begroting over het jaar 1945. Gaat om f 4700,-, waarvan verpachting en 400 (jacht), bouwland (1000), Weipolder (2500) en verkoop riet (800). Aan de uitgavenkant 1000 voor bewaking, niets voor onderhoud, 3100 te reserveren.

Begroting 1946 is identiek.

Brief van rentmeester De Voogd dd 16 juni 1955 aan Directeur Domeinen. Onder andere met Stichting Vakantieverblijven Lagere Schooljeugd. Overnachting kost f 0,50 per persoon per nacht. Er is een jachthut inclusief een tuintje die wordt verhuurd aan twee sportvissers voor f 100,- per jaar.

Liquidatieverslag van de Stichting.

Stukken over financiële controles.

Korfmaker en Blokland krijgen bij brief dd 12.3.1975 van de SG van Financiën een voorziening die bekostigd wordt uit het batig saldo van de Stichting bij de liquidatie. Korfmaker woont dan aan de Krimweg 6, Rozenburg.

Wabe Korfmaker is geboren op 19.11.1904 en gehuwd met Anna Maria den Ouden. In dienst bij de Stichting sinds 19.3.1946.

Correspondentie over de discussie tot opheffing van de stichting. Slept zes jaar aan.

- **Map 1020 liquidatie De Beer**

Meest stukken over de afhandeling van de liquidatie van de Stichting in de jaren zeventig.

- **Map 1020 De Beer 1020/1 De Beer**

Set van jaarverslagen van 1944 tot en met 1963.⁹

J.Th. van Rossum en J. van Rossum, 1970-1992

Regionaal Historisch Centrum Delft, toegangsnummer 541.

Inventaris via de website thema.delft.nl/archief te downloaden.

- **99 Omschrijving van de werkzaamheden voor het bouwen van een slaapverdieping op de bestuurskamer aangebouwd aan de bewakerswoning in het natuurmonument De Beer, 1938, 1946; met staat van aanvulling 1947.** Bouwtekeningen van De Blencken.

---

⁹ Ook hier ontbreekt de jaargang 1962; deze bevindt zich dus alleen bij Natuurmonumenten

3. Literatuur

- Adriani, M.J., Maarel, E. van der, 1962. De duin- en slikgebieden van Voorne en het Brielse gat. *Natuur en Landschap* 16 (2), 177-197.
- Adriani, M.J., Maarel, E. van der, 1968. Voorne in de branding. Stichting wetenschappelijk duinonderzoek Oostvoorne, 104 pp.
- Adriani, M.J., Gonggrijp, G.P., Nijkamp, J.F., Regteren-Altena, J.F. van, 1980. Ontdek de duinen. IVN/VARA/PWN, Amsterdam/Hilversum, 288 pp.
- Altona, J.B., 1882. Eene poging tot oplossing der kwestie van den Nieuwen Waterweg van Rotterdam naar zee. M. Wyt & Zonen, Rotterdam, 14 pp.
- Anonymus, 1858. Rapport over de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee, uitgebragt door een raad van den waterstaat, ingesteld bij besluit van den Minister van Binnenlandsche Zaken van den 5den november 1857, no. 125, 3de afdeling, Van Weelden en Mingelen, 's-Gravenhage, 44 pp.
- Anonymus, 1861. De doorsnijding van den Hoek van Holland: met eene kaart. H.R. van Elk, Dordrecht, 12 pp.
- Anonymus, 1879. Voorloopig verslag van de Staats-Commissie benoemd bij Koninklijk besluit van 4 december 1877, no. 1, tot het instellen van een onderzoek omtrent de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Algemeene Landsdrukkerij, 's-Gravenhage, 235 pp.
- Het eigenlijke rapport telt slechts 24 pagina's; de rest zijn bijlagen. Op het moment van verschijnen van het rapport: aanleg begroot op f 5.62917; er was al besteed f 12.912737 en aanbesteed f 3.222000. Citaat: 'De vraag, of het stelsel eener open rivier hier te regt boven alle andere door den Raad van den Waterstaat beoordeelde plannen, is gekozen, werd, met uitzondering van één lid, den Kapitein ter zee Buijskes, door de overige leden toestemmend beantwoord, terwijl allen eenstemmig van oordeel waren, dat thans bij dit stelsel moet worden volhard.'
- 'En de eerste en voornaamste oorzaak van het niet slagen meenen wij hierin te moeten zoeken, dat in het geheele plan – en bij de uitvoering is men in dit opzigt daaraan langen tijd te trouw gebleven – te veel aan de werking der natuur is overgelaten.'
- Anonymus, 1880. Eindverslag van de Staats-Commissie benoemd bij Koninklijk besluit van 4 december 1877, no. 1, tot het instellen van een onderzoek omtrent de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee. Algemeene Landsdrukkerij, 's-Gravenhage, 155 pp.
- Anonymus, 1880. Beantwoording door de Staatscommissie benoemd bij Koninklijk besluit van 4 december 1877, no. 1, tot het instellen van een onderzoek, omtrent de verbetering van den waterweg langs Rotterdam naar zee van eenige door den Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid bij schrijven van 23 augustus 1880, nr. 15, gestelde vragen. Algemeene Landsdrukkerij, 's-Gravenhage, 38 pp.
- Anonymus, 1905. Verslag der excursie, op 4 juni 1905 naar den Hoek van Holland gehouden. *Verslagen en Mededelingen van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging* 2, 6-12.
- Anonymus, 1916. De Waterweg langs Rotterdam naar zee: 1866-1916. Ministerie van Waterstaat, 's-Gravenhage, 124 pp.
- Anonymus, 1920. Verslag van de Staatscommissie, benoemd bij Koninklijk Besluit van 20 maart 1916, no. 23, met opdracht een onderzoek in te stellen omtrent de oorzaken van de buitengewoon hooge waterstanden, tijdens den stormvloed van 13/14 januari 1916 voorgekomen op de in Zuidholland gelegen benedenrivieren, meer bepaaldelijk op den Rotterdamschen Waterweg. Van Langenhuysen, 's-Gravenhage, 565 pp.
- Anonymus. 1922. Verslag van de werkzaamheden der Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels over het tijdvak 1 juli 1920 tot 1 juli 1921. Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels Jaarboekje 1919-1921.
- Anonymus, 1926. Excursie naar Hoek van Holland. *Ardea* 15, 107.
- Anonymus, 1929. *Charadrius morinellus* L. op den doortrek te Hoek van Holland. *Ardea* 18, 179.
- Anonymus, 1929. Het bezoek aan De Beer. *De Levende Natuur* 33, 368.
- Anonymus, 1946. Het industriegebied van den Nieuwen Waterweg. Stichting Havenbelangen, Rotterdam, 15 pp.
- Anonymus, 1950. Verslag van de Nederlandsche Ornithologische Vereeniging van 1 Januari 1948 tot 31 December 1948. *Ardea* 37, 188-194.
- Anonymus, 1950. Verslag van de Excursie naar "De Beer", bij Hoek van Holland, op 23 oktober 1949. *Ardea* 37, 194-196.
- Anonymus, 1956. Alarm over De Beer. *Natuur en Landschap* 10, 224 1956.
- Anonymus, 1956. Natuurmonument "De Beer" bedreigd? *Wiek en Sneb* 4, 78.
- Anonymus, 1956. Randstad en Delta. Rapport van de Provinciale Planologische Dienst in Zuid-Holland, Den Haag, 85 pp.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- Anonymus, 1957. Randstad en Delta. Een studie over de ontwikkeling van het Zuidhollandse zeehavengebied. Waltman, Delft, 95 pp.
- Anonymus, 1961. Het natuurmonument "De Beer", 3de geheel herziene druk. Stichting 'Natuurmonument 'De Beer'', 40 pp.
- Anonymus, 1962. De slag om Voorne. *Natuur en Landschap* 16, 209-215.
- Anonymus, 1962. De natuurgebieden van Voorne bedreigd. Contact-commissie voor Natuur- en Landschapsbescherming, Stichting Het Zuid-Hollands Landschap, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, Stichting Natuurmonument De Beer, Stichting Wetenschappelijk Duinonderzoek, 32 pp.
- Anonymus, 1964. De Beer sloot 1 januari 1964 voorgoed. *Natura* 61, 1-2.
- Anonymus, 1974. Eerbetoon aan de Stichting Natuurmonument De Beer.
- Anonymus (Zonder jaar) Rotterdam, Botlek en Europoort. Verslag van de conferentie voor rectoren, directeuren en docenten van het V.H.M.O., gehouden door het C.B.O. op 14 en 15 oktober 1959 te Rotterdam. Stichting Contactcentrum Bedrijfsleven-Onderwijs, Dan Haag, 50 pp.
- Assem, J. van den, 1954. Waarnemingen over het gedrag van de Grote Stern. *De Levende Natuur* 57, 1-9.
- Assem, J. van den, 1954. Kokmeeuwen als belagers van Grote Sterns. *De Levende Natuur* 57, 141-145.
- Bakker, J., 1947. De Beer. *Wij van Financiën*, deel 2 (7), 5.
- Batelaan, G., 1933. Een dag naar de Scheurpolder. *De Wandelaar* 5, 189-192.
- Belangstellende, Een (1877) De Nieuwe Waterweg door den Hoek van Holland. JAG van Dobben, Rotterdam, 24 pp.
- Bergwerff, J., Zonder jaar. Het bijzondere leven van Willem Pols.¹⁰
- Bergwerff, J., Zonder jaar. Rozenburg in oude ansichten, deel 11. Europese Bibliotheek.
Interessante details en foto's. No 38. Gerrit van Staalduinen was een verwoed jager. Hij woonde op 't Stort. Hij laat in 1930 een houten woning bouwen voor Willem Pols (foto). Op 28 oktober 1935 wordt Pols tot jacht-opzichter benoemd. No 39. Arie Prins met feestelijk versierde boot. Arie Prins is overleden op 28 mei 1978. No 47. Vermeld het bataljon II-39 R.I. onder bevel van reserve-majoor G Witkamp lopen op 1 september 1939 van hun medlingsplaats Brielle naar hun bestemmingsplaats Hoek van Holland. No 48. Vermeld verdere aanwezigheid van een regimentsstaf en de 15de reserve grenscompagnie. Ook de Koninklijke Marine was aanwezig met een detachement van 60 mariniers. Het 3de bataljon can II-39 R.I. staat onder bevel van reserve-kapitein B.J.A. Smeele. Het geheel onder commando van Kapitein-Luitenant ter Zee J. van Leeuwen. Manschappen in noodlogies oonder andere in gevorde schuren bij P.H. de Bruyne. Foto van de militaire steiger in de winter van 1940. No 49. De twee grote geschutsbatterijen op De Beer hebben in de wandeling de namen Koestal (7, VII) en Veerhoofd (8, VIII).
- Bergwerff, J., 1991. Rozenburg in oude ansichten, deel 7. Europese Bibliotheek.
Interessante details en foto's. No 11. Het echtpaar Cornelis en Christina Stehouwer. Zij bewonen een door de Duitsers gebouwd schildwachthuisje wordt 't Beertje genoemd. Mevrouw doet paddestoelenexcursies, meneer vogelexcursies. No 37. Vanaf 8 mei 1947 is het weer mogelijk zonder toestemming van de miliaire autoriteiten om De Beer te betreden.
- Bernink, J.A., Broer, A.L., Dingeldein, W.H., Drijver, J., Gazenbeek, J., Koster, F., Megaleep de Zwerver, Schaick, J.I. van, Stoppelaar, R.J. de, Strijbos, J.P., Tepe, R., Tinbergen, N., Tolman, R., Veldhuizen, A. van, Vijverberg, J., Wigman, A.B., 1930. De luister van het land. Uitgeverij Schoonderbeek, Laren. 310 pp.
- Beusekom, G. van, 1928. De planten van den Hoek van Holland. *De Levende Natuur* 32, 273-284.
- Beusekom, G. van, Kooijmans, F.P.J., Rutten, M.G., Tinbergen, N., Zonder jaar. Het vogeleiland. AG Schoonderbeek, Laren, 248 pp.¹¹
- Bierman, W.H., 1951. Verslag van de excursie naar De Beer op zondag 28 oktober 1951. *Ardea* 39, 378.
- Binsbergen, N., 1941. Uit Neerlands vogelleven. Boot, 's-Gravenhage, 245 pp.
- Bouterse, J., 2006. De Beer, over de geschiedenis van het gebied en het natuurbeheer. In: Ontwikkelingen in het Noordelijk Deltagebied. Stichting De Faunabescherming, Amstelveen.
- Boven, R.M. van, Schobben, J.H.M., 1993. Risico-analyse voor een indicator-soort van het zeemilieu: de populatiedynamica van de grote stern in Nederland. Rapport DGW-93.006, Dienst Getijdewateren, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, ministerie van Verkeer en Waterstaat.

¹⁰ Niet gepubliceerd manuscript.

¹¹ Het boek kent geen jaartal. Volgens Van Oordt, die er in 1930 in het tijdschrift *Ardea* een boekbespreking aan wijdt, is het jaar van uitgave echter 1930. In de originele uitvoering heeft het boek een stofomslag. Hierop staat als titel 'Op het Vogeleiland'.

- Brandsma Johzoon, W. [zj]. Studiën over het veranden van riviermonden, toegepast op, en beschouwd in verband met den waterweg door Hoek van Holland. Ducroissi Goetzee, Rotterdam, 19 pp.
- Brennikmeijer, A., Stienen, E.W.M., 1997. Migratie van de grote stern *Sterna sandvicensis* in Denemarken en Nederland. Rapport 302, Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen.
- Broekhuijsen, G.J., 1933. Een zilver-meeuwen-paar broedt op de Beer. *De Levende Natuur* 37, 350.
- Brolsma, J.U., 2006. Havens, kranen, dokken en veren. De Gemeentelijke Handelsonderzoekingen en het Havenbedrijf der gemeente Rotterdam, 1882-2004. Matrijs, Utrecht, 392 pp.
- Brouwer, G.A., Haverschmidt, F., 1932. Waarnemingen in 1932. *Ardea* 22, 1-20.
- Brouwer, G.A., 1954. Historische gegevens over onze vroege ornithologen en over de avifauna van Nederland. *Ardea* 41, 1-225.
- Op p.15: 'Dat de sternkolonies van "de Beer" (Hoek van Holland) al bestonden, zou men kunnen opmaken uit een mededeling op folio 158v (p. 76), waar sprake is van een 'seeckere soorte (van meeuw) die men Hicstaert noemt, die hier te Lnde nu en dan voeen, en een schraveltjen aen strandt tegens de duijnen aen in 't caele sant neer maecken en haer eijeren in leggen,... Aen den Hil buijten op de Gars van Terheijde nae de Maes vint men veel van die eijeren, die daer veel werden gehaelt ende gegeten.'" Dit haalt Brouwer uit het Jacht-Bedryf, ca 1636 toegeschreven aan Cornelis Jacobz van Heenvliet.
- Buijsman, E., 2007. Een eersteklas landschap. De teloorgang van natuurmonument De Beer. Matrijs, Utrecht, 240 pp.
- Burg, P. van der, 1929. Verslag van de excursie der N.O.V., naar den Hoek van Holland op 20 October 1929. *Ardea* 18, 191-193.
- Burg, P. van der, 1935. Verslag van de excursie van de Ned. Ornith. Vereeniging naar den Hoek van Holland op 13 October 1935. *Ardea* 24, 270-272.
- Caland, P., 1860. Over eb en vloed. Verhandelingen van het Koninklijk Instituut voor Ingenieurs, 1860-1861, 29-58.
- Caland, P., 1902. De Waterweg van Rotterdam naar zee. Nijhoff, 's-Gravenhage, 12 pp.
- Dahmeijer, J., Sonneveld, J., Reedijk, P.G., 1981. 's-Gravenzande in verleden en heden. Gemeente 's Gravenzande, 108 pp.
- Engelbrecht, W.A., 1934. Het ontstaan van den Hoek van Holland. *Rotterdamsch Jaarboekje*, 55-64.
- Enige wetenswaardigheden. Artikel van A.A. Beekman in het tijdschrift KNAG, mei 1919, 'De Masemude' Oorspronkelijke Maasmond (12de eeuw) liep van Monster tot Brielle. Aanwas aan de noordkant ging sneller dan aan de zuidkant, gevolg van de richting van eb en vloed (zuidzuidwest-noordnoordoost) waardoor steeds indijkingen mogelijk waren (zie eerste kaartje). Indijkingen: Monster-Naaldwijk-Maasland-Maassluis-eerstte helft 12de eeuw; 's Gravesande –tweede helft 13 de eeuw; ten noorden van Hoek van Holland-midden 15 de eeuw.
- Kaart van Aelbert Hayen in 'Amstelredamsche Zee-caerten' uit 1586 is een bankje te zien met de naam 'Tsaegen of die Blencken'. Dit is afgesneden geraakt van een grotere bank 'Die Dary'. Er is dus nog een opening aan de noordkant. In Waghenauer's 'Thresoor der Zeevaerdt' van 1592 en 1602 is de noordelijke doorgang bij 'Die Blencken' blijkbaar verzand. Later is het weer open, maar op een kaart van 1623 (uit Blauw's 'Zeespiegel') is het weer verzand. Op een kaart van 1648 van Corns. Lenartsz Koutter komt de naam 'De Beer' voor het eerst voor.
- De Koninklijke Bibliotheek bezit een pamflet 1745 met de titel "Aanmerkingen van Cornelis Velsen op de zeer langduurige en nauwkeurige Observatiën omtrent de Rivieren de Waal, Maas, Merwede, en Leck tot aan de zee gedaan enz. door Justus van den Burggraaf", 1744. 'dien onnatuurlijke Rivierbedervende Beer, die met een hals van 400 roeden breed aan den Hoek van Holland is vast gegroeyt volgens de stippen in de Caart van Goedereede gestelt, wierde afgesneeden'. Het plan van Cruquis was gedoemd de mislukken, omdat er geen uitgebouwde hoofden waren voorzien om de uitschurende werking van eb en vloed tot ver in de zee voort te zetten. Nu zou spoedige verzanding het gevolg geweest zijn.
- Fijnje, H.F., 1881. Opmerkingen betreffende de verslagen van de staats-commissie omtrent de verbetering van den waterweg van Rotterdam naar zee. Vieweg & Zoon, Nijmegen, 31 pp.
- Fris, A.S., 1995. Honderd meter groene archieven. Vereniging Natuurmonumenten/ Gemeentearchief Amsterdam, 's Graveland/Amsterdam.¹²
- Goey, F. de. 1990. Ruimte voor industrie. Rotterdam en de vestiging van industrie in de haven 195-1975. Stichting Historische Publicaties Roterodamum, Rotterdam, 299 pp.

¹² Het archief van de Stichting Natuurmonument De Beer maakt deel uit van het archief van Natuurmonumenten.

Voor 1940 is Rotterdam de grootste haven van het Europese continent. Na New York en Londen de derde haven ter wereld. Vooral door de industriële ontwikkeling van Duitsland; ijzer –en staalindustrie in het Ruhrgebied. Kolen vanuit Duitsland. Ijzererts vanuit Zweden en Spanje. Overwegend massagoed, grote volumes, geringe waarde, los vervoerd. Eénzijdige ontwikkeling. Vlak voor de oorlog was $\frac{3}{4}$ transitohandel, erg conjunctuurgevoelig. In tweede helft jaren dertig opleving door de wapenproductie. Vestiging van inuistriën kan het probleem oplossen. Na de 1e Wereldoorlog: Rotterdam stelt zich kandidaat voor een hoogoven- en staalfabriek. Het wordt Ijmuiden (J de Vries, Hoogovens 62, 170-197). In 1936 de eerste olieraffinaderij; de Bataafse Petroleum Maatschappij (later Shell) bij de 1e Petroleumhaven.

In augustus 1944 komen de dienst Stadsontwikkeling en Wederopbouw en het Gemeentelijk Havenbedrijf met een plan voor de uitbreiding van de haven. Het 'Uitbreidingsplan 1944' noemt: 1. langs de Oude Maas (300 ha); 2. op de Welplaat en op Rozenburg (900 ha) en 3. tussen Hoek van Holland en Maassluis (900 ha). Over het laatste: 'Ware met prioriteit op alle gebied met spoed tot stand te brengen'. KvK: Industrierrein bestemd voor zware industrie (hoogovens ed). Ook moeten er nieuwe havens worden aangelegd. GemRaad op 30 augustus 1945 accoord. Grote bezwaren van Rijkswaterstaat. Belemmering scheepvaart. Ruwde vast aan het snelwegprincipe. Havens op de noordelijk oever betekent kruisende verkeerstromen. Accent verschuift nu naar de Welplaat. Echter daar geen staalbedrijf vanwege de niet geschikte ondergrond. Later heet dit plan-Botlek. Het is een voor die tijd ongekend project (omvang, geld). Het werd als zeer riskant gezien.

September 1944 verneiling van de haven oor de Duisters. Regering laat schade opnemen en besluit alvast staal te bestellen voor na de oorlog. Draagt bij aan snel herstel na de oorlog. Na de oorlog: eerst de haven, dan de woningen. Eerst schepen, dan werk, dan eten.

In eerste instantie sluiten in het plan-Botlek: eis van RW (verzilting). Onteigening vraagt veel tijd. Gemeente Dordrecht verzet tegen de bouw van en brug over de Oude Maas: belemmering scheepvaartverkeer naar Dordrecht. Weifelende houding bedrijven (sluizen).

Esso, zomer 1995, bezoek van Fellingham, nautisch deskundige van Esso op zoek naar een haven. Eerst aanbod terrein op Botlek, doch te klein. Schepen tot 45.000 ton, nee tot 60.000 ton. Nieuw plan: insteekhaven op de kop van Rozenburg. In eerste plannen heet deze de 'Tankerhaven. Ook is sprake van het 'zoute haven project'. Dicht bij de kust, grond in beheer bij Rotterdam, echter eigendom van de Staat en de Vereniging tot Landverbetering, onteigening zal dus geen probleem zijn (vergelijk Botlek). Nu ook weer discussie over verzilting! Toch sluizen? Eerst modelproeven. Dat kost allemaal tijd. Brief Koomans, directeur HB, van 12 mei 1956 aan College een schets voor, wat nu heet; 'de Vierde Petroleumhaven'(AHB dossier 1956-48-2. Koomans-B&W, 12/5/1956). In dat dossier zit ook een schets van Posthumus, dan nog onder-directeur, van verdere plannen!!!

April 1956 plan Lange; een jaar later sterk gewijzigde plannen. Plan Van Veen van de Cultuur-Technische Dienst: afdamming van de voor de kust gelegen ondiepte (de Maasvlakte). De Beer blijft in deze plannen gespaard.

Graaf, A. de, 1931. Bijdrage tot de kennis van bodem en plantengroei van De Beer (Hoek van Holland). *De Levende Natuur* 36, 45-55.

Graaf, A. de, 1932. Merkwaardige vogels op De Beer. *De Levende Natuur* 37, 60.

Graaf, A. de, 1934. Nieuwe bijdrage tot de kennis van bodem, plantengroei en vogelbevolking van De Beer (Hoek van Holland). *De Levende Natuur* 38, 304-312.

Graaf, A. de, 1934. Nieuwe bijdrage tot de kennis van bodem, plantengroei en vogelbevolking van De Beer (Hoek van Holland) II. *De Levende Natuur* 38, 337-343.

Graaf, A. de, 1937. De Beer van 1933 tot 1936. *De Levende Natuur* 41, 297-305.

Graaf, A. de, 1940. De duinen van Hoek van Holland. *De Levende Natuur* 44, 257-263.

Hana, K., 1958. Europoort en recreatie. Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en Omstreken, 's Gravenhage, 31 pp.

Haven, H., Mennema, J., Nijhoff, P., 1961. Rotterdam waarheen? Raad voor de Lichamelijke Opvoeding, 158 pp.

Haven, H., 1962. Verliest Nederland twee kostbare duingebieden? *Natuurwereld* 13, no 2, 469-477.

Haversmidt, F., 1942. Faunistisch overzicht van de Nederlandsche broedvogels. Brill, Leiden, 136 pp.

Heyblom, T., 1928. Iets over den Waterweg langs Rotterdam naar zee. In: Gedenkboek uitg. ter gelegenheid van het 600-jarig bestaan van de stad Rotterdam: 1328-1928, 157-162.

Heymeijer, G.J., 1933. De domeingronden aan den Hoek van Holland. Rapport uitgebracht aan Z.E. den minister van Economische Zaken.

- Heymeijer, G.J., Cerutti, F.F.X., Drijver, J., 1939. Niervaart. Een beschrijving van de ontwikkeling der heerlijkheid Niervaart en van den huidige toestand der staatsdomeinen. Centrale Drukkerij, Nijmegen, 120 pp.
- Hoeve, J. ter, 1956. Een verandering in de grondwaterstand op Rozenburg door ontziltling in de bodem. *Landbouwkundig Tijdschrift* 68 no 11, 869-877.
- Hoffman, W., Scheygrond, A., 1935. Wij trekken door Zuid-Holland. Ten Brink, Arnhem, 115 pp.¹³
- IJzendoorn, A.L.J. van, 1949. De lachstern in Nederland. 1950.-12, 182-186.
- Ingenieur, Geen ¹⁴, 1881. Iets over den Rotterdamschen handel in het najaar 1861, over de verbetering der Nieuwe Maas en nog wat meer, over verschillende onderwerpen. Bij Niemand, Rotterdam, 71 pp.
- Met als toevoeging door de auteur 'die verzoekt dit stukje zoo min mogelijk te lezen'. Kritisch geschrift de over slecht onderbouwde plannen voor de Nieuwe Waterweg. Door de schrijver zelf betaalde uitgave.
- Jager, K.W., 1970. Aldrin, dieldrin, endrin and telodrin. Proefschrift, Universiteit van Amsterdam.
- Jong, A. de, 1932. Een wandeling door het "Vogeleiland". *Christelijke Illustratie* 31 december.
- Jong, A. de, 1949. Natuurmonument "De Beer". *Maandblad van de Schiedamse Gemeenschap* mei, 37-39.
- Jong, A. de, 1949. Over aankomst en vertrek der grote sterns. *In Weer en Wind* 11, 17-159.
- Kist, J., 1951. Zwartkopmeeuw, *Larus melanocephalus* Temm., op "De Beer". *Limosa* 24, no 1-2, 3-6.
- Kist, J., 1956. Verslag van de excursie naar De Beer op 16 oktober 1956. *Ardea* 44, 308.
- Koeman, J.H., Genderen, H. van, 1965. Some preliminary notes on residues of chlorinated hydrocarbon insecticides in birds and mammals in the Netherlands. Mededelingen van de Landbouwhogeschool en de Opzoekingsstations van de Staat te Gent 30 (3), 1879-1887.
- Koeman, J.H., 1971. Het voorkomen en de toxicologische betekenis van enkele chloorkoolwaterstoffen aan de Nederlandse kust in de periode van 1965 tot 1970. Proefschrift, Rijksuniversiteit Utrecht.
- Kloot, W. van der, 1932. Twee distriktsexcursies naar De Beer. *Amoeba* 11, 2-5.
- Kloot, W.G. van der, 1936. De Beer (Hoek van Holland). *Natura* 35, 134-139.
- Kloot, W.G. van der, 1936. Het Natuurmonument De Beer. Deel I: Het Landschap, Wageningen.
- Kloot, W.G. van der, 1936. Het Natuurmonument De Beer. Deel II: De plantengroei, Wageningen.
- Kloot, W.G. van der, 1937. De invloed van de konijnen in het natuurmonument De Beer. *De Levende Natuur* 42, 33-41.
- Kok, W.A.. 1881. De waterwerken aan den Nieuwen-Maasmond. Gebroeders Hendriksen, Rotterdam, 18 pp.
- Kooijmans, F.P.J., 1949. Nieuwe broedgevallen van de lachstern, *Gelochelidon nilotica* (Gm.) in Nederland, *Limosa* 22 (4), 342-346.
- Kooijmans, F.P.J., 1984. Zo, hebben jullie je verslapen .... *De Lepelaar*, 158-161.
- Krug, H., 1947. De Beer. *In Weer en Wind* 10, no 6, 114-115.
- Kruijt, J.P., Stoutjesdijk, P., 1950. Verslag van een vegetatie-onderzoek op "De Beer". Verslag van een doctoraalonderzoek. Systematische Plantkunde Rijksuniversiteit Utrecht.
- Kartering van De Beer ter ondersteuning van het werk van Mörzer Bruijns, van de afdeling Natuurbescherming en Landschap van Staatsbosbeheer. Plantensociologische kaart 1:2500. Verder vegetatiekartering van het deel dat grenst aan de Noordzee als doctoraal onderwerp bij prof. Dr. J. Lanjouw.
- De storten zijn de restanten van het graven van de Nieuwe Waterweg. 'Het is duidelijk dat de Beer hierdoor veel van zijn betekenis heeft verloren en sommigen menen, dat we hier nog slechts van een vogelreservaat kunnen spreken.'
- Voor de inpoldering vooral *Scirpus maritimus* (zeebies) en *Phragmites communis* (riet). Kreeken aan de zuidkant: De Schollekreek en de Ganzekreek.
- De slik- en schorrevegetatie bestaat uit *Plantago maritima* (zeeweegbree), *Aster tripolium* (zeeaster), *Triglochin maritima* (strandzoutgras), *Artemisia maritima* (zeealsem) en *Limonium vulgare* (lamsoor). Engels slijkgras is dominant.
- Groene Strand: is ongeveer 3,5 km lang. Voor de stuifdijk tussen paal 121 en paal 122,5 ligt een zeer ijel begroeide strandvlakte. Hier groeit alleen en dan nog spaarzaam klein schorrekruid en zeekraal. Op het Groene Strand vindt nog duinvorming plaats. Zandige bodem met slib. Noordkant zeer slibrijk en met kreeken doorsneden. Tussen paal 121 en 122 pionierduintjes met een slibrijke landtong, begroeid met zeekraal. Tussen paal 121 en 120 duindoornbosjes.

¹³ Zie pp. 103-105.

¹⁴ Pseudoniem van P. Wachter.

Langs de gehele lengte van het Groene Strand strekt zich een gordel van pionierduintjes met biestarwegras en loogkruid uit met incidenteel akermelkdistel, zeeraket, bitterzoet en zeewolfsmelk. Duintjes zijn niet hoger dan 1 m. Aan de zuidpunt tot 3 m hoog.
Omgeving Kernwerk: zeer slibrijk, met krekens doorsneden en met goed ontwikkelde oeverwallen.
Stuifdijk: tussen paal 120 en paal 123, in 1930 zijn 'aangelegd'. Op sommige plaatsen tot 5 m hoog.

Binnendijks: ten zuiden van de natuurlijke duinen ligt tussen de dijk en de polder een kale schelpenvalkte. Deze is ontstaan door het afgraven van duinen voor zand dat gebruikt is bij de bunkerbouw.

Aan de noordkant bij de stortten vooral vlier, duindoorn en liguster met een ondergroei van brandnetel en fijne kervel.

Kruuk, H., 2003. *Niko's nature, a life of Niko Tinbergen and his science of animal behaviour*. Oxford University Press, Oxford. 391 pp.

Laar, P. van der. 2000. *Stad van formaat. Geschiedenis van Rotterdam in de negentiende en twintigste eeuw*. Waanders, Zwolle, 640 pp.

Leeuwis, L.J., 1950. De Beer: vogeleiland vol verrassingen. *Toeristen Kampioen* 13, 243-245.

Looveren, W. van, 1936. *Nieuwe Waterweg 1866-1936*. Stichting Havenbelangen, Rotterdam, 57 pp.

Lucas, P., 1965. Overzicht van de bemoeiingen van het gemeentebestuur van Rotterdam met de totstandkoming van de havens en industrieterreinen in het gebied van de Botlek. Deel I (1945-1957). Gemeente archief Rotterdam.

Uit het Voorwoord: 'Met verwonderlijke snelheid zijn de gronden in het Botlekgebied uitgegeven en in gebruik genomen. Een rijke verzameling chemische fabrieken, overslag van kolen, erts en granen, scheepsbouw en reparatie, spijsvetten en vaten, constructiewerk en tankcleaning, dat alles en veel meer is er te vinden', was getekend W. Thomassen, burgemeester.

De Brielse Maasdam diende om de verzilting van de polders op de eilanden Rozenburg en Voorne-Putten tegen te gaan en om het tracé van de tegen te hoge waterstanden beschermende vloeddijken te verkorten. Dat laatste om kosten voor verhoging en onderhoud te sparen. Bovendien vergroting van de zoetwatervoorraad.

De Botlek zou in eerste instantie 550 ha beslaan, is later vergroot tot 800 ha.

Lucas, P., 1965. Overzicht van de bemoeiingen van het Gemeentebestuur van Rotterdam met de totstandkoming van de havens en industrieterreinen in het gebied van de Botlek. Deel II (1957-1965). Gemeente archief Rotterdam.

Lucas, P., 1968. Overzicht van de bemoeiingen van het Gemeentebestuur van Rotterdam met de totstandkoming van de havens en industrieterreinen in Europoort (1957 t/m 1967). Gemeente archief Rotterdam.

Malsen, J.F.M. van, 1915. Een excursie naar den Hoek van Holland. *De Levende Natuur* 20, 161-165.

Meininger, P., Arts, F.P., Swelm, N.D. van, 2000. *Kustbroedvogels in het Noordelijk Deltagebied: ontwikkelingen, knelpunten, potenties*. Rapport RIKZ/2000.052. Rijksinstituut voor Kust en Zee/ Stichting Ornithologisch Station Voorne, Middelburg/Oostvoorne, 238 pp.

Most van Spijk, A. van der, 1935. De Morinelplevier. *Buitensport* 1, no 24, 537-538.

Mörzer Bruijns, M.F. (red.), 1951. Het natuurmonument "De Beer", Stichting "Natuurmonument De Beer", 48 pp.

Mörzer Bruijns, M.F. (red.), 1954. Het natuurmonument "De Beer", 2de druk. Stichting "Natuurmonument De Beer", 48 pp.

Mulder, J.H., 1953. Het streekplan van de Brielse Maas, *Tijdschrift voor Volkshuisvesting en Stedebouw*, 34, no 3, maart 1953, 25-32.

Nagel, K., 1957. Vechten om de Beer. *Amoeba* 33, 94.

Nederlandsche Vereeniging tot Bescherming van Vogels, Jaarverslagen [diverse jaren]

Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Vogels. Jaarverslag over 1907.

Onder de kop 'Vogelmoord' over gebeurtenissen op Texel: 't Talrijkst zijn altijd vertegenwoordigd de Sterna, ook wel vischdiefje geheten, een fraaie witte vogel met gitzwarte kruin, rozig bekje en dito pootjes. De Sterna verscheen gewoonlijk in 't begin van April, om einde Augustus te vertrekken. In de tweede helft van Mei nstelde zij in de polders en langs 't strand en broedde haar drie fraaie eitjes uit. Ook dit voorjaar zijn duizenden van zulke vogels op Texel neergestreken, doch er zullen er vermoedelijk slechts enkele honderden kunnen vertrekken als de herfst in aantocht is. De reden daarvan is, dat de sterna's thans bij duizenden worden vermoord. Jagers, van elders gekomen, kruiseen met bootjes langs de kust op en neer. Zoodra een sterna zich buiten den dijk waagt, knalt het moordend geweer en stort de vogel doodelijk getroffen in zee, waar de jager hem weldra heeft buitgemaakt. Van vrienden

opkoopters ontvangt hij dan elf cwent per stuk. Naar verzker wordt, snijdt men de vleugels dre sterna af, die in 't buitenland verwerkt worden ter versiering van dameshoeden. En voor zulk een dwzae modegril moeten duizenden fraai vogels worden vermoord. Is 't niet gruwelijk? Wie onzer dames neemt het initiatief om aan dien vogelmoord een eind te maken?'

Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Vogels. Jaarboekje 1911 (verslag 1910).

Een toelichting op de nieuwe Vogelwet. Artikel 9: 'Indien vogels schade toebrengen of overlast veroorzaken, wordt op verzoek van de gebruikers van terreinen, waar de schade wordt toegebracht of de overlast wordt veroorzaakt, aan hunne lasthebbers vergunning verleend, om deze vogels te doden met vuurwapenen en daarna te vervoeren'.

Jaarboekje der Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Vogels. 1917 en 1918.

Er is sprake van van bewaking op 'de beroemde broedplaats tegenover den Hoek van Holland'. Het is niet duidelijk om welk jaar het gehad. In 1916 besteedt de vereniging voor het eerst geld aan bewaking. Verslag over het tijdvak 1 juli 1917 tot 1 juli 1918: 'Een ander terrein, waar de veeniging trachtte werkzaam te zijn, was het eiland Rozenburg, tegenover den Hoek van Holland. Scheen het aanvankelijk, dat ook deze poging zij het dan ten koste van groote uitgaven, succs zou hebben, door een samenloop van omstandigheden is dat anders gegaan. Half Mei ongeveer werd aldaar aan een groot aantal personen vergunning verleend tot het rapen van meeuwe-eieren en waar zich dagelijks 30-40 personen op het terrein konden bevinden, bezig met het weghalen der eieren, meende het Hoofdbestuur, dat onder die omstandigheden de bewaking geheel vruchteloos zou blijken te zijn en heeft dan ook zijn aanvankelijk voornemen laten varen.'

Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Vogels. 1898-1923. Bevat de Jaarverslagen, uitgebracht in 1922 en in 1923.

In 1908 een adres over de Sterntjesmoord bij de regering ingediend met het verzoek om alle sterns in de lijst van beschermde vogels op te nemen. Op 18 juli geëffectueerd.

1921/1922: Bewaking op De Beer door H. Strating te Hoek van Holland en S. de Jager te den Hoorn (Texel), 'reeds in het vorig jaar'(1921?). Er is een houtn bewakershuisje dat in de winter blijft staan. In het verelden werd het voor de winter afgebroken en daarna weer opgebouwd. Ook jachttopziener Koelewijn wordt genoemd.

1922/23: De allerbelangrijkste der beschermde broedplaatsen, die bij Hoek van Holland... de bewaking van deze broedplaatsen is een der moeilijkste geweest, waarvoor wij ooit gesteld waren.

Het houten bewakingshuisje werd enigszins vergroot.

Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Vogels. Verslagen en mededelingen 1924-1928.

1925/26: A.Haaksman, oud-rijksveldwachter volgt H. Strating op.

1926/27: Rapport over 1926, 25 kemphanen, 15 grutto's, 125 tureluurs, 300 scholeksters, 400 kluten, 800 dwergsterns, meer dan 10.000 visdiefjes, meer dan 600 beregeenden. Alles paren.

1927/28: 'Voor het eerst werd op dit terrein onomstotelijk het broeden van de Groote Stern vastgesteld. Wel bestond de nieuwe nederzetting slechts uit twee paren, doch dit kan het begin zijn van een volkrijke vestiging'.

Verslagen en bijdragen 1929-1936. Nederlandsche Vereeniging tot bescherming van Vogels.

1928/29: Uitgeven van vergunningen gaat over naar de vereniging, want 'hoe langer hoe drukker bezocht, in zoonige mate zelfs, dat het behoud van deze unieke broedplaats in het gedrang dreigt te komen.'

1930/31: Plaatsing van borden 'Verboden toegang' bij de broedplaatsen van de grote stern en de kluut. Geen excursies meer tussen 15 april en 1 augustus.

1934/35: 'Een matig en gereglementeerd bezoek zal misschien niet teveel nadeel doen, doch krachtig moet worden opgetreden tegen de onbevoegden, die vanuit zee en over land dit broedgebied trachten binnen te dringen.

Nelemans, B., 1958. Alweer De Beer. *Kruipnieuws* 20, 29-32.

Niesen, F., 1935. Een dagje naar de Beer. *De Wandelaar* 7, 265-268.

Niesen, F., 1935. Morinelplevieren op De Beer. *De Wandelaar*, 7, no 11, 331-334.

Nieuwenhuis, J., 1952. De haven van Rotterdam in verleden en heden. Wolters, Groningen. 88 pp.

Nijhoff, H., 1959. Europoort groeit, natuurgebied slinkt. *De Kampioen* 74 (6), 168-169.

Nol-Spoor, H.A. van der, 1994. Keetmeisje in Europoort. Uitgeverij Voet, Capelle aan den IJssel, ISBN 90 73647 16 9, 144 pp.¹⁵

Met onder andere. Pag 10. Veerbootje 'Berghaven' van Ary Prins in de Berghaven, Hoek van Holland. Pag 16. De Leitstand. Pag 21. Willem Pols bij de eendenvijver. Pag 22. Korfmaker in de meeuwenkolonie. Pag 23. Stehouwer. Pag 25. Stehouwer met een groep in het terrein. Pag 26. Bootje van Ary Prins aan de aanlegsteiger aan de kant van De Beer. Pag 28. Aanlegsteiger De Beer. Pag 33. Die Blencken. Pag 35. Deel van de Chinese muur. Pag 37. Jachtgezelschap bij de Chinese muur. Pag 51. Paviljoen De Beer. Pag 59. Luchtfoto van het noordelijk deel van De Beer. Pag 61. De Leitstand. 65. Jachtgezelschap met prins Bernhard. Pag 66. Kampweg. Pag 73. Huis van Pols. Pag 91. Paviljoen De Beer. Pag 104. Weg naar de aangesteiger op De Beer. Pag. 107. De Volkskeet. Pag 125. Post Brandenburg. Pag 134. Bakkerbos met Nieuwe Waterweg. Pag 137. De Beer is gesloten. Pag 139. Würzburg Riese. Pag 140-143. Kaart van De Beer.

Nijhoff, P., 1963. Exit De Beer. *Natuur en Landschap* 17, 101-117.

Oord, A.M. van den, 1949. Iets over de lachstern. In *Weer en Wind* 12, 125-127.

Oord, A.M. van den, 1950. Verslag van de Excursie naar "De Beer" bij Hoek van Holland, op 23 October 1949. *Ardea* 37, 194-196.

Oordt, G.J. van, 1913. Waarnemingen van eendachtigen te Hoek van Holland. *Ardea* 2, 143-148.

Oordt, G.J. van, 1918. Nieuwe broedplaats van de Kluit (*Recuvirostra avosetta*). *Ardea* 7, 127-128.

Oordt, G.J. van, 1924. Ornithologische waarnemingen in Nederland, 1908-1923. *Ardea* 13, 1-23.

Over de grote stern: 'Bij den Hoek van Holland komen zij 's zomers geregeld voor, doch voor zoover ik weet, broeden zij er niet.'

Oordt, G.J. van, 1930. The ornithological Reservations of the Netherlands in 1930. *Ardea* 19, 1-45.

Oordt, G.J. van, 1930. Boekbespreking. *Ardea* 19, 99.

Oordt, G.J. van, 1932. Kort verslag van de excursie N.O.V. op 8 October 1932 naar den Hoek van Holland. *Ardea* 21, 124-125.

Oordt, G.J. van, 1938. Vogelwaarnemingen van prof. Dr.G.J.van Oordt betreffende "De Beer" Hoek van Holland (Gem. Rotterdam). [Referentie overgenomen uit Meininger et al., 2000]

Ouweneel, G., 1965. Merkwaardig terugzien op "De Beer". *Vogeljaar* 13, 535.

Ouweneel, G., 1968. De voorgeschiedenis van een industriegebied. *De Levende Natuur* 71, 174-181.

Ouweneel, G., 1978. Herinneringen aan "De Beer". *De Lepelaar* nr 57, 22-26.

Ouweneel, G., 2004. 1935 Veertig jaar Stichting Natuurmonument De Beer 1975. *Sterna* 49 (2), 62-66.

Ouweneel, G., 2005. HMS Maidstone. *Vogeljaar* 53 (4), 168-169.

Ouweneel, G., 2006. De geschiedenis van natuurmonument De Beer, een eerste klas landschap. *Sterna* 51 (2), 42-46, na 68.

Ouweneel, G., 2007. Ontdekking. *Vogeljaar* 55 (2), 73-73.

Ouweneel, G., 2008. Mijmeren boven oude dagboeken. *Sterna* 53 (3), 73-75.

Overbeke, K., 1956. De Rotterdamse haven. 1956. De Torenlaan, Assen, 156 pp.

Prooi, J., 2000. Rozenburg in oorlogstijd. Rijpsma Drukkers, 128 pp.

Pag 57. Statiefoto van Willem Pols uit ca 1936. Pag 58. Dienstausweis van Willem Pols. Pag 65. Kaart van de illegaliteit van de versterkingen op De Beer. Een Duitse soldaat, Oberfeldwebel Eugen Düringer, zou de illegaliteit behulpzaam zijn geweest. Pols maakte ook tekeningen van de versterkingen. Pag 85. Kaart van de Festung Hoek van Holland afkomstig van de Sectie Militaire Geschiedenis Koninklijke Landmacht. De verdediging was in handen van een deel van de 719de infanteriedivisie. Op 3 januari 1944 bezocht Rommel de verdedigingswerken. Smeele kreeg op 20 maart 1950 het Kruis van Verdienste voor moedig en beleidvol optreden tijdens de meidagen van 1940. De Vuurgeleidingsbunker is opgeblazen op 23 december 1958.

Rees, L. van, 1933. Fasciatie of bandvorming. *Amoeba* 12, 27-28.

Reus, J.G. de, 1928. Te veel belangstelling. *De Levende Natuur* 33 (7), 219.

Rogier, L.J., 1935. Met een oostinjevaarder van Rotterdam naar zee in 1840. Fragment uit een reisjournaal van NA Schrant. In E Wiersum, HC Hazewinkel, Rotterdams jaarboekje 1935, 87-107.

---

¹⁵ Het boekje is al jaren uitverkocht en ook antiquarisch moeilijk te vinden. Het boekje is vooral aardig door het grote aantal foto's.

- Rolf, R., Sakkers, H., 2005. Duitse bunkers in Nederland. PRAK publishing, Middelburg, 240 pp.
- Roo de la Faille, W.G., 1958. Van Tankers, Tonnage en de Toekomst van Rotterdam's haven. Algemeene Friesche Levensverzekering-Maatschappij/Vereeniging van Levensverzekering en Lijfrente 'De Groot-Noord-Hollandsche van 1845', Rotterdam. 48 pp.
- Roon, G. van, Wachter, H.W., 1904. Rotterdamsche Natuurhistorische Club. Vergadering 28 juni 1904 in de Diergaarde. *De Levende Natuur* 33 (7), 150-151.
- Rooth, J., 1951. Vogelleven van de Beer. *Amoeba* 27, 83-86.
- Rooth, J., 1951. Vogelleven van de Beer II. *Amoeba* 27, 102-106.
- Rooth, J., 1951. Vogelleven van de Beer III. *Amoeba* 27, 128-131.
- Rooth, J., Mörzer Bruijns, M.F., 1959. De Grote Stern (*Sterna sandvicensis* Lath.) als broedvogel in Nederland. *Limosa* 32, no 1-2, 13-23.
- Rotterdammer, Een ¹⁶, 1871. Een ernstig woord over de verbetering van het Hillegat. Nijgh & Van Ditmarm, Rotterdam, 8 pp.
- Rutten, M., 1929. Wat we zagen. *De Levende Natuur* 33, 327-330.
- Rutten, M., 1931. Het rooven van eieren en jongen van Sterns (*Sterna spec.*) door de scholekster (*Haeatopus ostralegus* L.) op de Beer. *Ardea* 20, 176.
- Sakkers, H., 1998. Festung Hoek van Holland. Een parel van de Atlantikwall aan de Nieuwe Waterweg, 1942 – 1945. Meulenberg, Middelburg.
- Schoor, A. van der, 1999. Stad in aanwas. De geschiedenis van Rotterdam tot 1813. Waanders, Zwolle. 416 pp.
- Schotman, D. Dz., 1882. Onze waterwegen naar zee. Van Elk, Dordrecht, 17 pp.
- Schulling, R., Thyse, J.P., 1928. Nederlandsche landschappen. 28: Westland. Thieme, Deventer.
- Sleen, R. van der, 1917. De Beer. *De Levende Natuur* 22, 156.
- Sneller, Z.W., 1940. De landmeter N.S. Cruquius en zijn plan tot doorgraving van de Hoek van Holland anno 1731. In: Bijdragen voor de vaderlandsche geschiedenis en oudheidkunde. Reeks 8, deel 1, 257-284.
- Cruquius wordt omschreven als altijd ziek en nimmer dood, eenzellig en zonderling, geplaagd door ingebeelde kwalen, snel gekrent, kleinzielig en egocentrisch. De Dijkgraaf van het Hoogheemraadschap Delfland zegt over Cruquius: '... die door sijne bekwaamheid sig een naam heeft gemaakt, dewelken wij denselven Cruquius in veele opsigten ook geensints betwisten'. En de deskundige in waterstaatszaken Velsen meent: '... in konst en wetsnecshap niet anders te vergelijken was dan een stomme bij een voortreffelijk redenaar'.
- Klachten in de 16de eeuw over de Beneden-Maas: '... zeer sorchliken was met grote gelaeden scepen te vaeren van Den Briel de Maas op tot Dordrecht, overmidts die zanden enden plaeten, die onder wegen leggen..' En in 1700: 'innavigabel' en 'onbequaam om voor grote schepen te passeren'.
- Over het plan van Cruquius voor de doorsnijding: 'Deese doorsnijding van de Sand-pan soude dienen, om veel meerder rivierwater te kunnen loosen en de gansche rivier, heel van het Pannerdensche Gat aff, veel schielijcker en stercker te don aftrekken, en om het bedde van de rivier overal veel dieper te maken.' Anemaet, 'secretaris van Steenbereggen en directeur der zeewerken' zegt: 'Het doet mij leed de heer Cruquius, voor wien ik altoos een besondere agtinge zal hebben, zoo onnoozel te hooren raisonneeren'.
- Steffen, W.K., 1943. Een winterse zwerftocht in het natuurreservaat "De Beer". In *Weer en Wind*, 19-22.
- Stichting Natuurmonument De Beer. Jaarverslagen van de Stichting Natuurmonument De Beer, 1936-1944, 1946-1974. ¹⁷
- Stichting Natuurmonument De Beer, 1958. Hoe staat het feitelijk met De Beer? Stichting Natuurmonument "De Beer".
- Stichting Natuurmonument De Beer, 1961. Het Natuurmonument "De Beer". 3de druk, Stichting Natuurmonument De Beer, Utrecht, 39 pp.
- Strijbos, J.P., Zonder jaar. Waar de stilte spreekt. H.J.W. Becht, Amsterdam, 212 pp.
- Strijbos, J.P., 1931. Een nieuwe broedvogel in Nederland. *De Wandelaar* 3, 315-316.
- Strijbos, J.P., 1932. Exploratie. *De Wandelaar* 4, 8-13.
- Strijbos, J.P., 1940. Op inspectie. *De Levende Natuur* 45, 65-72.
- Strijbos, J.P., 1978. Het vogeleiland "De Beer" exit. *De Levende Natuur* 81, 1-8.
- Strijbos bespreekt in dit artikel onder andere de fameuze tekening van De Beer van Ter Pelkwijk.

¹⁶ Pseudoniem van W. van der Hoeven.

¹⁷ Aanwezig in het Gemeentearchief Amsterdam, met uitzondering van het Jaarverslag 1961. Dit laatste bevindt zich wel in de Bibliotheek van Natuurmonumenten in 's Graveland. Over 1945 is geen jaarverslag opgemaakt.

Swaab, J., 1952. Verslag van de excursie naar De Beer op 12 oktober 1952. *Ardea* 40, 175-176.

Tetteroo, A.J.M., 1982. Groei en evolutie van Rozenburg. Culturele Raad van Rozenburg, 200 pp.

Tetteroo, A.J.M., 2000. Rozenburg door de eeuwen heen. Rotterdam, 200 pp.

Teixeira de Mattos, L.F., 1916. De Waterkeeringen, Waterschappen en polders van Zuid-Holland : deel V : De Eilanden; afdeeling I : het Eiland Rozenburg.

De afsluiting van de Brielse Maas en de Botlek heeft er toe bijgedragen dat de schade van de stormvloed niet nog groter is geweest. Daarentegen zijn de bunkers het waterkerend vermogen van de duinen niet ten goede gekomen. Dam in de Brielse Maas raakte tijdens de stromramp in 1953 zwaar beschadigd, maar is niet doorgebroken.

Klachten uit de land- en tuinbouw over verzilting, al voor de oorlog plannen om maatregelen te nemen. Commissie brengt in 1940 verslag uit aan de Minister van V&W. Dijken zijn ook te laag.

Gemeentebesturen Voorne-Putten, Rozenburg, waterschappen en landbouworganisaties richten op 14 juni 1946 een adres aan de Minister van Openbare Werken en Wederopbouw. Ook schade door het gebruik van zout drinkwater door het vee; leidt tot vermindering van de vlees- en melkproductie. Ook Rijkswaterstaat neemt de klachten serieus.

Zie ook ir. G.B.R. de Graaff, hoofdingenieur bij Rijkswaterstaat: 'Enige vraagstukken op het gebied van de waterhuishouding in Nederland, De Ingenieur, 30 april 1948, no 18, blz A145; Ir M de Bruijn, De Ingenieur, 9 september 1949, no 36, blz B113.

Belangrijkste oorzaak van de verzilting is de Nieuwe Waterweg en dan vooral de verdieping er van. Ook de grote havenkommen die zich vullen met vloedwater. Afdamming van Brielse Maas en Botlek leidt tot een boezem van zoet water te voeden uit de Oude Maas. Ook Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland ondersteunen het plan.

Oorspronkelijke afdamming (1940) was voorzien bij het Stenen Baak, later verschoven westelijk van het Kruingergors. Begin 1947 bericht de minister dat nog datzelfde jaar met de afdamming zal worden begonnen. Eind 1947 na een erg droge zomer dringen de gemeentebesturen en veilingverenigingen aan op spoed. De gevolgen zijn 'catastrofaal'. In augustus start de procedure. De wet op het ondernemen van droogmakerijen en indijkingen schrijft voor dat belanghebbenden worden gehoord. Veel bezwaren en Gedp Staten meldt van veel van de bezwaren dat ze gegrond zijn.

De Brielse Maasdam heeft een lengte van 1950 meter. Sluiting gebeurt met een Phoenix-caisson van 3000 ton (ook gebruikt bij de invasie van 1944). Lengte 62 m, breedte 13 m, hoogte 10 m. Ponton gevuld met zand. Kruin is 3 meter breed. In eerste insatntie geen weg op verzoek van de beheerders van De Beer die grote toeloop van publiek vrezen. Toegang ook verboden. Na de stormvloed van 1953 volgt alsnog de aanleg van een weg, omdat blijkt dat de aanvoer van materiaal in geval van nood niet goed mogelijk is.

Werk aan dam beging voorjaar 1949 aan de kant van Rozenburg, 700 meter. 3 juli 1950 afsluiting met de ponton. Eind 1950 dijk nagenoeg voltooid.

Botlekdam. Voor de locatie wordt rekening gehouden met de belangen van de Rotterdamse haven.

Aanleg in 1950 na het bijna gereedkomen (alleen nog sluiting van het gat) van de Brielse Maasdam zodat de vloedwerking via de Brielse Maas grotendeels is weggefallen. Totale lengte 325 meter. 20 juni 1950 sluiting.

Verhoevenpolder: deze beslaat de Afgedamde Scheur, de Scheurpolder en de Pan-of Krimpolder. De naam komt van Ir AG Verhoeven, de vroegere directeur van het Technisch Bureau der Domeinen, die de leiding van de indijking van de Pan- of Krimpolder tijdens de oorlog had.

Thijssse, J.P., 1905. Verslag der excursie, op 4 Juni 1905 naar den Hoek van Holland gehouden. *Verslagen en Mededelingen van de Nederlandsche Ornithologische Vereniging* 2, 6-7.

Thijssse, J.P., 1931. Alweer een nieuwe broedvogel. *De Levende Natuur* 36, 97-98.

Thijssse, J.P., 1932. De Flora van De Beer. *De Levende Natuur* 37, 137-141.

Thijssse, J.P., 1938. Onze groote rivieren. Verkade, Zaandam, 72 pp.

Tijmstra, G.J., 1927. "De Beer" Hoek van Holland. *De Levende Natuur* 32, 225-226.

Tijmstra, G.J., 1928. De beteekenis van de Beer voor onze (en vreemde) vogels. *De Levende Natuur* 32, 306-318.

Tinbergen, N., 1927. De duinen van de Hoek van Holland. *De Levende Natuur* 32, 226-230.

Tinbergen, N., 1928. Nieuws van "de Beer". *De Levende Natuur* 33, 219-220.

Tinbergen, N., 1928. Visdievengeschiedenis. *De Levende Natuur* 33, 266.

Tinbergen, N., 1929. Een slechtvalkenavontuur op de Beer. *De Levende Natuur* 34, 46-47.

Tinbergen, N., 1930. Lahol. De morinelplevier. *De Wandelaar* 2, 17-19.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- Tinbergen, N., 1930. Uit het dagboek van De Beer (Hoek van Holland). *De Levende Natuur* 35, 125-134.
- Tinbergen, N., 1931. Uit het dagboek van De Beer. *De Wandelaar* 3, 430-431.
- Tinbergen, N., 1932. Vergelijkende waarnemingen aan enkele Meeuwen en Sterns. *Ardea* 21, 1-13.
- Tinbergen, N., 1936. Over de trek van de Grote Sterns. *De Levende Natuur* 41, 125-126.
- Tolman, R., 1930. Een schitterend boek over een vogelparadijs. *De Wandelaar* 2, 334-338.
- Tolman, R., 1937. Voor- en najaar op De Beer. In: R. Tolman, Langs heg en steg, Kampen, Kok, 173 pp.
- Twent, A.P., 1805. Wandeling naar de zeeduinen van Wassenaar tot dicht aan Scheveningen. Vosmaer en Zonen, Den Haag, 38 pp.
- Verbeek, J.R., 1989. Kustversterkingen 1900-1940. Schuyt & Co, Haarlem, 352 pp.
- Verhoeven, A.G., 1946. Inpoldering van rietgorzen, krekens en water in de z.g. Pan of Krim op Rozenburg. *Weg en Waterbouw* 6, nummer 5-6, 55-68.
- Verweij, J.A., 1942. Op de Beer. In: Dwalend ginds en her, Born, Assen, 141 pp.
- Voogd, C.N.A., 1957. Laat de Beer 'De Beer' blijven. *Natuur en Landschap* 11, 65-87.
- Voous, K.H., 1995. In de ban van vogels. Scheffers, Utrecht. 605 pp.
- Waard, S. de, 1936. Schuilhutherinneringen. *De Wandelaar* 8, 227-230.
- Waard, S. de, 1936. Schuilhutherinneringen (II). *De Wandelaar* 8, 267-272.
- Waard, S. de, 1936. Een novemberdag op De Beer. *De Wandelaar*, 8, no 11, 365-373.
- Waard, S. de, 1939. Een dagje bij de vogels op "De Beer" (I). In *Weer en Wind* 3, no 6, 172-178.
- Waard, S. de, 1939. Een dagje bij de vogels op "De Beer" (II). In *Weer en Wind* 3, no 7, 194-197.
- Waard, S. de, 1939. De kleine plevier broedvogel op "De Beer". In *Weer en Wind* 1, no 8, 252.
- Waard, S. de, 1949. Op het Vogeleiland (I). In *Weer en Wind* 11, no 12, 232-240.
- Waard, S. de, 1949. Op het Vogeleiland (II). In *Weer en Wind* 12, no 1, 9-13.
- Waard, S. de, 1949. Op het Vogeleiland (III). In *Weer en Wind* 12, no 2, 32-36.
- Waard, S. de, 1949. Op het Vogeleiland (IV). In *Weer en Wind*, 12, no 3, 46-52.
- Waard, S. de, 1949. Op het Vogeleiland (V). In *Weer en Wind* 12, no 4, 75-78.
- Waard, S. de, 1950. Nogmaals de Lachstern. In *Weer en Wind* 12, no 10, 187-193.
- Waard, S. de, 1951. Zangvogeltellingen op 'De Beer' in 1951. *De Wandelaar in Weer en Wind* 19, 26-31.
- Waard, S. de, 1952. On the Gull-billed Terns at "De Beer" near Hook-of-Holland in 1949. *British Birds* 45, 339-341.
- Waard, S. de, 1951. Een vogeltrekdag aan de zee kant. *Toeristen Kampioen* 20, 580-582.
- Wachter, W., 1917. Natuurbescherming (De Beer). *De Levende Natuur* 22, 81-82.
- Walsum, G.E. van, 1963. Heden en toekomst. In *Rotterdams Jaarboekje* 1963, 123-135.
- Honderd jaar geleden de wet tot verbetering van de waterweg van Rotterdam naar zee. Van Walsum noemt de huidige situatie de 'rechtvaardiging van het beslissing' van Thorbecke. Indertijd toen Hoek van Holland bij Rotterdam werd gevoegd, heeft een rol gespeeld de overweging dat wel eens de behoefte zou kunnen ontstaan aan een voorhaven, dicht bij zee. Niemand heeft toen gedacht aan een mogelijkheid op de zuidelijke oever en De Beer is toen, alleen bij Rotterdam gevoegd omdat dit nu eenmaal bij 's Gravenzande hoorde. Had ook bij Rozenburg gekund, ware het niet dat Rotterdam nu de contole had over de mond van de NW. Parallel tussen de doorgraving en Europoort. 'dat het er in beide gevallen om ging of de Rotterdamse haven zou achterblijven of met de tijd zou meegaan. En over de 'strijd om Voorne' en de aanleg van de Maasvlakte: 'Men komt niet zo gemakkelijk af van zaken, die historisch aan de orde zijn'.
- Walsum, G.E. van (red.), 1972. Rotterdam – Europoort 1945-1970. Donker, Rotterdam, 330 pp.
- Wegman, F., 1951. Ga mee naar De Beer. *Jeugdkampioen* no 11, 298-300.
- Wegman, F., 1956. Kuier over De Beer. *Jeugdkampioen*, 5-15.
- Wigman, A.B., 1913. Over het broeden van *Larus canus* L. *De Levende Natuur* 17, 117.
- Wigman, A.B., 1915. Verslag van de excursie der Nederl. Ornith. Vereeniging naar Hoek van Holland op zondag 6 juni 1915. *Ardea* 4, 91-98.
- Wit, R. de, 1958. De strijd om De Beer. *Natuur en Landschap* 12, 149-155.
- Wit, R. de, 1932. Robinson op De Beer. *Amoeba* 11, 157-160.
- Wittop Koning, D.A., 1881. Nog een woord over den Rotterdamschen Waterweg. Wyt & Zonen, Rotterdam, 31 pp.
- Wittop Koning, D.A., 1881. Nog een woord over den Rotterdamschen Waterweg: tweede gedeelte. Wyt & Zonen, Rotterdam, 31 pp.

4. Films

- W. van der Kloot. 1937. Bezoek aan De Beer als onderdeel van de jaarvergadering van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging. Duur ca. 5". Stichting Beeld en Geluid, Hilversum.
- H.C.C. Krieken. Omstreeks 1931. Vogellevens in en om Rotterdam. Filmmuseum Amsterdam.
- Simon de Waard, 1937. Vogels en landschap van 'De Beer'.¹⁸
- Simon de Waard. Landschap en vogels en landschap van 'De Beer'. 1948. Opgedragen aan het bestuur van de stichting natuurmonument De Beer. Zwartwit. Geen geluid. Duur 45'40'. Gemeentearchief Rotterdam.¹⁹
- Polygoon Hollands Nieuws. 1950. De vogelkolonie in het Natuurmonument "De Beer". Duur 1'32". Stichting Beeld en Geluid, Hilversum. Zie www.natuurmonumentdebeer.nl.
- Polygoon Hollands Nieuws. 1951. Opruimingswerkzaamheden aan de kust. Duur 1'39". Stichting Beeld en Geluid, Hilversum.
- Simon de Waard. Ca. 1955. De grotesternkolonie.
- Polygoon Hollands Nieuws. 1958. Koningin Juliana geeft startsein voor Europoort. Duur 2'37". Stichting Beeld en Geluid, Hilversum.
- N.W.F.A. Grimme. 1962. Excursie op De Beer. Privébezit.
- Van Staalduinen. Jaartal onbekend. Privébezit.

Van de volgende films wordt in documenten en archieven melding gemaakt. Het is echter niet bekend of exemplaren van deze films bewaard zijn gebleven.

- A. Burdet. 1931. Broedgeval van de Lachstern. Het is niet bekend of hier nog exemplaren van bestaan. Mogelijk onderdeel van nog niet geïnventariseerd materiaal van Burdet bij de Stichting Beeld en Geluid, Hilversum.
- Van der Knoop. Het is niet bekend of hier nog exemplaren van bestaan. De film wordt genoemd in het verslag van de bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer van 21 november 1950.
- Jan Strijbos. Het is niet bekend of hier nog exemplaren van bestaan. De film wordt genoemd in het verslag van de bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer van 21 november 1950.
- A.A. Gols. In het verslag van de bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer van 15 april 1958 wordt een verzoek voor het maken van een film door AA Gols uit Rijswijk behandeld. Het gaat om een film over Nederlandse natuurreservaten in het algemeen en die 'gaarne enige bijzondere vogels op de Beer zou' willen filmen. In oktober 1959 zijn de bestuursleden J Bakker en De Voogd aanwezig bij de vertoning van de film.
- D. van Sijn. Het Natuurreservaat "De Beer". De film wordt genoemd in een foldertje dat zich bevindt in het archief van de KNNV, afdeling Rotterdam in het Gemeentearchief Rotterdam.
- Van Staalduinen. Jaartal onbekend. Privébezit. De film is vertoond op de tentoonstelling van de Historische Vereniging Oud Rozenburg over De Beer in april 1988.

---

¹⁸ Film waarschijnlijk verloren gegaan bij het bombardement van Rotterdam in mei 1940, toen De Waard in de Roo-Valkstraat woonde.

¹⁹ Soms ook betiteld als 'Vogeleiland De Beer' of 'Op het vogeleiland De Beer'. Op de film staat geen titel.

5. Foto's en dia's

Overzicht

- Bergwerff, J., Rozenburg. Fotoansichtkaarten op briefkaartformaat. Bekend zijn onder andere: 1. Rozenburg Natuurmonument "DE BEER" Rozenburg.
- De Reuver, H.J.A. Foto's Gemeentearchief Amsterdam; zie in hoofdstuk 2, Stichting Natuurmonument De Beer, inventarisnummers 2440 en 2450.
- De Waard, Simon, Fotomuseum, Rotterdam; zie volgende paragraaf.
- De Waard, Simon, Gemeentearchief Amsterdam; zie in hoofdstuk 2, Stichting Natuurmonument De Beer, inventarisnummers 2440 en 2450
- De Waard, Simon. Zonder jaar. Op het vogeleiland "De Beer". Filmstrook van 60 zwart-witdia's met bijbehorend boekje. Stichting Centraal Projectie Instituut, Amsterdam.
- Gorzeman, S., Oostvoorne. Fotoansichtkaarten op briefkaartformaat. Bekend zijn onder andere: 1. Aankomst veerbootje Hoek van Holland "DE BEER" Rozenburg. (zie afbeelding onder links) 2. Natuurmonument "DE BEER" Rozenburg. Duinmeertje met eendjes. 3. Gezicht op de Nieuwe Waterweg "DE BEER" Rozenburg. (zie afbeelding onder rechts) 4. Natuurmonument "DE BEER" Rozenburg. Duinmeertje met eendjes.²⁰

- Kooijmans, Frans. Foto's. Gemeentearchief Amsterdam; zie in hoofdstuk 2, Stichting Natuurmonument De Beer, inventarisnummers 2440 en 2450
- Kooijmans, Frans. Fotomuseum, Rotterdam.
- Koolen, Jan, Dordrecht. Kleurendia's en foto's in eigen bezit.
- Korfmaker, W. Dia's. Deze bevinden zich bij zijn dochter, Ann den Bakker-Korfmaker, Zuidland en bij Maarten Bakelaar, Rozenburg.
- Onbekend. Fotoansichtkaart op briefkaartformaat. Paviljoen Restauratie bedrijf "HET BEERTJE" gelegen in het Natuurmonument de Beer, W. Rozenburg. (zie afbeelding onder)

- Schot, K. 1956. De Beer. Filmstrook van 25 zwart-witdia's met bijbehorend boekje. NCRV- schoolradio.
- Stichting Natuurmonument de Beer. Serie van 12 fotoansichtkaarten op briefkaartformaat. 1. Visdiefje (broedvogel). 2. Jonge bergeend. 3. Jonge bergeend. 4. Kluten en kap- of kokmeeuw (broedvogel). 5. Lachstern (zeer zeldzame broedvogel). 6. Jong konijn. 7. Zwarte ruit (trekker). 8. Bergeend (broedvogel). 9. Parnassia (het sieraad der vochtige duinen). 10. Slobeenden en kapmeeuwen (broedvogel). 11. Morinelplevier (trekker). 12. Nest van een kapmeeuw.
- Stichting Natuurmonument de Beer. Fotoansichtkaarten op briefkaartformaat, tweede serie. 1. Kluut bij zijn nest.

²⁰ Zelfde titel, maar andere afbeelding als nummer 2.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- Stichting Natuurmonument de Beer. Fotoansichtkaarten op briefkaartformaat, eerste serie. 1. Uitzicht op de Waterweg (foto Simon de Waard). 2. “Die Blencken” in de vlieren (foto F.P.J. Kooijmans). 3. Kamphuis “DE BEER”. 4. Bij de Grote Sterns (foto Kees Scherer).²¹ (zie afbeelding onder)

- Stichting Natuurmonument de Beer. Serie van 21 fotoansichtkaarten als snapshots. 1. Visdiefje (broedvogel). 2. Jonge bergeend. 3. Jonge bergeend. 4. Kluten en kap- of kokmeeuw (broedvogel). 5. Lachstern (zeer zeldzame broedvogel). 6. Jong konijn. 7. Zwarte ruiter (trekker). 8. Bergeend (broedvogel). 9. Parnassia (het sieraad der vochtige duinen). 10. Slobeenden en kapmeeuwen (broedvogel). 11. Morinelplevier (trekker). 12. Nest van een kapmeeuw.
- Strijbos, Jan Pieter. Foto's. Nederlands Fotomuseum, Rotterdam.
- Tinbergen, Niko. Foto's en dia's. Nationaal Archief Den Haag. Dit materiaal is niet geïnventariseerd; het bevindt zich in 51 genummerde dozen met opschrift. Inventarisnummer 19 bevat dia's en glasnegatieven met onder andere 'Grote sterns De Beer (18733)' en een zeer groot negatief met een groep mensen en tenten. Inventarisnummer 46 bevat glasnegatieven, geordend. Enkele tientallen dragen het opschrift 'Duinlandschap' en 'Stuiflandschap' maar zijn niet verder benoemd.
- Van der Giessen, A., Rozenburg. Fotoansichtkaarten op briefkaartformaat. Bekend zijn onder andere: 1. Rozenburg, Eendenvijver²². 2. Rozenburg, Paviljoen De Beer. (zie afbeelding onder)

- Van der Knoop, Brielle. Dia's. Het is niet bekend of hier nog exemplaren van bestaan. De dia's worden genoemd in het verslag van de bestuursvergadering van de Stichting Natuurmonument De Beer van 21 november 1950.
- Van der Knoop, Brielle. Fotoansichtkaarten.
- Van Tussenbroek, J. Foto's. Gemeentearchief Amsterdam; zie in hoofdstuk 2, Stichting Natuurmonument De Beer, inventarisnummers 2440 en 2450.

Verder bezitten de Historische Vereniging Oud-Rozenburg, Jo Bergwerff en Maarten Bakelaar (laatste bedien woonachtig in Rozenburg) een groot aantal foto's uit verschillende bronnen.

²¹ Op de foto staat ook opzichter Wabe Korfmaker afgebeeld.

²² Op de foto staat ook jachtopziener Willem Pols afgebeeld.

Nederlands Fotomuseum, Rotterdam

Archief Frans Kooijmans

Tijdelijk nr 23 (23.1), 'div. foto's De Beer'

- Luuk Tinbergen en Jan Joost ter Pelkwijk, ca 1929 (= foto van Niko Tinbergen)
- Veerman Slis te Hoek van Holland.
- Tinbergen, "Kooij", Wim Stam en Strijbos op de achtergrond, 1930 (= foto van Martien Rutten)
- Brielse Maas, eind jaren twintig
- Pols, jachtopzichter van Rotterdamse jagers (Van Mastenbroek, Picardi, Van Beuningen), 'in de dertiger jaren'
- Aantal foto's 'Wat de Duitsers achterlieten', 1946.
- Aantal foto's 'Aanleg kunstduin', na 1945
- Twee etende jongens met wrakhout meubilair, 1933.

Tijdelijk nr 22 'De Beer/landschappen'

- Veerman Slis met zijn vlet, zj.
- Viertal (mooie) foto's van Die Blencken, 1951

Verder materiaal van Kooijmans over De Beer onder andere: serie uit 1939 (ca. 60 foto's), Pasen 1948 (10 foto's), serie met zoon uit 1947 (7 foto's), series met vogels uit 1949 (grutto, kluut, scholeksters, grote stern, visdief, dwergstern, lachstern; totaal ca. 80 foto's), serie met landschappen uit 1949 (ca. 30 foto's), serie met vogels uit 1950 (ca. 30 foto's), serie uit 1950 (onbenoemd, ca. 10 foto's), serie met grauwe franjepoot uit 1951 (16 foto's) en serie met vogels uit 1952 (ca. 10 foto's).

Links: Kooijmans en ter Pelkwijk op het Groene Strand op de Beer. Foto Frans Kooijmans, collectie Nederlands Fotomuseum Rotterdam.

Rechts: Frans Kooijmans met zijn zelfgebouwde 'tele' op De Beer. Foto Frans Kooijmans, collectie Nederlands Fotomuseum Rotterdam.

Archief Simon de Waard

Vijf dozen, globaal verdeeld in Nederland, De Beer, buitenland. Niet geïnventariseerd.

- Hendrik Koelewijn, gids te Voorne (=ook jachtopziener De Beer <1930?)
- Jachtgezelschap met Bernard

Archief Jan Pieter Strijbos

Fotomateriaal over De Beer met onder andere als onderwerpen: morinelplevier (1938), duinlandschap (1930), schipper Slijs (1930), vogelfotografen in slaglinie (1930), bonte standloper (1935), kluut (1931), visdief (1920, 1930), dwergstern (1909, 1930), landschappen (1922, 1930), het Breed (ongedateerd, 1930), Simon de Jager (1922, 1925 [zie afbeelding onder links], 1930), Jan Drijver (1928, 1929 [zie afbeelding onder rechts]), schuilhut (1909, 1924, 1927), grote stern (1929, 1935), excursies (1929, 1930)

Links: Siem de Jager met vrouw en kind bij het huisje van de vogelbescherming. Foto Jan Pieter Strijbos, collectie Nederlands Fotomuseum, Rotterdam.

Rechts: Jan Drijver met bewakers op De Beer. Foto Jan Pieter Strijbos, collectie Nederlands Fotomuseum, Rotterdam.

Genummerde items Frits J Rotgans

- 1506 Aanleg Europoort 1960
- 1239 De Beer, april 1959.

7. Kranten- en tijdschriftenartikelen

- Bij de sterns op Rozenburg. Oprechte Haarlemsche Courant, 5 oktober 1929.
- Bij de sterns op Rozenburg. Enkhuizer Courant, 8 oktober 1929.
- Naar “de Beer” als de sterns broeden. 14 juni 1933.
- Twee dagen op De Beer. Provinciale Overijsselsche en Zwolse Courant, 15 juni 1933.
- Vogels van diverse pluimage. Het Volk, 26 juli 1933
- Een tocht naar “De Beer”. De Nieuwe Courant, 15 oktober 1935.
- Het mooie land – zoo bij de hand. Nieuwe Rotterdamsche Courant, 27 oktober 1935.
- Op het eiland Rozenburg. Het natuurmonument “De Beer”. De Spiegel, 1936.
- Op het eiland der gelukzaligen. De Telegraaf, 14 april 1936.
- Op het eiland der gelukzaligen. De Telegraaf, 15 april 1936.
- Waar “De Jager” koning is. De Telegraaf, 18 juni 1936.
- Natuurmonument bij Hoek van Holland. De Maasbode, 16 augustus 1936.
- Van het eiland Rozenburg. Panorama, 27 mei 1937.
- De Beer. De Rotterdammer, 8 oktober 1938.
- “De Beer”, het vogelparadijs op Rozenburg. Wereldkroniek, 2 juli 1938.
- Winterwandeling langs den Waterweg. Toeristen Kampioen 4, no 4, 128-130, 28 januari 1939.
- Bij de vogels op “De Beer”. Panorama, 25 mei 1939.
- Ga mee naar De Beer! Jeugd Kampioen 4 (13). Juli 1946.
- Natuurmonument de Beer, nog steeds van waarde. Toeristen Kampioen 9 (7). November 1946.
- Veertig duizend eieren aan de... Noordzee. De Maasbode, 12 januari 1948.
- 't Gevogelte dat op wiecken zweeft, De Maasbode, 12 juni 1948.
- De Beer, een oorlogsslachtoffer dat al weer aardig opknapt. Algemeen Dagblad Rotterdam, 28 juni 1948.
- Op het vogeleiland heeft de natuur vrij spel. Rotterdamsch Parool, 14 augustus 1948.
- De Beer in de herfst, een hotel voor vogels op trek. Het Vrije Volk, 13 september 1948.
- Natuurmonument “De Beer”, De Schiedamsche Gemeenschap, 1, no 3, 37-39, mei 1949.
- Bij Wabe Korfmaker op zijn vogeleiland Rozenburg. Nieuwe Haagsche Courant, 27 mei 1949.
- “De Beer” – Gereed u te ontvangen – Vogeleiland vol verrassingen. Duizend en één, 4 juni 1949.
- Vogellevens op “DE BEER”, Panorama, no 26, 30 juni 1949.
- Ga mee naar De Beer! Jeugd Kampioen 4 (13), juli 1949.
- Op vogeleiland overstemt het gekrijs van de sterns de branding. Het Vrije Volk, 9 juli 1949.
- Oase van stilte en rust. Trouw, 30 juli 1949.
- Onze Natuurmonumenten. Dagblad van Coevorden, 18 februari 1950.
- Eierendans op de Beer. Parool, 1 juni 1950.
- Het natuurmonument “De Beer”. Goudsche Courant, 3 juni 1950.
- Op bezoek bij de Lachstern, Nieuwe Rotterdamsche Courant, 12 augustus 1950.
- Het Natuurmonument De Beer, unieke vogelbroedplaats van Europese vermaardheid. Goudse Courant, 3 juni 1951.
- Vogelparadijs in Hollands kustgebied. De Maasbode, 29 juni 1950.
- Vogels maar ook mensen komen telkens op de “De Beer” terug. Het Parool, 1 juli 1950.
- Het plantenleven op de Beer. De Maasbode, 21 juli 1950.
- Pimpnellen en judasoren. Katholieke illustratie no 31, 4 augustus 1950.
- Op bezoek bij de Lachstern. Nieuwe Rotterdamsche Courant, 12 augustus 1950.
- Natuurreservaat “De Beer” krijgt oude bekoring weer terug. De Rotterdammer, 5 februari 1951.
- Broedtijd achter de duinen en aan zee. Algemeen Dagblad, 9 juni 1951.
- Het Natuurmonument De Beer. Nieuwe Rotterdamse Courant, 9 juni 1951.
- Een schelpenstrand vol verrassingen. De Maasbode, 30 juni 1951.
- Weerzien van De Beer. Algemeen Dagblad, 11 augustus 1951.
- Op bezoek bij de Lachstern, Nieuwe Rotterdamsche Courant, 12 augustus 1951.
- Een vogeltrekdag aan de zeekant. Toeristenkampioen, oktober 1951.
- Vogeltrek op de Beer. Gods Vrije Natuur, oktober 1951.
- Winterdag op “De Beer”, Algemeen Dagblad, 22 december 1951.
- De Beer is de Beer niet meer. Algemeen Handelsblad, 24 oktober 1953.
- Verloren in de wijde, ijle ruimte waar het water speelt met honderden dode kwallen en rozestruiken laaiende vlammen lijken. Nieuwe Rotterdamsche Courant, 5 november 1955.
- De Beer, ons mooie vogelreservaat is in gevaar. Toeristen Kampioen 19, no 14, 1956.
- Kuier over De Beer. Jeugd Kampioen 5, 1956.
- De Buitenhaven, een nieuw groots project. Aanleg slechts een kwestie van tijd te achten. Het monsterschip moet Rotterdam niet voorbijgaan. Dordrechts Nieuwsblad, 20 oktober 1956.
- Verdwijpende landschapstypen bij Rotterdam. Het Vrije Volk, 22 november 1956.
- Somber geluid over reservaat De Beer. 17 december 1956.
- Industrie neemt bezit van Rozenburg. Het Vaderland, 12 juni 1957.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- “Overslagbedrijf Rotterdam” naar kop van Rozenburg. Het Rotterdamsch Parool, 28 augustus 1957.
- Havenuitbreiding in kop van Rozenburg. Het Vrije Volk, 27 september 1957.
- Rotterdam-1980: werkgebied verdubbeld, 4 dochtersteden. Het Vrije Volk, 17 oktober 1957.
- Havencomplex (f 135 miljoen) op kop van Rozenburg. Nieuwe Haagsche Courant, 8 november 1957.
- Rotterdam ontvouwt plan-“Europoort”. De Volkskrant, 8 november 1957.
- “De Beer” gedomd tot verdwijnen. De Volkskrant, 8 november 1957.
- Enorm havenproject op kop van het eiland Rozenburg. Het Rotterdamsch Parool, 8 november 1957.
- Derde deel van het eiland Rozenburg bestemd voor grote, nieuwe havens en industrie-vestiging. Het Rotterdamsch Parool, 8 november 1957.
- Burgemeester van Walsum: Uitvoering zo snel mogelijk. Het Rotterdamsch Parool, 8 november 1957.
- Groot project voor havenaanleg in de kop van Rozenburg. Nieuwe Rotterdamse Courant, 8 november 1957.
- Enorm havenproject op kop van het eiland Rozenburg. Haags Dagblad, 8 november 1957.
- Een pleidooi voor “De Beer” is een pleidooi voor een verloren zaak. De Tijd, 28 november 1957.
- Europoort: groot gevaar voor de recreatie. Het Rotterdamsch Parool, 28 november 1957.
- Wij moeten het landschap van de Beer eerbiedigen. Algemeen Handelsblad, 30 november 1957.
- Degradatie van De Beer tot Stadspark. De Telegraaf 30, november 1957.
- Is het gedaan met “De Beer”? De Havenloods, 5 december 1957.
- Waar in het duinstruweel broeden zoveel nachtegalen? Nieuwsblad voor de Hoeksche Waard, IJselmonde en Putten, 6 december 1957.
- Recreatieproblemen rondom Europoort. De Havenloods, 12 december 1957.
- Studie over ontwikkeling van zeehavengebied Zuidholland. Het Parool, 14 december 1957.
- Rotterdam, poort van Europa. Nederlandsche Gedachten, 14 december 1957.
- “DE BEER” trekt nu meer bezoekers dan ooit tevoren. Het Vrije Volk, 20 december 1957.
- Plan-Europoort kwam nog maar net op tijd. Nieuwe Rotterdamse Courant, 15 februari 1958.
- Bedreigde natuur om Rotterdam. De Havenloods, 20 maart 1958.
- Europoort haven, het hart van Rotterdam. De Groene Amsterdammer, 19 april 1958.
- Grootse natuurtentoonstelling in AHOY. De Havenloods 24 april 1958.
- Het werk aan Europoort ingeluid met explosie en sirenegeloei. Nieuwe Rotterdamse Courant, 11 juni 1958.
- De Beer moet sneuvelen. Parool, 18 augustus 1958.
- “DE BEER” is in gevaar. Nieuwe Haagsche Courant, 27 augustus 1958.
- Hoog tempo in de uitvoering van plan-Europoort. Nieuwe Rotterdamse Courant, 13 september 1958.
- De toekomst van De Beer. Nieuwe Rotterdamse Courant, 13 september 1958.
- Willem Pols, Nieuwe Haagsche Courant, 19 september 1958.
- Operatie-Europoort veegt De Beer van de kaart. Het Rotterdamsch Parool, 6 juni 1959.
- Europoort groeit, natuurgebied slinkt. Kampioen, juni 1959.
- Veerman Ary Prins kijkt bezorgd naar 1 januari 1960. Zondagsblad, 10 oktober 1959.
- De grootste haven van Europa, Elseviers Weeblad, 12 december 1959.
- Geen Hoogovens op De Beer zeggen natuurbeschermers. Nieuwe Vlaardingsche Courant, 25 januari 1960.
- De hoogovenplannen op Rozenburg. De Stem, 13 februari 1960.
- Bouw van staalfabrieken op Rozenburg kan beginnen. Haags Dagblad, 3 maart 1960.
- Moeten broedkolonies het veld ruimen voor nog een staalbedrijf? De Tijd-Maasbode, 21 mei 1960.
- Heden en toekomst van De Beer. Toeristen Kampioen, nummer 13, 1 juli 1960.
- In Europoort reeds meer dan 26 miljoen m³ grond verzet. Het Zuiden, 19 augustus 1960.
- Meneer Industrie op jacht, maar De Beer lééft nog. Rotterdamsch Nieuwsblad 19 augustus 1960.
- Zo werd een nationaal project getorpedeerd. De Telegraaf 1960.
- De Beer: schoolvoorbeeld van overhaaste beslissing. Het Rotterdamsch Parool, 12 april 1961.
- Europoort kan natuurmonument De Beer niet verdringen. Haagsche Courant, 29 april 1961.
- Expositie over De Beer. Nieuwe Rotterdamse Courant, 4 mei 1961.
- Weer sterfs op de Beer. Het Vrije Volk, 4 mei 1961.
- Waardevolle gids en interessante expositie. De Havenloods, 4 mei 1961.
- De kluut die de mens en zijn werk tart. Algemeen Dagblad, 17 mei 1961.
- U vergist U: De Beer is nog springlevend. Rotterdamsch Nieuwsblad, 28 juli 1961.
- Achter Europoort ligt uniek natuurreservaat. Het Zuiden, 4 augustus 1961.
- Ernstige kritiek op beleid regering voor Europoort. Het Rotterdamsch Parool, 25 oktober 1961.
- Waterweg en Europoort krijgen één mond met gescheiden vaarwegen. Het Rotterdamsch Parool, 26 oktober 1961.
- Problematiek havenmond Europoort. Nieuwe Rotterdamse Courant, 21 december 1961.
- Inpoldering Maasvlakte: een nieuwe aanslag op de recreatiekansen van tienduizenden Rotterdammers? De Havenloods, 1 februari 1962.
- Europoortplannen slokken “De Beer” geheel op. Trouw 17 maart 1962.
- Lapt Rotterdam de natuur aan zijn voetzool? Algemeen Dagblad, 21 april 1962.
- Werk in uitvoering; Europoort. Nieuwe Rotterdamse Courant, 17 mei 1962.
- Het staalproject op Rozenburg. Nieuwe Rotterdamse Courant, 20 september 1962.
- “Rotterdam ontmoet tegenwerking bij de overdracht van De Beer”, Nieuwe Rotterdamse Courant, 5 oktober 1962.

Bronnen van informatie over het natuurmonument De Beer

- Nog nevelen om het staalproject voor Rozenburg, Nieuwe Rotterdamse Courant, 5 oktober 1962.
- “DE BEER” bleek niet te redden. Trouw, 13 november 1962.
- Nu “DE BEER” is geschoten, grijpt “EUROPOORT” naar VOORNE. De Tijd-Maasbode, 2 februari 1963.
- Het leven van jachtopziener Pols is de geschiedenis van Rozenburg. Brielse Courant. 14 februari 1963.
- Een natuurmonument gaat verdwijnen. Havennieuws, juni 1963.
- Na ondergang “De Beer” andere kansen grijpen. XXXXX. 7 december 1963.
- “DE BEER” sterft. Algemeen Dagblad, 19 december 1963.
- Bij de verdwijning van het natuurmonument “De Beer”. Nieuwe Rotterdamse Courant, 24 december 1962.
- De Beer ruimt het veld voor bedrijfsmoloch. Nieuwe Rotterdamse Courant, 28 december 1962.
- Moeder De Beer wordt levend verbrand en begraven. Algemeen Handelsblad, 31 december 1963.
- De moord op De Beer. HP/De Tijd, 5 juni 1992.

8. Tekeningen, aquarellen ed

- A.N. Borel, aanleg Europoort
- J.A. Burgerhout, aanleg Europoort
- B. Goedhart, aanleg Europoort
- A. Kikkert, aanleg Europoort
- B. van der Leeuw, aanleg Europoort
- C. Schut, Duitse verdedigingswerken, natuurschoon
- J. Visser, aanleg Europoort
- J. Voerman, impressies voor de oorlog
- E.V.A. Zanden, aanleg Europoort

Werk van al deze mensen bevindt zich in het Gemeentearchief van Rotterdam.

9. Overig

Gedichten

OP DE BEER

O vruchtbaar eiland dat, in 't midden van de baren
Des ouden Maasstreams, die verliefd is op uw schoon,
Een lustprieel verstrekt aan Ceres en Pomoon,
Wier schedels gij versiert met ooft en korenaren!

O tweede Delos, dat op galm van keel en snaren
Apol herleven doet in zijnen echten zoon,
Die 't vloednadjadendom ten dans leidt op zijn toon,
De winden zingt in slaap, de golven doet bedaren!

Wie of u te onbedacht of uit een wrevele nijd
't Eerst heeft 'De Beer' genoemd? Daar ge op uw kroon van bloemen,
Gastvrijheid, zachte aard en kunstmuziek moogt roemen,

Ja zelfs het ogelijn der zanggodinnen zijt.
Ging 't naar mijn wens, elkeen zou 'De Dolfijn' u noemen,
Wiens groengekleurde rug Arion Boon berijdt.

Dirk Smits (1702-1752); in: 'k Wil rijmen wat ik bouw (1994)
Zie ook <http://www.dbnl.org/auteurs/auteur.php?id=Smito29>

Lied over De Beer van Korfmaker

Op 't eiland Rozenburg ken ik een plekje
Het lieflijk stukje grond dat heet "de Beer"
Men vind er bos en duin en zee en stranden
Daar tussenin een lieflijk meer.
Het vooglenkoor weerklinkt er door het lover,
En 't schor geluid van de fazant weergalmt door 't woud.

Vogelenland o mijn dromenland
Gij met je mooie vergezichten
Wat ben je wonderschoon jij bent net een droom
Ik denk aan jou waar ik mij ook bevind.
O Vogelenland o mijn dromenland
Jij met je rust en je genoegten
Er is geen plek op deze aard waar ik zoveel van hou
Mijn dromenland aan jou heb ik mijn hart verpand.

O land van wijde slikken en van schorren
Begrensd door Noordzee, Waterweg en Maas
Duizenden vogels hebben je uitverkoren
Ver van 't gewoel en 't geraas
Soms zit ik stil in mijmering verloren
Terwijl de lucht bezwangerd is met bloemengeur;
Vogeleneiland o mijn dromenland enz.
(als boven).

HERFST OP DE 'BEER'

Niet zonder grillen is de zomer reeds gevloten
Soms blies de storm de groene tooi der bomen schoon
De herfst zond reeds zijn eerste boden.
Nam honend lachend zetel op de troon.
Het schilderij dat Koning Zomer door zijn kunst gewrocht had
Werd in één nacht geschonden door deez' ruwe heer.
Maar dikwijls heeft Heer Herfst toch ook erbarmen met de
aarde,
En strooit den gouden zonnestralen daar op neer.
En al wat leeft, wil dat dan ook met dank betalen,
En geeft een pracht van schone klank en kleuren weer.
De vooglen beien en de bloemen fluisteren:
Gij zijt wel hard maar ik heb geen hekel aan je, ruwe heer!

Het schoon gekleurde blad van esp en wingerd
Valt machtkens wiegelend op de aarde neer
Daartussen door komt 't paddenstoeltje zich wringend
ZO heeft Heer Herfst zijn schone kanten ook dus weer,
Doch als hij met zijn bruuft geweld door 't woud raast,
Dan schudt de aarde, bomen kraken, takken vallen af.
Maar achter hem herrijst dan weer een sprookje,
Hij bracht te voorschijn, wat voor 't oog verborgen was.
Millioenen rood, oranje, geel gekleurde bessen
Zijn dan tentoongesteld tussen 't nog schrale groen
En drommen vooglen komen van deez' feestdsi smullen
En lispelen: 'k Geef Heer Herfst uit dankbaarheid een zoen.

Dan wordt Koning Herfst plotseling te machtig
Eentonig vindt hij landschapskleur en zijn gezang,
Zet dan een borst op, blaast en giert met al zijn krachten
En tot de zee brult hij: Kom op, ik ben niet bang.
De zee wordt door zijn drift een woedend monster
Schuimbekkend doet hij een aanval op de kust
De duinen vreet hij af met grote hompen
Hij komt zolang Heer Herfst dat wil niet tot zijn rust.
Twee soms drie dagen duurt dan wel zo'n aanval
Maar wonderlijk, wanneer men daarna het landschap ziet,
Dan is de kust in kleur en vorm veranderd,
Men vindt dan schelpen, dieren die men anders vast niet ziet.
Er ligt een rouwfloers over gans het landschap ....
Een fijn wit kleed bedekt het groene woud en duin
Loodgrijs hangt boven zee de Westerkimme
Geen vogel ziet of hoort men in 's bomen kruin.
Hoe schoon is echter thans het fijne kantwerk
Van spinnenweb met dauw en ijzel zwaar omwoeld.
't Is of leef ik in een ander tijdperk
't Is of ik om mij heen en in mij een ander leven voel.
En waarlijk Koning Herfst ging van ons hene,
Hij blies deez' nacht zijn laatste adem uit,
En dadelijk verstijfde Koning Winter toen diens adem,
Begroep Heer Herfst onder zijn witte kleed.

Ook gij o mens, die reeds vier kruisjes telde,
Voor U is ook de zomer heen gegaan.
De herfst kwam ook Uw haren plukken
Maar trekt U zich daar niets van aan.
De vlierboom heeft ook dapper stand gehouden
Al kwamen dode takken door zijn groene kroon
Hij geeft niet om zijn grijze haren

Maar stelde opnieuw zijn bloemen weer ten toon.
Neem de Natuur tot voorbeeld,
Zijn bessen, zang en kleurfestijn
Dan zult gij waarlijk zeer beseffen
Hoe schoon de herfst ja zelfs de winter ook kan zijn.

Verwerp de haat, de hebzucht en het egoïsme
De boom bersut ook op zijn kleine stukje grond.
Doch geeft aan ons de geur zijns bloesems
En herbegt gaarne vogelen in zijn kruin.
Wanneer de zon brandt, zoeken wij in zijn schaduw,
Hij staat die vrij af, zonder schroom.
Zoek dus, o mens, toch eerst eens de natuur op
En wordt een mens, gelijk die boom.
Dit zal dan zeker de eerste stap zijn
Die naar het Ware Leven leidt.
Dan gaat de herfst en ook de winter
Vast en zeker ook uw deur voorbij.

W. Korfmaker,
De Beer, 1950

Postzegel

Postzegel van van € 0,44 gebruikt bij de uitnodiging voor de presentatie van het boek 'Een eerste klas landschap' in oktober 2007. Ontwerp Ed Buijsman.

Houdt de gedachte aan De Beer levend!

*De vernietiging van het natuurmonument
De Beer was misschien wel het grootste
milieuschandaal uit de twintigste eeuw.*